312

Editura Univers

Virginia
WOOLF

ÎNTRE ACTE

Roman publicat postum, chiar în anul morții scriitoarei, ÎNTRE ACTE marchează o nouă incursiune a Virginiei Woolf în regiunile cele mai sensibile ale conștiinței omenești. Este o carte în care măiestria autoarei și-a găsit expresia cea mai sintetică și fericită, echilibrul artei sale strălucind în concizia acestor pagini ca o înfăptuire finală memorabilă.

Lei 6,50

GLOBUS

17

ÎNTRE ACTE VIRGINIA WOOLF

Colecția GLOBUS / Editura Univers

VIRGINIA WOOLF

ÎNTRE ACTE

GLOBUS

Virginia Woolf

Între acte

Traducere și postfață de
Frida Papadache

EDITURA UNIVERS
București
1978

NOTĂ

Manuscrisul acestei cărţi era completat, dar nu definitiv revizuit pentru tipărire, în momentul morţii Virginiei Woolf. Cred că ea n-ar fi făcut schimbări mari sau esenţiale, ci, probabil, multe mici corecturi sau revizuiri înainte de a preda tiparului paginile finale.

LEONARD WOOLF

ERA O SEARĂ DE VARĂ şi ei stăteau de vorbă, în odaia cea mare cu ferestrele deschise spre grădină. Vorbeau despre canalul de scurgere. Consiliul comitatului promisese că va aduce apă în sat, dar nu făcuse nimic.

Doamna Haines, soţia gentlemanului-fermier, o femeie cu o faţă de gîscă şi cu ochi căscaţi de parcă ar fi văzut ceva de înfulecat în şanţ, spuse afectat :

— Ce subiect de conversaţie, într-o seară ca asta !

Apoi se lăsă tăcere ; şi se auzi o vacă mugind ; şi asta o făcu să spună ce curios, cînd era copil, niciodată nu se temuse de vaci, numai de cai. Dar vezi că, pe cînd era mititică de tot, trecuse un cal de camion la nici trei degete de căruciorul ei, mai să-i atingă faţa. Veacuri de-a rîndul a trăit familia ei în apropiere de Liskeard, îi spuse domnului bătrîn care şedea în fotoliu. Dovadă mormintele din cimitir.

O pasăre gînguri afară.

— Privighetoarea ? întrebă doamna Haines.

Nu, privighetorile nu ajungeau atît de departe în nord. Era o pasăre de zi, gîngurind des-

pre miezul şi seva zilei, despre viermi, melci, pietriş măruntel, chiar şi în somn.

Domnul cel bătrîn din fotoliu — domnul Oliver, fost în Administraţia Civilă a Indiei, acum pensionar — spuse că locul ce-l aleseseră pentru canalul de scurgere, se găsea, dacă auzise el bine, pe Calea Romană. Din avion, spuse el, se vedeau limpede urmele crestate de briţi ; de romani ; de conacele elisabetane ; şi de pluguri, cînd araseră dealul ca să crească grîu în războaiele napoleonene.

— Dar nu vă amintiţi... începu doamna Haines.

Nu, asta nu. Dar îşi amintea — şi era pe cale să le spună ce, cînd se auzi afară un zgomot şi intră în cameră Iza, soţia fiului său, cu părul spînzurîndu-i în codiţe ; purta un capot imprimat cu păuni decoloraţi. Intră în odaie ca o lebădă ce-şi tăia drum înot ; apoi se opri şi rămase locului ; mirată că găsise lume ; şi lumini aprinse. Şezuse cu băieţelul ei care nu prea se simţea bine, se scuză. Ce spuneau ?

— Discutam despre canalul de scurgere, zise domnul Oliver.

— Ce subiect de conversaţie într-o seară ca asta ! exclamă iar doamna Haines.

El oare ce spusese despre canalul de scurgere ; ori de fapt despre orice altceva ? se întrebă Iza, şi-şi înclină capul spre gentlemanul-fermier. Îl întîlnise la bazarul unei serbări ; şi la o partidă de tenis. Îi întinsese o ceaşcă şi-i pusese în mînă o rachetă — asta era tot. Dar în faţa lui răvăşită, Iza simţea totdeauna o taină ;

şi în tăcerea lui patimă. La partida de tenis o simţise, şi la bazar. Acum, pentru a treia oară, dacă simţea ceva tot asta era, şi încă mai puternic.

— Îmi amintesc, interveni bătrînul, de maică-mea...

De maică-sa îşi amintea că era foarte voinică ; îşi ţinea caseta cu ceai încuiată ; dar, chiar în odaia asta, îi dăduse un exemplar din Byron. Erau mai bine de şaizeci de ani, le spuse, de cînd îi dăduse maică-sa poemele lui Byron, chiar în odaia asta. Se opri.

„Pluteşte-n frumuseţe precum noaptea", cită. Şi-apoi, din nou :

„De-aci nu vom mai hoinări-n lumina lunii".

Iza înălţă capul. Cuvintele alcătuiau două cercuri, perfect rotunde, care-i duceau plutind, pe ea şi pe Haines, ca pe două lebede, pe apă-n jos. Dar pieptul lui alb ca zăpada era încercuit cu o încîlceală de lintiţă murdară ; iar ea era împotmolită, cu picioarele-i legate în membrane de soţul ei, agentul de bursă. Şezînd pe scăunelul în trei colţuri, se legăna, cu codiţele-i brune atîrnînd şi cu trupul ca un sul de pernă, în capotul decolorat.

Doamna Haines percepea emoţia ce-i împresura, lăsînd-o pe dînsa în afară. Aşteptă, cum aştepţi să se stingă acordul unei orgi înainte de a părăsi biserica. În maşină, cînd aveau să se înapoieze către vila roşie dintre lanurile de grîu, va distruge ea emoţia asta, cum găureşte cu ciocul un sturz aripile unui fluture pînă i le smulge. Lăsînd să se interpună zece secunde,

se ridică ; se opri ; şi apoi, de parcă ar fi auzit stingîndu-se ultimul acord, îi întinse mîna doamnei Giles Oliver.

Dar Iza, deşi ar fi trebuit să se ridice şi dînsa în aceeaşi clipă, continua să şadă. Doamna Haines căsca la ea ochii de gîscă, gîgîind :

— Vă rog, doamnă Giles Oliver, fiţi amabilă, recunoaşteţi şi existenţa mea...

Ceea ce fu nevoită să facă, ridicîndu-se în cele din urmă de pe scaun, în capotul ei decolorat, cu codiţele spînzurîndu-i de fiece parte pe umeri.

Pointz Hall se vedea în lumina unui ceas timpuriu al dimineţii a fi o casă de mărime mijlocie. Nu se putea mîndri că-i pomenită în cărţile-călăuze pentru turişti. Avea o înfăţişare prea de toate zilele. Dar casa asta albicioasă, cu acoperişul cenuşiu şi cu aripa lansată în afară în unghiuri drepte, aşezată nefericit de jos în poiană, cu o lizieră de copaci pe dîmbul de deasupră-i, încît fumul se învîrtejea pînă la cuiburile de ciori, era o locuinţă îmbietoare. Cînd treceau cu maşinile pe-acolo, oamenii spuneau unul către altul : „Oare casa asta se va pune cîndva în vînzare ?“ Şi către şofer : „Cine stă aici ?“

Şoferul nu ştia. Oliverii, care cumpăraseră locul cu mai bine de o sută de ani în urmă, n-aveau nici o legătură cu Waringii, Elveyii, Manneringii, sau cu Burneţii, vechile familii care se căsătoriseră cu toţii între ei şi zăceau, învălmăşiţi ca rădăcinile iederei, sub zidul cimitirului din curtea bisericii.

Doar puţin peste o sută şi douăzeci de ani trăiseră pe-aci Oliverii. Totuşi, în capul scării principale (mai era una, în spatele casei, o scară obişnuită cu fuştei, pentru servitori) se găsea un portret. Cînd urcai, pe la jumătatea scării devenea vizibilă o fîşie lungă de brocart galben ; şi cînd ajungeai sus, dădeai cu ochii de un obrăjor pudrat şi de o coafură înaltă împletită cu perle ; o vagă străbunică. Vreo şase, şapte dormitoare se deschideau spre coridor. Intendentul fusese soldat ; se însurase cu camerista uneia dintre doamne ; şi sub un clopot de sticlă se afla un ceas de buzunar care oprise un glonte pe cîmpul de la Waterloo.

Era dimineaţa devreme. Sticlea roua pe iarbă. Clopotul bisericii bătu de opt ori. Doamna Swithin trase deoparte perdeaua camerei ei de dormit — percalul veşted alb care atît de plăcut colora pe din afară fereastra cu verdele căptuşelii. Stătea acolo cu mîinile-i bătrîne pe şnur, trăgîndu-l deoparte ; sora măritată a bătrînului Oliver ; văduvă. Totdeauna avusese de gînd să-şi instaleze o casă proprie ; poate în Kensington, poate în Kew, încît să profite de grădini. Dar continua să rămînă aci, de-a-lungul verii ; şi cînd iarna îşi prelingea lacrimile peste ochiurile ferestrelor şi astupa şanţurile cu frunze moarte, spunea :

— Bart, de ce-or fi clădit casa în văiugă, cu faţa spre nord ?

Fratele ei răspundea :

— Evident, ca să scape de natură. Nu ştii că le trebuiau patru cai, să tîrîie droşca familiei prin noroi ?

Apoi îi povestea cunoscuta istorie a iernii celei straşnice din veacul al optsprezecelea, cînd timp de o lună casa fusese blocată de zăpadă. Şi copacii se prăvăliseră... Încît, an de an, cînd venea iarna, doamna Swithin se retrăgea la Hastings.

Dar acum era vară. O treziseră păsările. Cum mai cîntau !... luînd cu asalt zorile, ca o droaie de mici corişti care s-ar fi năpustit asupra unui tort cu glazură. Nevoită să asculte, întinsese mîna după lectura ei favorită „Momente din Istorie“ — şi petrecuse orele între trei şi cinci gîndindu-se la păduri de rododendroni în Piccadilly ; cînd întregul continent, pe atunci, după cîte înţelegea, nedespărţit de vreun canal, era dintr-o bucată; populat, după cîte înţelegea, de monştri cu trupuri de elefant, cu grumazuri de focă, aburcîndu-se, horcăind, zvîrcolindu-se leneş — şi probabil lătrînd ; iguanodonul, mamutul, şi mastodontul ; din care, probabil, gîndi ea, împingînd fereastra s-o deschidă, ne tragem. Îi trebuiră cinci secunde în timp real, cu mult mai mult în timp mental, pentru a o separa pe Grace — cu porţelanuri albastre pe o tavă — de monstrul grohăitor, cu pielea groasă, pe cale, cînd se deschise uşa, a dărîma un copac întreg, în lăstărişul verde, aburind, al pădurii primare. Fireşte, tresări violent cînd Grace puse tava jos şi spuse :

— Bună dimineaţa, coniţă.

„Aiurica“, îşi zise Grace, simţind asupră-i privirea adresată în parte unei brute bălăcindu-se în mlaştină, în parte unei fete în casă cu fustă înflorată şi şorţ alb.

— Ce mai cîntă păsările astea ! spuse doamna Swithin, la întîmplare.

Fereastra era acum deschisă ; mai e vorbă — păsările cîntau. Un sturz apăru la momentul potrivit, ţopăind peste pajişte cu o spirală de gumă roză răsucită în cioc. Tentată de această privelişte să-şi continue imaginara reconstituire a trecutului, doamna Swithin se opri ; — înclina să lărgească limitele clipei prin zboruri în trecut sau în viitor ; sau lăturalnic, de-a lungul unor coridoare şi alei ; dar îşi aminti de maică-sa — de maică-sa care chiar în această odaie o dojenea. „Nu dormi cu ochii deschişi, Lucy, că se schimbă vîntul...“ Cît de des o dojenise maică-sa, chiar în odaia asta — „dar într-o altă lume“, cum i-ar fi amintit frate-său. Aşa că se aşeză să-şi bea ceaiul, ca orişice altă doamnă în vîrstă, cu nas mare, obraji subţirateci, un inel în deget şi obişnuitele ornamente ale unei cam ponosite dar curajoase vîrste înaintate, care în cazul ei includeau şi o cruce licărindu-i auriu pe piept.

Bonele, după micul dejun, tîrîiau căruciorul bebeluşului în sus şi-n jos pe terasă ; şi tîrîndu-l tăifăsuiau — fără a da formă unor gheme de ştiri sau a-şi trece una alteia idei, ci răsucind vorbe pe limbă; ca pe nişte acadele — care subţiindu-se pînă la transparenţă, degajau nuanţe roze, verzui, şi dulceaţă. În dimineaţa asta dul-

ceața era : Că-i spusese ea, lui, bucătăreasa, ce părere avea despre sparanghel; că azi cînd m-a sunat i-am zis: „ce costum dulce și cum se asortează cu bluza" ; și așa ajunseseră la ceva despre „un tip", pe cînd se plimbau în sus și-n jos pe terasă răsucind acadele pe limbă, tîrînd căruciorul.

Cine clădise Pointz Hall, păcat că ridicase casa într-o văgăună — cînd dincolo de grădina cu flori și de straturile cu zarzavaturi se afla întinderea aceea pe culme. Natura pregătise un loc de casă ; omul își clădise casa într-o văgăună. Natura pregătise o fîșie de pajiște care se așternea dreaptă pe o jumătate de milă, pînă se cufunda brusc spre eleșteul cu nuferi. Terasa era îndeajuns de largă încît să cuprindă umbra întreagă, turtită, a unuia dintre copacii cei mari. Te puteai plimba acolo în sus și-n jos, pe sub umbra copacilor. Vreo doi, trei, creșteau foarte aproape unul de altul, apoi urmau goluri. Rădăcinile lor spărgeau brazda ; și printre acele oseminte erau cascade verzi și tăpșanuri de iarbă în care creșteau violete primăvara sau vara orhidee sălbatice, purpurii.

Amy spunea ceva despre un tip cînd Mabel, cu mîna pe cărucior, se răsuci iute, înghițindu-și acadeaua.

— Și nu mai tot mormăi ! spuse aspru. Hai, vino și tu, George.

Băiețelul rămăsese în urmă și scormonea prin iarbă. Apoi bebelușul Caro, fetița, scoase pumnul peste plăpumioară și ursul de blană zbură peste marginea căruțului. Amy trebui să se

aplece. George scurma brazda. Floarea dogori printre nodurile rădăcinilor. Membrană după membrană fu smulsă. Dogorea cu galben dulce — lumină lucitoare sub o pieliță de catifea ; umplînd cu lumină cavernele dindărătul ochilor. Tot întunericul lăuntric se prefăcea într-o sală vastă, cu mireasmă de frunză, cu mireasmă de pămînt, pătrunsă de lumină galbenă. Și dincolo de floare era copacul ; iarba, floarea și copacul erau una. În genunchi, jos, pe cînd scormonea, floarea întreagă era a lui. Atunci veni un muget și o răsuflare fierbinte și un val de păr aspru cenușiu năvăli între el și floare. Copilul zvîcni în sus, răsturnîndu-se de spaimă, și văzu îndreptîndu-se asupră-i o namilă fioroasă cu cap ascuțit și fără ochi, înaintînd pe picioare, dînd din brațe.

— Bună dimineața, sir, vui către el un glas găunos dintr-un cioc de hîrtie.

Bătrînul țîșnise asupră-i din ascunzișul său de dindărătul unui copac.

— Spune bună dimineața, George ; spune „Bună dimineața, bunicuțule", stăruia Mabel, dîndu-i brînci către arătare.

Dar George sta cu ochii căscați. Atunci domnul Oliver mototoli hîrtia pe care o răsucise în chip de cioc coroiat și apăru în persoană. Un bătrîn foarte înalt, cu ochii scînteind, obrajii zbîrciți și capul fără pic de păr.

— La mine ! urlă, la mine, fiară ! și George se întoarse și bonele se întoarseră, cu ursul de blană în mîini ; cu toții se întoarseră să-l privească pe Sohrab, ogarul afgan năvălind și săl-

tînd printre flori. La mine ! tuna bătrînul, de parcă ar fi comandat un regiment.

Era impresionant pentru bone, cum putea un tip de vîrsta lui să mai urle și să facă pe-o fiară ca aceea să-l asculte. Îndărăt venea ogarul afgan, pieziș, cu o mutră vinovată. Și pe cînd se ghemuia pitindu-se la picioarele bătrînului, o coardă îi fu petrecută prin zgardă ; lesa pe care bătrînul Oliver o purta totdeauna la dînsul.

— Animal sălbatic ce ești... animal rău, bombăni, aplecîndu-se.

George nu vedea decît cîinele. Coastele păroase se sugeau înăuntru, se umflau iar — pe nări îi apăruse un smoc de spumă. Băiețașul izbucni în plîns.

Bătrînul Oliver se îndreptă, cu vinele umflate, cu obrajii încinși ; era mînios. Mica lui glumă cu nasul de hîrtie dăduse greș. Băiatul era un plod plîngăreț. Clătină din cap și o luă din loc, netezindu-și gazeta mototolită și bombănind, pe cînd se străduia să-și găsească șirul în coloana de ziar : „Un plod plîngăreț — un plod plîngăreț". Dar adierea vîntului suflă foaia cea mare în lături și, peste marginea ei, — el cuprinse cu ochii peisajul — o revărsare de țarini, de lande cu buruiană și de păduri. Încadrate, deveneau un tablou. Să fi fost pictor, aici și-ar fi așezat șevaletul, aici unde ținutul, barat de copaci, arăta ca un tablou.

„Dl. Daladier, citi, regăsind șirul în coloană, a izbutit să stabilizeze francul..."

Doamna Giles Oliver trăgea pieptenele prin coama deasă de păr, pe care după o serioasă considerare a problemei, găsise că era mai potrivit să n-o subție sau reteze vreodată, și ridica peria grea de argint, bogat modelată în relief, ce-o primise ca dar de nuntă și care slujea să impresioneze cameristele prin hoteluri. O ridica stînd în fața oglinzii pliante, în trei laturi ; încît putea să vadă trei versiuni distincte ale chipului ei cam plin, totuși frumos ; și în plus, în afara oglinzii, cîte un petec de terasă, de pajiște și de vîrfuri de copaci.

Înăuntrul oglinzii, în ochii ei, vedea ceea ce simțise peste noapte pentru răvășitul, tăcutul, romanticul gentleman-fermier. „Îndrăgostită" citea în ochii ei. Dar în afara oglinzii, pe lavoar, pe masa de toaletă, printre casetele de argint și periile de dinți, era cealaltă dragoste ; dragoste pentru soțul ei, agentul de bursă — „Tatăl copiilor mei" — adăogă, lunecînd în clișeul convenabil furnizat de literatură. Dragostea dinăuntru era în ochi ; dragostea exterioară pe masa de toaletă. Dar ce sentiment se trezea în ea acum cînd, pe deasupra oglinzii, afară, văzu apropiindu-se peste pajiște căruciorul ; două bone ; și băiețelul ei, George, venind agale îndărătul lor ?

Ciocăni în geam cu peria ei grea, de argint. Erau prea departe ca s-o audă. În urechile lor suna susurul copacilor ; ciripitul păsărilor ; alte desfășurări ale vieții grădinii — neauzite, nevăzute de dînsa în cameră — îi absorbeau. Izolată pe-o insulă verde, îngrădită împrejur cu ghiocei, învelită cu o plăpumioară de atlaz în-

crețit, insula inocentă pluti pe sub fereastră. Numai George rămăsese în urmă.

Se înapoie la ochii ei din oglindă. „Îndrăgostită“ trebuie să fi fost, de vreme ce prezența lui fizică în încăpere, aseară, o putuse astfel afecta; de vreme ce vorbele ce le rostise el, cînd îi pusese în mînă o ceașcă cu ceai, cînd îi întinsese o rachetă de tenis, se putuseră astfel lipi de miezul ființei ei ; și puteau rămîne așa în suspensie între dînșii, ca un fir de sîrmă, vibrînd, țiuind, învîrtejindu-se — dibuia, în adîncimile oglinzii, după un cuvînt potrivit pentru vibrațiile infinit de repezi ale elicei de aeroplan ce-o privise odată în zori la Croydon. Mai iute, mai iute, tot mai iute, bîzîia, zbîrnîia, vîjîia, pînă ce toate paletele deveniră una singură și spre înalt o luă avionul plutind către depărtări, tot mai departe, tot mai departe...

— „Unde n-o să știm, unde n-o să fim, nici nu știm nici nu ne pasă“, îngînă printre buze. Zbor năvalnic prin încinsa, prin tăcuta verii...

Rima era „plasă“. Puse jos peria. Ridică furca telefonului.

— Trei, patru, opt, Pyecombe spuse. La telefon doamna Oliver... Ce pește aveți în dimineața asta ? Cod ? Calcan ? Somn ? Plătică ?... „Lepădînd acolo sus ce ne leagă și ne-apasă“, murmură. Somn. Tăiat felii. La timp pentru dejun, vă rog, spuse cu glas tare. „Cu-o aripă, albastră aripă... zbor suind, printr-a aerului plasă... lepădînd acolo sus ce ne leagă și ne-apasă...“

Vorbele astea nu meritau să fie transcrise în caietul legat ca un carnet de socoteli, ca nu

cumva Giles să suspecteze ce ascundea. „Eșec“ era cuvîntul ce-o exprima pe ea. Niciodată nu ieșea dintr-un magazin, de pildă, cu îmbrăcămintea ce-o admira ; nici silueta ei, proiectată pe șirul negru de pantaloni dintr-o vitrină, nu-i plăcea. Groasă în talie, cu mădularele mari, și — în afară de coafură — modernă după moda simplă și corectă a zilei, niciodată nu arăta ca Sappho, sau ca vreuna dintre tinerele frumoase ale căror fotografii împodobeau revistele săptămînale. Arăta a ceea ce era : fiica lui Sir Richard ; și nepoata celor două doamne bătrîne din Wimbledon, care, născute O'Neil, erau atît de mîndre de a descinde din regii Irlandei.

O cucoană neroadă, lingușitoare, oprindu-se în pragul a ceea ce numise într-un rînd „inima casei“, în pragul bibliotecii, spusese odată : „Pe lîngă bucătărie, biblioteca e totdeauna cea mai plăcută încăpere din casă. Apoi adăugase, trecînd pragul : Cărțile sînt oglinda sufletului“.

În cazul de față un suflet fără lustru, bălțat. Căci, de vreme ce trenul făcea trei ore pînă să ajungă la acest sat depărtat din miezul Angliei, nimeni nu cuteza să întreprindă o atît de lungă călătorie fără să înlăture o posibilă foame a minții, fără să cumpere un volum la vreo tarabă cu cărți.

Astfel oglinda care reflecta sufletul sublim, reflecta și sufletul plictisit. Nimeni n-ar fi putut susține, privind mișmașul de povești „tari“, de un șiling bucata, lepădate de oaspeții *week-end*-urilor, că oglinda reflecta totdeauna suferința unei regine sau eroismul regelui Harry.

La această oră timpurie a unei dimineţi de iunie, nu era nimeni în bibliotecă. Doamna Giles trebuia să dea o raită prin bucătărie. Domnul Oliver tot mai tropăia de colo colo pe terasă. Iar doamna Swithin era fireşte la biserică. Vîntul prezis de meteorolog şfichiuia perdeaua galbenă, zvîrlind cînd lumină cînd umbră. Focul pălea spre cenuşiu, apoi se încingea iar — şi fluturele de culoarea ivoriului bătea în geamul de jos al ferestrei, poc, poc, poc, repetînd întruna că de n-are să vină nicicînd o făptură omenească, nicicînd, nicicînd, nicicînd, cărţile or mucegăi, focul s-o stinge şi fluturele de culoarea ivoriului va muri pe ochiul de geam.

Precedat ca de-un crainic de aprigul cîine afgan, intră bătrînul. Îşi citise ziarul ; era somnoros ; aşa că se lăsă să cadă în fotoliul îmbrăcat în creton colorat, — cu cîinele la picioare, cîinele afgan. Cu botul pe labe, cu coapsele înălţate, arăta ca un cîine de piatră, un cîine al vreunui cruciat, veghind şi-n ţinuturile morţii somnul stăpînului său. Dar stăpînul nu era mort ; doar visa ; picotind, văzîndu-se ca într-o oglindă cu luciul pătat, pe el-însuşi ca pe un tînăr cu coif ; şi o cascadă prăvălindu-se. Dar fără de ape ; şi colinele ca pe-o materie cenuşie în cute ; şi în nisip o carcasă de coaste ; un bou mîncat de viermi, în soare ; iar în umbra stîncii sălbatici; şi în mîna sa o puşcă. Mîna din vis se încleşta ; mîna cea vie zăcea pe braţul fotoliului, cu vinele umflate, străbătute acum doar de un fluid cafeniu.

Se deschise uşa.

— Deranjez ? se scuză Iza.

Fireşte că deranja — distrugea tinereţea şi India. Vina era a lui, de vreme ce ea se străduise a-i lungi firul vieţii aşa frumos, aşa departe. Adevărul era că i se simţea recunoscător, cum şedea şi-o privea hoinărind prin odaie, că încă se mai străduia.

Mulţi oameni bătrîni n-aveau nimic decît India lor — oameni bătrîni prin cluburi, oameni bătrîni prin camerele de dincolo de Jermyn Street. Ea, în rochia-i dungată, îl continua — murmurînd în faţa rafturilor cu cărţi : „Iazul s-aşterne neguros sub lună, repezi norii au sorbit veştedele raze de pe urmă ale asfinţitului..."

— Am comandat peştele, spuse cu glas tare, întorcîndu-se, cu toate că nu-s sigură c-are să fie proaspăt. Dar viţelul e scump, şi de vită şi berbec ne-am săturat cu toţii. ...Sohrab, spuse, oprindu-se din mers în faţa lor. El ce-a mai făcut ?

Niciodată nu dădea din coadă. Niciodată nu admisese cătuşele domesticităţii. Ori ţi se tîra la picioare ori muşca. Acum ochii lui aprigi galbeni o priveau ţintă pe ea, îl priveau ţintă pe el. Nici unul din ei doi nu-l putea privi ţintă pe celălalt atît de lung. Apoi Oliver îşi aminti :

— Băieţelul tău e un plod plîngăcios, spuse dispreţuitor.

— O, suspină ea, picînd pe un braţ de fotoliu, ţintuită acolo, ca un balon captiv, de miriadele de fire subţiri ale domesticităţii. Ce s-a întîmplat ?

— Am luat ziarul, explică el, uite aşa...

Îl luă şi-l mototoli pînă şi-l potrivi în chip de cioc deasupra nasului. „Aşa" sărise de după un copac spre copii.

— Iar el a urlat. E un fricos băiatul tău, asta e.

Iza se încruntă. Nu era un fricos, băiatul ei, nu. Şi-i fu silă de tot ce era casnic ; de posesiv; de matern. Iar dînsul ştia asta şi făcea înadins ca s-o zgîndăre, bestia bătrînă, socru-său.

Privi în lături.

— Biblioteca e totdeauna odaia cea mai plăcută din casă, cită, şi-şi plimbă ochii de-a-lungul şirurilor de cărţi.

„Oglinzi ale sufletului erau cărţile. *The Faerie Queene*[1] şi *Crimea* lui Kinglake ; Keats şi *Sonata Kreutzer*. Iată-le acolo, oglindind. Ce ? Ce leac se găsea pentru ea, la vîrsta ei — vîrsta secolului, treizeci şi nouă — în cărţi ! O intimidau cărţile, ca pe toţi din generaţia ei — şi o intimidau armele. Dar ca un ins cu o durere turbată de măsea, care într-o farmacie îşi plimbă ochii printre şirurile de flacoane verzi cu etichete în volute aurii, doar-doar o cuprinde vreunul tămăduirea, chibzuia : Keats şi Shelley ; Yeats şi Donne. Sau poate nu un poem ; o viaţă. Viaţa lui Garibaldi. Viaţa Lordului Palmerston. Sau poate nu viaţa unui om ; ci a unui ţinut. *Antichităţile din Durham ; Şedinţele Societăţii Arheologice din Nottingham.* Sau nici un fel de viaţă, ci ştiinţă — Eddington, Darwin sau Jeans.

[1] *The Faerie Queene* — poem aparţinînd poetului elisabetan Edmund Spenser.

Nici una din ele nu-i stăvilea durerea de dinţi. Pentru generaţia ei ziarul era cartea ; şi cum socru-său lăsase jos „The Times", îl luă şi citi : „Un cal cu coada verde..." ceea ce era fantastic. Apoi : „Straja de la Whitehall..." ceea ce era romantic, iar apoi, construind cuvînt cu cuvînt, citi : „Soldaţii i-au spus că aveau un cal cu coada verde ; dar fata văzu că era un cal obişnuit. Iar ei o tîrîră pînă în dormitorul cazărmii unde fu zvîrlită pe un pat. Apoi unul dintre soldaţi îi scoase parte din îmbrăcăminte, pe cînd ea ţipa şi-l izbea peste obraz..."

Asta era real ; atît de real încît pe tăbliile de mahon ale uşii văzu bolta intrării la Whitehall ; prin boltă dormitorul cazărmii ; în dormitorul cazărmii patul, iar pe pat fata ţipînd şi izbindu-l peste obraz — cînd uşa (căci uşă era într-adevăr) se deschise şi intră doamna Swithin cu un ciocan în mînă.

Înainta, ferit şi pieziş, de parcă ar fi curs duşumeaua sub ponositele ei ghete de grădină — şi înaintînd, îşi pungea buzele şi surîdea dintr-o parte spre fratele ei. Nu schimbară vreo vorbă cît se duse la dulapul din colţ şi puse la loc ciocanul, pe care-l luase fără să ceară voie ; laolaltă — descleştă pumnul — cu o mînă de cuie.

— Sindy — Sindy, mormăi el, pe cînd dînsa închidea uşa dulapului.

Lucy, soră-sa, era cu trei ani mai tînără decît el. Numele de Sindy, ori Cindy, căci putea fi scris şi rostit în amîndouă felurile, era prescurtarea de la Lucy. Aşa îi spusese el pe cînd erau copii, iar ea venea tropăind uşurel în urma lui

cînd mergea la pescuit, şi aduna din florile poienii buchete mărunte, îndesate, înfăşurînd în juru-le, iarăşi, şi iarăşi, şi iarăşi, cîte un lujer lung de buruiană. Odată, îşi amintea ea, a pus-o să scoată peştele din cîrlig. Sîngele o înspăimîntase. „O !" strigase ea, văzînd bronhiile pline de sînge. Şi el mîrîise : „Sindy !" Năluca acelei dimineţi în poiană stăruia în mintea ei pe cînd punea ciocanul la loc pe un raft ; şi cuiele la locul lor pe un altul ; şi închidea dulapul unde el nici acum nu suferea să se umble, pentru că şi acum îşi mai ţinea tot acolo dichisul de pescuit.

— Am pus afişul pe şură, spuse ea, bătîndu-l uşurel pe umăr.

Vorbele ei erau ca primul şir de sunete dintr-un joc de clopoţei. Cînd sună primul, îl auzi pe-al doilea ; cînd sună al doilea, îl auzi pe-al treilea. Deci, cînd Iza o auzi pe doamna Swithin spunînd : „Am pus afişul pe şură", ştiu că acum avea să zică :

— Pentru spectacol.

Şi el avea să exclame :

— Astăzi e ? Ia te uită, dom'le ! Uitasem !

— Dacă-i frumos, continuă doamna Swithin, au să joace pe terasă...

— Şi dacă e umed, continuă Bartholomew, atunci în şură.

— Şi cum o să fie oare ? urmă doamna Swithin. Umed ori frumos ?

Apoi, pentru a şaptea oară la rînd, se uitară amîndoi pe fereastră.

În fiecare vară, de şapte ani încoace, auzise Iza aceleaşi vorbe ; despre ciocan şi cuie ; despre spectacol şi vreme. În fiecare an se întrebau de va fi umed ori frumos ; şi în fiece an era ori umed ori frumos. Acelaşi şir de vorbe urma aceluiaşi şir de vorbe, doar că în anul acesta auzea dedesubtul lor : „Fata ţipa şi-l izbea peste obraz cu un ciocan".

— Buletinul meteorologic, spuse domnul Oliver, răsfoind paginile pînă-l găsi, zice : „Vînt din direcţii schimbătoare ; temperatură destul de ridicată ; ploi intermitente."

Puse ziarul jos, şi priviră cu toţii cerul, să vadă dacă asculta de meteorolog. Cert, se putea spune că vremea e schimbătoare. Grădina acum era verde ; în clipa următoare cenuşie. Aci ieşea soarele — o neţărmurită revărsare de bucurie, scăldînd fiece floare, fiece frunză — aci se retrăgea cu milă — acoperindu-şi faţa, ca şi cum n-ar fi putut îndura să privească suferinţa oamenilor. Era parcă în nori o neajutorare şi o neputinţă, o lipsă de simetrie şi de ordine, cum se subţiau şi se îngroşau. Oare propriei lor legi se supuneau, ori nici unei legi ? Unii erau doar smocuri de puf alb. Unul, sus în văzduh, foarte distant, se solidificase în alabastru auriu ; era din marmură nepieritoare. Dincolo de el se înălţa albastrul, albastru pur, albastru întunecat ; albastru niciodată filtrat pînă jos ; albastru ce scăpase de orice înregistrare. Nu cobora niciodată drept soare, ori umbră, ori ploaie, asupra lumii, ci desconsidera măruntul glob colorat al pămîntului pe de-a-ntregul. Nici o floare nu-l simţea ; nici un ogor ; nici o grădină.

Ochii doamnei Swithin încremeniseră privind. Iza crezu că-i încremenise privirea pentru că-l vedea pe Dumnezeu acolo, pe Dumnezeu pe tronul său. Dar cînd o umbră se lăsă, în clipa următoare, asupra grădinii, doamna Swithin își desprinse și-și plecă privirea, spunînd :

— E foarte instabil. Va ploua, mă tem. Nu putem decît să ne rugăm, adăugă, dibuind cu degetele după crucea de pe piept.

— Și să pregătim umbrelele, zise fratele ei.

Lucy roși. Lovise în credința ei. Cînd ea spunea : „să ne rugăm", el adăuga „umbrelele". Își acoperi în parte crucea cu degetele. Se trase în sine ; se ghemui ; dar în clipa următoare exclama :

— O, uite-i că vin — scumpii de ei !

Căruciorul traversa peluza.

Iza privi și ea. Ce înger era femeia asta bătrînă ! Să-i întîmpine așa pe copii ; să se lupte împotriva acelor imensități și a ireverențelor bătrînului, cu mîinile ei zbîrcite, cu ochii ei rîzători. Cît de curajos îl înfrunta pe Bart și vremea nesigură !

— E ca o floare, spuse doamna Swithin. Arată minunat.

— E de mirare cum își revin, spuse Iza.

— A mîncat bine azi dimineață ? întrebă doamna Swithin.

— N-a lăsat o fărîmă, îi răspunse Iza.

— Și aia mică ? Nici un semn de pojar ?

Iza scutură din cap.

— Să batem în lemn adăugă, ciocănind masa.

— Spune-mi, Bart, se întoarse doamna Swithin către fratele ei, de unde vine asta ? „Să batem în lemn..." Anteu, parcă pămîntul îl atingea ?

Ar fi fost, gîndi el, o femeie foarte isteață, de-ar fi putut să se concentreze. Dar asta ducea la aceea și aceea la altceva. Ce-i intra pe-o ureche, îi ieșea pe cealaltă. Și toate erau încercuite, cum se întîmplă după șaptezeci de ani, de una și aceeași problemă ce tot revenea. A ei era dacă să trăiască în cartierul Kensington sau în Kew ? Dar în fiece an, cînd venea iarna, nu alegea nici una nici alta. Își lua o locuință la Hastings.

— Să atingi lemn ; să atingi pămînt ; Anteu, bombăni el, adunînd fărîmele împrăștiate. Lemprière o să dea răspunsul ; sau Enciclopedia.

Dar nu în cărți se găsea răspuns la întrebarea lui — de ce în capul lui Lucy, atît de asemănător cu al său ca formă, exista o ființă căreia trebuia să i te rogi ? Nu o investea, presupunea el, cu păr, cu dinți, cu unghii la degetele picioarelor. Era, presupunea dînsul, mai mult o forță sau o iradiere, care avea în puterea sa și călăuzea pasărea și viermele ; laleaua și ogarul; și pe el-însuși de asemenea, un bătrîn cu vinele umflate. O scotea din pat în dimineți friguroase și-o făcea să străbată drumeagul noroios ca s-o adore, acea ființă impersonală, al cărei purtător de cuvînt era Streatfield. Un tip de treabă, care fuma țigări de foi în sacristie. Avea și el nevoie de-o alinare, tot dispensînd pomana predicilor unor bătrînei astmatici, tot reparînd mereu turla

ce se năruia, cu ajutorul afișelor bătute pe șuri. Iubirea, gîndea Bart, pe care ar trebui s-o dea cărnii și sîngelui, ei o dau bisericii... cînd Lucy, ciocănind cu degetele în tăblia mesei, întrebă iar :

— De unde vine — de unde vine — asta ?

— Din superstiție, spuse el.

Ea se roși la față, și se auzi și oftatul ușurel ce-l scoase, cînd odată mai mult țintise în credința ei. Dar între frate și soră, o carne și-un sînge, astea nu erau o barieră, ci o fîșie de ceață. Nimic nu altera afecțiunea lor ; nici o neînțelegere ; nici un fapt ; nici un adevăr. Ce vedea ea nu vedea el ; ce vedea el nu vedea ea — și așa mai departe, *ad infinitum.*

— Cindy, mîrîi el. Și gîlceava luă sfîrșit.

Șura pe care bătuse Lucy afișul era o zidire mare în curtea gospodăriei. Veche cît și biserica, și zidită din aceeași piatră — doar că n-avea turlă. Era înălțată pe la colțuri pe conuri de piatră cenușie, pentru a o apăra de guzgani și de umezeală. Cei care fuseseră în Grecia spuneau totdeauna că le amintește de un templu. Cei care nu fuseseră în Grecia — majoritatea — o admirau la fel de mult. Acoperișul patinat de vreme se făcuse roșu-auriu ; iar înăuntru era ca o sală goală, străbătută de sulițele soarelui, cafenie, mirosind a grîne, întunecată cînd erau ușile închise, dar strălucitor iluminată cînd ușile din capăt stăteau larg deschise, ca să poată intra carele — carele lungi și joase, ca niște nave ale mării, dînd piept cu grîul, nu cu marea, ce se întorceau seara, cu

fînul spînzurînd pe-alocuri peste margini. Cărările păstrau smocuri de fîn pe unde trecuseră carele.

Acum, peste podeaua șurii, se trăgeau bănci. Dacă ploua, actorii urmau să joace în șură ; se stivuiseră scînduri la un capăt, în chip de scenă. Fie că ploua, fie că era frumos, publicul avea să ia ceaiul acolo. Chiar acum flăcăi și fete — Jim, Iris, David, Jessica — mînuiau aferați niște ghirlande de flori de hîrtie, roșii și albe, rămase de la Încoronare. Semințele și praful de prin saci îi făceau să strănute. Iris purta o basma legată în jurul frunții — Jessica era în pantaloni. Băieții își scoseseră surtucul. Solzi palizi de grîne li se prinseseră în păr și lesne se înfigea cîte o țeapă în degete.

„Bătrînica Aiurica“ (așa îi ziceau între dînșii doamnei Swithin) bătuse alt afiș pe șură. Pe cel dintîi îl suflase vîntul, ori poate idiotul satului, care totdeauna rupea afișele țintuite, îl smulsese — și acum chicotea uitîndu-se la el, sub umbra vreunui tufiș. Tinerii care lucrau în șură rîdeau și ei, de parcă bătrîna Swithin ar fi lăsat în urmă-i o dîră de rîs. Cu o șuviță de păr alb veșnic desprinsă, cu pantofii ei cu bombeuri — de parcă ar fi avut gheare de canar, îngroșate, — și cu șosete negre mototolite în jurul gleznelor, Bătrînica firește că-l stimula pe David să facă cu ochiul, iar pe Jessica să clipească în semn de înțelegere, în timp ce-i înmîna o ghirlandă de trandafiri de hîrtie. Erau niște snobi, niște conformiști ; îndeajuns de demult așezați în acest unul și același colț de lume încît să fi prins indelebil amprenta a vreo trei sute de ani

de comportare uzuală. Așa că rîdeau ; dar respectau. Dacă ea purta perle, apoi perle erau.

— Bătrînica se află în treabă, zicea David. Are să intre și-are să iasă de douăzeci de ori, și la urmă are să ne aducă un ulcior mare cu limonadă și o tavă cu sandvișuri.

Jessie ținea ghirlanda, iar el ciocănea. O găină ce rătăcise drumul, se abătu înăuntru ; un șir de vaci trecu prin dreptul ușii ; apoi un cîine ciobănesc ; apoi văcarul, Bond, care se opri. Contemplă tineretul cum atîrna trandafiri de la o grindă la alta. El unul nu acorda prea multă considerație nimănui, fie domn, fie om de rînd. Proptit de ușă, tăcut, sardonic, semăna cu o salcie veștedă, aplecată asupra unui rîu curgător, cu toate frunzele scuturate, și în ochi cu capricioasa rostogolire a apelor.

— Hi — hu ! strigă subit.

Era, probabil, limba vacilor, căci vaca bălțată care vîrîse capul pe ușă, își plecă coarnele, șfichiui din coadă și o luă din loc. Bond o urmă.

— Asta-i întrebarea, spuse doamna Swithin. În timp ce domnul Oliver consulta Enciclopedia căutînd la superstiție origina expresiei *„A Bate în Lemn“*, ea și Iza discutau despre pește ; dacă, venind de la o asemenea distanță, are să fie proaspăt.

Erau atît de departe de mare. La o sută de mile depărtare, spuse doamna Swithin ; ba nu, poate că la o sută și cincizeci.

Și totuși se spune pe aici, continuă ea, că în nopți liniștite se pot auzi valurile. După furtună, așa se spune, se aud valurile spărgîndu-se...

„Îmi place povestea asta,“ reflectă.

— „Cînd el auzi valurile în toiul nopții, își înșeuă calul și porni spre mare.“ Cine era, Bart, acela care a pornit spre mare ?

Bart citea.

— Nu te poți aștepta să ți-l aducă la ușa casei într-o găleată cu apă, urmă doamna Swithin, cum îmi amintesc că se obișnuia cînd eram noi copii, și trăiam într-o casă pe malul mării. Homari, aduși proaspeți din coșurile în care fuseseră prinși. Cum se mai încleștau de bățul pe care li-l întindea bucătăreasa ! Și somonul. Îl cunoșteai dacă era proaspăt după purecii dintre solzi.

Bartholomew clătină din cap în semn de aprobare. Asta da, era un fapt. Își amintea casa de lîngă mare. Și homarii.

Bătrînii trăgeau pînă la dînșii năvoadele pline cu pești de la mare ; dar Iza vedea — grădina, schimbătoare cum spunea pronosticul, în vîntul ușor. Iarăși trecură copiii, și ea ciocăni în geam și le trimise din vîrful degetelor o sărutare. În foșnetul grădinii rămase nebăgată în seamă. Se întoarse.

— Chiar sîntem la o sută de mile de mare ? întrebă.

— Numai la treizecișicinci, spuse socru-său, de parcă ar fi scos din buzunar o panglică-centimetru și ar fi măsurat cu precizie.

— Pare mai mult, spuse Iza. Cînd te uiți de pe terasă, cîmpia pare să continue la nesfîrșit.

— Pe vremuri, demult, nu exista marea, spuse doamna Swithin. Nici o mare între noi și conti-

nent. Am citit asta într-o carte azi dimineață. În Strand înfloreau rododendroni ; și în Piccadilly trăiau mamuți.

— Pe cînd eram sălbatici, spuse Iza.

Apoi își aminti ; îi spusese dentistul ei că sălbaticii se pricepeau să facă operații foarte dibace pe creier. Sălbaticii aveau dinți falsi, așa-i spusese. Dinții falsi fuseseră inventați, parcă așa spunea, încă de pe vremea Faraonilor.

— Cel puțin așa mi-a povestit dentistul meu, adăugă.

— La cine te mai duci acum ? o întrebă doamna Swithin.

— Tot la cei doi de demult ; Batty și Bates din Sloane Street.

— Și domnul Batty ți-a spus că aveau dinți falsi pe vremea Faraonilor ? medită doamna Swithin.

— Batty ? A, nu, nu Batty. Bates, o corectă Iza.

Batty, își aminti, nu vorbea decît despre capete încoronate. Batty, îi povesti ea doamnei Swithin, avea de pacientă o prințesă.

— Așa că mă ținea în sala de așteptare mai bine de o oră. Îți dai seama, cînd ești copil, ce plicticos pare s-aștepți atîta.

— Căsătoriile între veri, spuse doamna Swithin, nu pot fi sănătoase pentru dinți.

Bart vîrî un deget în gură și scoase peste buze șirul de sus. Erau falsi. Și cu toate astea, zise, Oliverii nu se căsătoriseră între veri. Oliverii nu-și puteau urmări ascendența pe o perioadă mai lungă de două, trei sute de ani. Însă Swithinii da. Swithinii existau dinaintea Cuceririi Normande.

— Swithinii, începu doamna Swithin. Apoi se opri.

Bart avea s-o pocnească iar cu o ironie la adresa sfinților, dacă-i dădea o șansă. Și-i mai trăsese pînă acum vreo două ; una cu umbrelele, alta cu superstiția. Așa că se opri și spuse :

— Cum am ajuns să vorbim despre asta ? Numără pe degete. Faraonii. Dentiștii. Peștele... A da, spuneai, Iza, că ai comandat pește ; și ți-era teamă să nu fie vechi. Iar eu am spus : „Asta-i problema“.

Peștele fusese adus. Băiatul de la Mitchell, cu pachetul sub braț, sărise de pe motoretă. Nici vorbă să mai fi hrănit poneiul cu zahăr în pragul bucătăriei sau să mai fi stat nițel la taifas — de vreme ce tura lui sporise. Avea de predat tocmai dincolo peste deal, la Bickley ; și avea să mai dea roată prin Waythorn, Roddam și Pyeminster ; nume ce se găseau, ca și al lui, în Domesday Book [1]. Bucătăreasa însă — o chema Madam Sands și pentru prietenii vechi Trixie — în toți cincizeci de ani ai ei nu trecuse niciodată dealul și nici n-avea de gînd.

Trînti pe masa buătăriei pachetul cu fileurile de somn, peștele aproape străveziu, fără oase. Și înainte ca Madam Sands să fi avut timp să jupoaie hîrtia de pe el, dus fu, băiatul, mîngîind

[1] *Domesday Book* — Înregistrare a pămînturilor Angliei, făcută la 1086, de William I „Cuceritorul“. (n. tr.)

în treacăt motanul cel galben și foarte frumos, care se ridică maiestuos din fotoliul lui de răchită și înaintă, superb, către masă, adulmecînd peștele.

Aveau oare un pic de iz ? Madam Sands duse fileurile la nas. Motanul se freca ba de-o parte ba de alta de picioarele mesei, de picioarele ei. Avea să păstreze ea o felioară pentru Sunny — numele lui de Sung-Yen, din odaia de primire, suferise o transformare în bucătărie. Însoțită de motan, Madam Sands duse peștele în cămara pentru cărnuri și-l așeză pe o farfurie, în acea încăpere semiecleziastă. Pentru că înainte de Reformă, ca atîtea altele din vecinătate, casa avusese o capelă ; iar capela devenise cămară de alimente, schimbîndu-și destinația cum se schimbase numele pisicii, odată cu religia. Domnul Oliver (numele lui din odaia de primire ; în bucătărie i se zicea Bartie) obișnuia la răstimpuri să aducă pe unii dintre domnii care-l vizitau, să vadă cămara — și asta adesea cînd bucătăreasa nici nu era încă îmbrăcată. Și nu ca să vadă jamboanele atîrnînd în cîrlige, ori untul pe o placă de ardezie albastră, ori jigoul pentru dejunul de-a doua zi, ci ca să vadă beciul ce se deschidea din cămară și bolta lui dăltuită cu înflorituri. Cînd ciocăneai — un domn adusese odată un ciocan — răspundea un sunet găunos ; o reverberație ; fără îndoială, spunea dînsul, un gang secret, unde se ascunsese careva pe vremuri. Așa o fi fost. Dar Madam Sands ar fi preferat să nu-i intre în bucătărie

pe nepusă masă, îndrugînd povești în auzul fetelor care trebăluiau pe-acolo. Asta le băga tot felul de idei în capetele lor neroade. După aia auzeau oameni morți rostogolind butoaie și vedeau o doamnă în alb umblînd pe sub copaci. Nici una n-ar fi străbătut terasa după lăsarea întunericului. Dacă strănuta o mîță, „I-auzi, strigoiul !“.

Sunny își căpătă felioara de pește. Madam Sands sparse apoi un ou din coșul cel cafeniu plin cu ouă — un pic de gălbenuș rămase lipit de găoace — după asta luă nițică făină — cît cuprinse între degete — ca s-o presare peste felioarele străvezii. Și o crustă de pesmet din castronul cel mare de pămînt plin cu pîine uscată. Apoi, întorcîndu-se în bucătărie, făcu acele mișcări iuți pe lîngă vatră (rîcîind zgura, aprinzînd flacăra, domolind-o), ce stîrneau ecouri stranii prin casă, încît în bibliotecă, în odaia de peste zi, în sufragerie, și în camera copiilor — orice-ar fi făcut, la orice s-ar fi gîndit, orice-ar fi spus — știau cu toții că se apropia gustarea de dimineață, dejunul ori cina.

— Sandvișurile... spuse doamna Swithin, intrînd în bucătărie.

Se abținu să adauge, „Sands“ la cuvîntul sandvișuri, pentru că Sands și sandvișuri se ciocneau. „Nu glumi niciodată cu numele oamenilor“, obișnuia să spună maică-sa. Iar Trixie nu era un nume care să se fi potrivit, cum se potrivea Sands, femeii subțiratice și acre, cu părul roșu, iute și curată, care nu te surprindea niciodată cu capodopere culinare, ce-i drept ; dar

pe de altă parte nici nu scăpa vreodată ace de păr în supă. „Fir-ar să fie ! Ce mai e şi drăcovenia asta ? !“ exclamase Bart, pescuind în lingură un ac de păr, în zilele de demult, cu cincisprezece ani în urmă, înainte să fi venit Sands, pe vremea lui Jessie Pock.

Madam Sands aduse pîinea ; doamna Swithin aduse şunca. Una tăia pîinea ; cealaltă şunca. Era liniştitor, era întăritor, acest lucru manual laolaltă. Mîinile bucătăresei tăiau, tăiau întruna. Pe cînd Lucy, ţinînd codrul de pîine, sta cu cuţitul ridicat. De ce se taie oare pîinea veche — reflecta — mai uşor decît cea proaspătă ? Şi tot aşa se strecura, lăturalnic, de la drojdia de pîine la alcool ; de aici la fermentaţie ; de aci la ebrietate ; de aci la Bacchus ; şi sta tolănită sub lămpi purpurii într-o vie în Italia, cum mai făcuse adesea ; pe cînd Sands auzea ceasul ticăind ; vedea pisica ; băga de seamă o muscă ce bîzîia ; şi vădea, strîngîndu-şi buzele, oarecare ciudă că nu se cădea să vorbească împotriva celor care făceau treabă la bucătărie cînd alţii se distrau după pofta inimii atîrnînd flori de hîrtie în Şură.

— Oare o să fie frumos ? întrebă doamna Swithin, cu cuţitul în vînt.

În bucătărie făceau voia toanelor Măicuţei Swithin.

— Aşa se pare, zise Madam Sands, aruncînd o privire iute de-a ei pe fereastra bucătăriei.

— Anul trecut n-a fost, spuse doamna Swithin. Mai ţii minte ce tămbălău, ce zarvă pe noi,

cînd a venit ploaia — pînă să băgăm înăuntru scaunele ?

Se apucă iar de tăiat, apoi întrebă de Billy, nepotul lui Madam Sands, ucenic la măcelar.

— A făcut ce nu trebuie să facă un băiat, spuse Madam Sands, s-a obrăznicit cu stăpîn'su.

— O să fie bine, răspunse doamna Swithin, cu gîndul în parte la băiat, în parte la sandviş, care se întîmplase să iasă de data asta foarte curăţel, bine tăiat, triunghiular. Domnul Giles s-ar putea să întîrzie, adăugă, punînd sandvişul, foarte mulţumită de sine, în vîrful piramidei.

Pentru că soţul Izei, agentul de bursă, venea de la Londra. Iar trenul local, care se întîlnea cu expresul, nu prea sosea punctual, chiar dacă dînsul reuşea să-l prindă mai devreme, ceea ce nu era deloc sigur. Şi asta însemna — dar ce însemna asta pentru Madam Sands, — cînd oamenii pierdeau trenul, iar ea, orice-ar fi avut chef să facă, trebuia să aştepte lîngă plită, păstrînd mîncarea caldă — nu ştia nimeni.

— Aşa ! făcu doamna Swithin, aruncînd o ultimă privire sandvişurilor — unele frumos tăiate, altele nu — acù să le duc în Şură.

Cît despre limonadă, nu se îndoia cîtuşi de puţin că Jane, fata care ajuta la bucătărie, avea să vină în urma ei.

Candish se opri în sufragerie să schimbe locul unui trandafir galben. Galben, alb, roşu purpuriu — îi aşeza cu chibzuială. Iubea florile şi-i plăcea să le aranjeze în vase şi să înfigă printre ele cîte o foaie verde, ca o sabie, sau cîte o

frunză în formă de inimă, pe unde se potrivea. Ciudat că iubea florile — cînd te gîndeai că era cartofor și bețiv. Trandafirului galben aici îi ședea bine. Acum era totul cum trebuie — argintăria pe fața albă de masă, furculițele și șervetele — și în mijloc cupa tărcată din care se răsfirau trandafirii de felurite culori. Așadar, cu o ultimă privire, părăsi sufrageria.

Două tablouri atîrnau pe peretele dimpotriva ferestrei. În viața reală nu se întîlniseră niciodată, doamna cea lungă și bărbatul care-și ținea calul de frîu. Doamna era un tablou, cumpărat de Oliver pentru că-i plăcuse tabloul ; bărbatul era un strămoș. Avea un nume. Ținea frîul în mînă. Îi spusese pictorului :

— Dacă vrei poza mea, fă-o, dom'le — da' fă-o cînd îs copacii înfrunziți. Mai spusese : Nu-i loc și pentru Colin și pentru Buster ?

Colin era faimosul lui ogar. Dar nu era loc decît pentru Buster. Mai mare rușinea, părea să spună, adresîndu-se celor din juru-i, nu pictorului, mai mare rușinea să nu-l puie și pe Colin — pe care dorise să-l știe îngropat la picioarele sale, în același mormînt — pe la 1750 — ; dar ticălosul ăla de Părinte Cutare n-a voit să încuviințeze.

Acel strămoș era un stimulent la conversație. Doamna însă era un tablou. În rochia ei galbenă, sprijinindu-se de o coloană, cu o săgeată de argint în mînă și o pană în păr, ea călăuzea ochiul în sus, în jos, de la linia curbă la linia dreaptă, prin luminișuri de verdeață și umbre de argint,

de argilă și roze, spre tăcere. Încăperea era goală.

Goală, goală, goală ; tăcută, tăcută, tăcută. O scoică era încăperea, cîntînd despre ce fusese înainte de a fi timpul ; o cupă sta în inima casei, de alabastru, netedă, rece, și-n ea neclintita, distilata esență a golului, tăcerea.

Dincolo de hol se deschise o ușă. Un glas, alt glas, un al treilea glas se apropiau, sfredelind, ciripind ; aspru și scurt glasul lui Bart ; tremurat glasul lui Lucy ; cu timbru mijlociu glasul Izei. Glasurile lor impetuoase, impaciente, protestînde, străbăteau holul spunînd : „A întîrziat trenul" ; spunînd : „Ține-o caldă" ; spunînd : „Nu, Candish, n-o să așteptăm."

La ieșirea din bibliotecă, glasurile se opriră în hol. Evident, întîlneau în cale un obstacol ; o piatră. Era deci cu totul imposibil, chiar în inima unui ținut de țară, să rămîi singur ? Iată care era șocul. Dar apoi, se dădu grabnic ocol pietrei, fu îmbrățișată. Chiar simțind-o ca pe ceva penibil, era ceva esențial. Fără lume nu se putea. La ieșirea din bibliotecă era penibil, dar și plăcut, să dai nas în nas cu doamna Manresa și cu un tînăr necunoscut, cu păr de culoarea paiului și cu o față crispată. Nu exista scăpare ; întîlnirea era inevitabilă. Nepoftiți, neașteptați, oaspeți întîmplători, ispitiți să se abată din drumul mare de același instinct ce făcea ca oile și vacile să jinduiască după apropierea semenilor

lor, veniseră. Dar aduseseră un coş cu merinde. Iată-l.

— N-am putut rezista cînd am văzut numele pe indicatorul de la răscruce, începu doamna Manresa cu glasul ei bogat, cu modulaţii de flaut. Dînsul e un prieten — William Dodge. Eram pe cale să ne aşezăm singuri cuc într-un cîmp oarecare. Şi cînd am văzut stîlpul indicator, am zis : „De ce n-am ruga pe dragii noştri prieteni să ne dea adăpost ?“ Un loc la masă — e tot ce ne trebuie. De-ale gurii avem. Pahare avem. Nu vrem decît — „societate“, se părea ; să fie laolaltă cu cei din specia ei.

Şi-şi flutură mîna, acoperită cu o mănuşă, sub care păreau să fie inele, către bătrînul Oliver.

El se aplecă adînc asupra mîinii ei ; cu un secol în urmă i-ar fi sărutat-o. În toată această zarvă de bun-venit, de proteste, de scuze şi iar bun-venit, se afla un element de tăcere, adus de Izabella, care-l observa pe tînărul necunoscut. Era desigur un gentleman ; dovadă ciorapii, pantalonii ; un tip intelectual ; cravată cu buline, vesta desfăcută ; citadin şi profesionist, deci cu pielea gălbuie, nesănătoasă ; foarte nervos, dînd în vileag o zvîcnire a feţei la această prezentare neaşteptată — şi în fond îngrozitor de încrezut, căci detesta efuziunea doamnei Manresa, fiind totuşi oaspetele ei.

Iza se simţea contrariată, dar şi curioasă. Însă cînd doamna Manresa adăugă, ca să clarifice pe deplin lucrurile : „E un artist“, iar William Dodge o corectă : „Sînt slujbaş într-un birou“, — i se păru că spusese ceva de Instrucţiune sau

de Somerset House[1] — simţi că a pus degetul pe nodul ce se strînsese atît de intolerabil, încît aproape că-i făcea privirea piezişă şi, neîndoielnic, îi zvîcnea în obraz.

Apoi păşiră în sufragerie, şi doamna Manresa intră în efervescenţă crescîndă, bucurîndu-se vizibil de propria-i capacitate de a trece fără cea mai mică tulburare peste această mică criză mondenă — punerea a două tacîmuri în plus. N-avea ea oare încredere deplină în carnea şi sîngele omului ? şi nu sîntem cu toţii făcuţi din carne şi sînge ? şi ce prostie să faci caz de fleacuri cînd toţi pe sub piele sîntem carne şi sînge — bărbaţi şi femei, da ! Era însă evident că ea una îi prefera pe bărbaţi.

„Altminteri ce înseamnă inelele dumitale, şi unghiile dumitale, şi această într-adevăr adorabilă pălărioară de pai ?“ spunea Izabella adresîndu-se în tăcere doamnei Manresa şi făcînd astfel tăcerea să-şi aducă neîndoielnica-i contribuţie la conversaţie. Pălăria, inelele, unghiile degetelor, purpurii ca rozele, lustruite ca scoicile, stăteau la vedere pentru oricine. Dar nu şi istoria vieţii ei. Aceea era doar părticele şi fărîme pentru ei toţi, cu excepţia poate a lui William Dodge, pe care ea îl numea în public „Bill“ — un semn poate că el ştia că hoinărea prin grădină la miezul nopţii în pijama de mătase, că asculta muzică de jazz la radio, că avea un bar cu

[1] Somerset House — Clădire din Londra — vechiul palat Somerset — cuprinzînd principalul local de depunere a testamentelor autentificate şi birourile veniturilor interne. (n. tr.).

cocktailuri — fireşte, asta ştiau şi ei. Dar nimic personal ; nici un fel de fapte strict biografice.

Se născuse, dar asta numai bîrfa o spunea, în Tasmania : bunicu-său fusese deportat pentru o tărăşenie oarecare din epoca victoriană mijlocie ; abuz de încredere în manipularea unor fonduri, parcă ? Dar singura dată cînd o auzise Izabella, povestea se înpotmolise în acest punct, pentru că soţul comunicativei doamne Blencowe de la Grange [1] obiectase în chip pedant că termenul „deportat" era nepotrivit ; spuse că „expatriat" mergea mai curînd, dar că nu era nici acesta cuvîntul exact, care-i sta pe limbă, dar nu-l găsea. Şi astfel, istoria se spulberase, pînă nu mai rămăsese nimic din ea. Uneori doamna Manresa se referea la un unchi, un episcop. Se credea însă că nu fusese decît episcop colonial. Vezi că în colonii se uitau şi se iertau foarte uşor anumite lucruri. Se mai spunea şi că diamantele şi rubinele ei fuseseră scormonite din pămînt cu mîinile de un soţ care nu era Ralph Manresa. Ralph, evreu — ajunsese să arate ca reprezentantul leit al seniorului de ţară — îi punea la dispoziţie bani cu nemiluita — asta era sigur — conducînd nişte întreprinderi în City — şi n-aveau nici un copil. Dar, fireşte, cu George al şaselea [2] pe tron, „nu făcea",

[1] Desigur, vechiul nume al proprietăţii ; înseamnă în limbaj arhaic : şură hambar ; sau casă de ţară cu acareturi. (n. tr.)

[2] George al VI-lea (1895—1952), rege al Angliei între 1936—1952. (n. tr.)

era desuet — mirosea a blănuri mîncate de molii, a trîmbiţe, a camee, a hîrtie de corespondenţă cu marginile îndoliate — să te apuci să-ţi bagi nasul în trecutul oamenilor.

— Tot ce-mi trebuie, zise doamna Manresa, lansînd o ocheadă lui Candish, de parcă ar fi fost un bărbat adevărat nu unul împăiat, e un tirbuşon.

Avea o sticlă de şampanie, dar tirbuşon n-avea.

— Priveşte, Bill, continuă, ridicînd degetul mare — destupa sticla — priveşte tablourile. Nu ţi-am spus c-o să ai ce vedea ?

Vulgară era — în gesturi, în toată persoana ei — prea mult sex, prea multă găteală pentru un picnic. Dar ce însuşire de dorit, sau cel puţin de preţ — căci toţi simţeau, de îndată ce vorbea ea : „Dînsa a spus-o, dînsa a făcut aşa, nu eu", şi puteau profita de spărtura în decor, de aerul proaspăt ce sufla înăuntru, ca să urmeze ca delfinii săritori pe dîra unui spărgător de gheaţă. Nu-i restituia ea bătrînului Bartholomew insulele lui înmiresmate, tinereţea lui ?

— I-am spus, continuă, lansîndu-i acum lui Bart o ochiadă, că nici n-o să se mai uite la lucrurile noastre (aveau nenumărate) după ce le vede pe-ale dumneavoastră. Şi i-am promis c-o să-i arătaţi — asta — asta... aici şampania fîşîi umflîndu-se în sticlă şi ea insistă să umple cel dintîi paharul lui Bart. Despre ce vă tot extaziaţi, dumneavoastră cei erudiţi ? Parcă o boltă ? Normandă ? Saxonă ? Care-a ieşit mai de curînd din şcoală ? Doamna Giles ?

Acum îi lansa o ocheadă Izabelei, conferindu-i tinerețe ; dar totdeauna cînd le vorbea femeilor își voala ochii, pentru că ele, fiind conspiratoare, vedeau dedesubturile jocului.

Și așa, cu lovitură după lovitură, cu șampanie și cu ocheade, plasa jaloane pentru pretenția ei de a fi un copil liber al naturii, care irupea — avu un zîmbet tainic — în acest liman ocrotit ; asta chiar c-o făcea să zîmbească — după Londra ; și pe de altă parte, era și-o sfidare adusă Londrei. Căci continua să le ofere o mostră din viața ei ; cîteva ghemotoace de bîrfă ; deșeuri de nimic ; dar le dădea pe cît valorau : Cum marțea trecută șezuse alături de Cutare și Cutare — adăugînd ca de la sine înțeles numele mic — apoi un diminutiv de răsfăț — ; și el îi zisese — pentru că ea fiind o oarecare, nu prea luau seama la ce-i spuneau — dar „strict confidențial, inutil să vi-o spun", le-o încredința și ea lor. Și cu toții ciuleau urechile. Iar apoi — cu un gest al mîinii de parcă ar fi zvîrlit peste bord această sufocantă viață londoneză de sfîrîială sub cazanul deșertăciunilor — „Asta e !... exclamă. Și ce credeți că fac eu de cum ajung aici ?" Sosiseră abia aseară, conducînd mașina prin drumeaguri de iunie — singură cu Bill se înțelegea —, abandonînd Londra, intrată subit în descompunere, murdară, ca să se așeze să mănînce într-un cîmp. „Și ce credeți că m-apuc să fac ? Pot oare s-o spun tare ? E voie, doamnă Swithin ? Da, în casa asta orice poate fi spus. Îmi scot centura (aici își apăsă mîinile pe șolduri — era corpolentă) și mă tăvălesc prin

iarbă — ați crede una ca asta ? !..." Rîdea din toată inima. Renunțase să se mai ocupe de silueta ei, dobîndind astfel deplină libertate.

„Asta-i sincer, gîndi Iza. Pe de-a-ntregul. Și dragostea ei pentru viața la țară de asemeni." Adesea cînd Ralph Manresa era obligat să rămînă în oraș, venea singură ; purta o pălărie veche de grădină ; le învăța pe femeile din sat nu cum să pună murături și conserve ; ci cum să împletească frivole coșulețe de pai colorat. „Plăcere — asta le trebuie", spunea ea. Cînd veneai în vizită, o auzeai adesea chiuind printre nalbe „Tra-la-la—tra-la-la—hiù..."

Era o femeie și jumătate. Îl făcea pe bătrînul Bart să se simtă tînăr. Din coada ochiului, cînd ridică paharul, văzu o sclipire de alb în grădină.

Fata care spăla vasele, pînă să i se aducă farfuriile de la sufragerie, își răcorea fața lîngă eleșteul cu nuferi.

Totdeauna crescuseră acolo nuferi, semănîndu-se singuri din sămînța purtată de vînt, plutind roșii și albi pe talgerele verzi ale frunzelor. Apa, de sute de ani, se prelinsese în golul dedesubt și se așternuse acolo adîncă de patru, cinci picioare, peste un pat moale de nămol negru. Sub stratul gros de apă verde, sticlind în lumea lor egocentrică, înotau pești — aurii, stropiți cu alb, dungați cu negru sau cu argint. Manevrau în tăcere prin lumea lor de apă, cumpăniți în petecul albastru ce oglindea cerul, ori săgetînd tăcuți către margine, unde iarba în tremur alcătuia ciucuri de umbre unduinde. Pe lespezile de piatră, păianjenii își întipăreau pi-

ciorușele delicate. Un bob de sămînță pică și pluti jos în spirală ; o petală se desprinse, o prinse apa și-o scufundă. Atunci flota de trupuri lunguiețe ca luntrile se opri ; stătu în cumpănă ; se pregăti ; se înzăuă ; apoi, din bucla unei unduiri, săgetă spre depărtare.

În acel miez adînc, în acea inimă neagră, se înecase doamna. Cu zece ani în urmă, eleșteul fusese dragat și se găsise un os de coapsă. Dar, vai, era de oaie, nu era de doamnă. Iar oile n-au fantome, fiindcă n-au suflete. Servitorii însă stăruiau, ei aveau nevoie de o fantomă ; fantoma trebuia să fie a unei doamne ; care se înecase din dragoste. Încît nici unul dintre ei n-ar fi trecut pe întuneric pe lîngă eleșteul cu nuferi, doar acum cînd lucea soarele și stăpînii mai ședeau încă la masă.

Petala de floare se scufundă ; fata se întoarse în bucătărie ; Bartholomew își sorbea vinul. Fericit se simțea ca un băiețandru ; și totuși nepăsător ca un bătrîn ; o senzație neobișnuită, agreabilă. Bîjbîind prin gîndurile lui după ceva de spus adorabilei doamne, alese primul lucru ce se ivi la îndemînă ; istoria cu osul de oaie.

— Servitorii, spuse, au nevoie de-o fantomă. Fetele de la bucătărie au nevoie de o doamnă înecată.

— Și eu la fel ! strigă copilul liber al naturii, doamna Manresa.

Deveni dintr-odată solemnă ca o bufniță. *Știa bine*, spuse, strîngînd între degete un cocoloș de pîine pentru a-și emfatiza declarația, că Ralph, cînd era la război, nu s-ar fi putut să fie ucis fără ca ea să-l vadă — „oriunde aș fi fost, orice aș fi făcut“, adăugă, fluturîndu-și mîna încît diamantele sclipiră în soare.

— Eu nu sînt așa, interveni doamna Swithin, clătinînd din cap.

— Firește că nu, rîse doamna Manresa. Dumneavoastră nu. Nici unul dintre dumneavoastră n-ar simți așa. Vedeți — *eu* sînt la acelaș nivel cu... — așteptă pînă se retrase Candish, — cu servitorii. Eu nu-s de fel o persoană adultă, ca dumneavoastră.

Exulta, cochetă, aprobîndu-și adolescența. Avea dreptate ori nu ? Prin noroiul ei țîșnea spumegînd un izvor de simțire. Ei îl astupaseră pe-al lor cu lespezi de marmură. Pentru dînșii oasele de oaie erau oase de oaie, nu relicvele unei înecate Lady Ermyntrude.

— Și dumneavoastră ? se întoarse Bartholomew către oaspetele necunoscut — dumneavoastră în care tabără vă aflați ? Adulți ori juvenili ?

Izabella întredeschise buzele, în speranța că Dodge va deschide și el gura, permițîndu-i astfel să-l situeze. Dar el ședea privind țintă înainte-i.

— Iertați-mă, sir, ați spus ceva ? făcu. Cu toții se uitară la el. Priveam tablourile.

Tabloul nu privea pe nimeni. Tabloul îi purta pe drumurile tăcerii.

Lucy întrerupse tăcerea.

— Doamnă Manresa, am să-ți fac o rugăminte. Dacă sîntem cumva la strîmtoare, azi după-masă, ai să vrei să cînți ?

— Azi după-masă ?

Doamna Manresa se înspăimîntă. Nu cumva azi era serbarea? Spectacolul de fiece an? Nici nu visase că era în după-masa asta. Nu s-ar fi băgat și ei — așa hodoronc tronc — dac-ar fi știut că era în după-masa asta. Și firește iar răsună jocul de clopoței. Iza auzi întîiul șir de sunete ; și pe-al doilea ; și pe-al treilea. Dacă va fi umed, are să fie în șură ; dacă va fi frumos, atunci pe terasă. Și oare cum va fi, umed ori frumos ? Și cu toții priviră afară pe fereastră. Atunci se deschise ușa. Candish zise c-a venit domnul Giles. Domnul Giles are să coboare într-un minut.

Giles sosise. Văzuse la poartă automobilul cel mare, poleit cu argint, cu inițialele R.M. împletite astfel încît să arate de la distanță ca o coroană de baronet. Musafiri, înțelesese, pe cînd parca îndărătul celeilalte mașini ; apoi se dusese în camera lui să-și schimbe hainele. Fantoma convenției se ridicase la suprafață, cum țîșnește o roșeață în obraji sau o lacrimă în ochi sub presiunea emoției ; așa reacționase la automobil rutina dobîndită prin creștere. Era obligat să se schimbe. Și intră în sufragerie cu înfățișarea unui jucător de cricket, în pantaloni de flanelă și haină albastră cu nasturi de alamă ; deși era furios. Nu citise în ziarul de dimineață, în tren, că șaisprezece oameni fuseseră împușcați, alții întemnițați, colo de partea cealaltă, dincolo de golf, în șesul ce-i despărțea de continent ? Totuși își schimbase hainele... Din pricina mătușii Lucy, care-și flutură mîna spre el cînd intră — din pricina ei se schimbase. Agăța de ea nemulțumirile lui, instinctiv, cum atîrni o haină

într-un cui. Mătușa Lucy, năucă, liberă — care, de cînd se hotărîse el după ce terminase cu universitatea, să-și ia o slujbă în City — se tot mira, amuzată, de oamenii care-și petreceau viețile cumpărînd și vînzînd — pluguri ? ori mărgele de sticlă — da ? sau obligații și acțiuni — așa ? unor sălbatici care doreau — ce curios — cînd erau atît de frumoși goi ! — să se îmbrace și să trăiască la fel cu englezii ! Frivolă, malițioasă formulare a ei (căci el n-avea nici o înzestrare specială, nici un capital — și fusese îndrăgostit turbat de nevastă-sa — îi făcu semn din cap, peste masă —) pentru o problemă care-l cătrănea de zece ani. Să fi avut de ales, ar fi ales ocupația de fermier. Dar n-a avut de ales. Așa că una ducea la alta ; și îngrămădirea tuturor te presa pînă te turtea ; te ținea fără scăpare, ca pe-un pește în apă. Așa că venea pentru *week-end*, și-și schimba hainele.

— Ce mai faceți ? întrebă de jur împrejurul mesei ; salută din cap pe musafirul necunoscut ; avu o pornire de antipatie împotrivă-i ; și-și mîncă fileul de somn.

El însuși era întruparea a tot ce „adora" doamna Manresa. Avea păr buclat ; bărbia, departe de a fi evazivă, cum o au mulți, era fermă ; nasul drept, deși scurt ; ochii, firește, la părul ăsta, nu puteau fi decît albaștri ; și, în cele din urmă, pentru ca tipul să fie desăvîrșit, era ceva în expresia lui, aprig, neîmblînzit, care o incita, chiar la cei patruzeci și patru de ani ai ei, să-și relustruiască vechile baterii.

— E soţul meu, gîndea Izabella, pe cînd se salutau din cap, pe deasupra buchetului de flori multicolore. Tatăl copiilor mei.

Vechiul clişeu îşi făcea efectul ; simţea mîndrie ; şi afecţiune ; apoi iar mîndrie, de ea-însăşi, pe care el o alesese dintre toate. După privirea ce-o întîmpinase în oglindă azi dimineaţă, după săgeata de dorinţă cu care-o străpunsese aseară gentlemanul fermier, fu uluită să constate ce simţire intensă avusese cînd intrase el — nu un domnişor sclivisit venind din City, ci un jucător de cricket ; cîtă dragoste ; şi cîtă ură.

Se întîlniseră prima oară în Scoţia, la pescuit — ea pe un bolovan, el pe altul. Ei i se încurcase firul undiţei; renunţase — şi-l privise pe el, cu şuvoiul prăvălindu-i-se printre picioare, aruncînd undiţa, aruncînd-o mereu — pînă ce, ca un lingou de argint îndoit la mijloc, somonul săltase, fusese prins ; şi ea îl iubise.

Bartholomew şi el îl iubea ; şi-şi dădea seama că era mînios — de ce ? Dar îşi aminti de musafirul său. Familia în prezenţa străinilor nu era familie. Trebuia, cu destulă trudă, să le spună povestea tablourilor la care se uitase oaspetele necunoscut cînd intrase Giles.

— Acesta, arătă el către bărbatul cu un cal alături, a fost strămoşul meu. Avea un cîine. Un cîine faimos. Cîinele acela îşi are locul în istorie. A lăsat cu limbă de moarte că doreşte să fie îngropat împreună cu cîinele.

Priviră tabloul.

— Mie totdeauna mi se pare, rupse Lucy tăcerea, că-l aud spunînd : „Pictaţi şi cîinele meu".

— Dar cu calul cum a fost ? întrebă doamna Manresa.

— Calul, zise Bartholomew, punîndu-şi ochelarii.

Privi calul. Coapsele dinapoi nu prea erau bine făcute. Dar William Dodge tot se mai uita la doamnă.

— A, făcu Bartholomew, care cumpărase acel tablou pentru că îi plăcuse, dumneata eşti un artist.

Dodge negă că ar fi artist — pentru a doua oară în acea jumătate de oră, notă Iza.

Oare ce-avea nevoie o femeie şi jumătate ca Manresa să care după ea nişte corcituri ca ăsta ? se întreba Giles. Şi tăcerea lui îşi aducea contribuţia la conversaţie. Dodge doar dădu din cap.

— Îmi place tabloul ăsta.

Iată tot ce fu capabil să spună.

— Ai dreptate să-ţi placă, răspunse Bartholomew. Unul — am uitat cum îl chema — unul de la nu ştiu ce instituţie — care umblă şi dă sfaturi pe gratis unor descendenţi ca noi, degeneraţi, a spus... a spus... Tăcu.

O priviră cu toţii pe doamnă. Dar ea privea peste capetele lor, privea către niciunde. Îi purta prin luminişuri verzi spre inima tăcerii.

— A spus că e de Sir Joshua ? [1] rupse brusc tăcerea doamna Manresa.

— Nu, nu, făcu William Dodge precipitat, dar în şoaptă.

---

[1] Doamna Manresa se referă desigur în marele portretist englez Sir Joshua Reynolds. (n. tr.)

„De ce i-o fi frică ?“ se întrebă Izabella. Biet specimen şi ăsta ; îi era teamă să-şi apere credinţele ; cum îi era şi ei teamă de bărbatu-său. Nu-şi scria ea poeziile într-un caiet broşat ca un caiet de socoteli, ca nu cumva Giles s-o suspecteze ? Se uită la Giles.

Îşi terminase peştele ; mîncase repede, ca să nu-i facă să aştepte. Li se servise apoi tarte cu cireşi. Doamna Manresa număra sîmburii.

— Fierar, croitor, soldat, marinar, farmacist, plugar... asta-s eu ! strigă, încîntată de-a găsi în sîmburele de cireaşă confirmarea că era un copil liber al naturii.

— Dumneata şi în jocuri de-alde astea crezi ? făcu domnul cel bătrîn, tachinînd-o cuviincios.

— Cum să nu, cum să nu ! strigă ea.

Se pusese iar pe roate. Iar era o femeie şi jumătate. Şi ceilalţi fură de asemenea încîntaţi ; acum puteau să meargă pe urmele ei— să părăsească umbrele de argint şi de argilă care duceau spre inima tăcerii.

— Eu am avut un tată iubitor de tablouri, spuse Dodge aproape şoptit către Iza care şedea lîngă el.

— O, şi eu la fel ! exclamă ea.

Cu zel, fără şir, îl lămuri că ea, cînd era mică, şi avusese tuse măgărească, stătuse la un unchi, un om al bisericii ; care purta o tichie rotundă pe cap ; şi nu făcea niciodată nimic ; nici măcar nu predica ; ci compunea poezii, plimbîndu-se prin grădină şi rostindu-le cu glas tare.

— Lumea credea că e nebun, povesti, dar eu nu credeam aşa...

Tăcu.

— Fierar, croitor, soldat, marinar, farmacist, plugar... Se pare, spuse bătrînul Bartholomew, punînd jos linguriţa, că eu sînt hoţ. Luăm cafeaua în grădină ? Se ridică.

Iza îşi tîra scaunul peste pietriş, îngînînd :

— „Spre care văgăună întunecată a pămîntului, sau codru bătut de vînt, ne ducem ? Ori poate ne vom roti din stea în stea şi vom dansa în labirintul lunii ?“ Ori...

Îşi ţinea şezlongul de-a-ndoaselea. Cadrul crestat era cu josul în sus.

— Cîntece învăţate de la unchiul ? făcu William Dodge, cînd o auzi murmurînd.

Îi desfăcu scaunul şi fixă stinghia în crestătura potrivită.

Ea roşi, de parcă ar fi vorbit într-o cameră goală şi cineva ar fi ieşit de după o perdea.

— Dumneata, cînd faci ceva cu mîinile, nu îndrugi vrute şi nevrute ? se bîlbîi.

Dar ce făcea el cu mîinile lui albe, subţiri, frumoase ?

Giles se duse iar în casă şi mai aduse scaune şi le aşeză în semicerc, aşa încît să profite cu toţii de privelişte şi de adăpostul zidului vechi. Căci printr-o fericită întîmplare un zid fusese ridicat în continuarea casei, poate cu intenţia de a se mai adăuga o aripă pe terenul mai înalt care sta în soare. Dar au lipsit fondurile, planul a fost abandonat, şi zidul a rămas, nimic altceva decît un zid. Mai tîrziu o altă generaţie plantase arbori fructiferi, care cu timpul îşi întinseseră braţele, proiectîndu-le peste cărămida roşie-

portocalie patinată de vreme. Madam Sands socotea că fusese un an bun cînd putea scoate din ei şase borcane cu gem de caise — fructele nu erau niciodată îndeajuns de dulci pentru a fi servite la masă ca desert. Vreo trei caise, poate, meritau să fie învelite în săculeţe de tifon. Erau însă atît de frumoase, cu pieliţa goală, cu o faţă rumenă şi una verde, încît doamna Swithin le lăsa dezvelite şi viespile sfredeleau găuri în ele.

Terenul suia în pantă, încît — dacă cităm din Ghidul lui Figgis (1833) „domina o frumoasă privelişte asupra ţinutului înconjurător. ...Turla ascuţită a catedralei Bolney, pădurile de la Rough Norton, şi pe o înălţime ceva mai la stînga «Hogben's Folly» [1] numită astfel pentru că..."

Ghidul spunea încă şi acum adevărul. 1833 era încă adevărat în 1939. Nici o casă nouă nu fusese clădită ; nici un oraş nu se ridicase. „Hogben's Folly" încă domina în înălţime ; ţinutul plat, parcelat în ogoare, nu se schimbase decît într-aceasta — tractorul luase în oarecare măsură locul plugului. Calul dispăruse ; vaca rămînea însă. Dacă Figgis s-ar fi aflat acum aici, şi Figgis ar fi spus la fel. Aşa ziceau ei totdeauna vara, şezînd acolo ca să ia cafeaua, cînd aveau musafiri. Cînd erau singuri, nu ziceau nimic. Se uitau la privelişte ; se uitau la ce cunoşteau, să vadă dacă ce cunoşteau era poate altfel în ziua aceea. În mai toate zilele era la fel.

[1] Folly (folie) — clădire preţioasă şi fără destinaţie utilă, reşedinţa preferată a unui aristocrat, a favoritei sale etc. (n. tr.)

— Gîndul ăsta face priveliştea atît de tristă, spuse doamna Swithin, afundîndu-se în şezlongul ce i-l adusese Giles. Şi-atît de frumoasă. Va fi aici, dădu din cap către fîşia de abur ce învăluia cîmpiile îndepărtate, cînd noi nu vom mai fi.

Cu o smucitură, Giles îşi potrivi şezlongul în crestătura ramei. Doar aşa îşi putea manifesta iritarea, furia faţă de bătrînii ăştia stătuţi care şedeau şi se uitau la privelişti, cu cafeaua şi cu frişca în faţă, cînd întreaga Europă — acolo dincolo — era înţesată ca... Nu prea era el stăpîn pe metafore. Doar cuvîntul „arici" ilustra viziunea lui despre Europa, înţesată cu tunuri, suspendată cu avioane. În orice clipă tunurile puteau preface ţara asta în şanţuri de ţărînă ; avioanele puteau să facă ţăndări catedrala Bolney şi să arunce în aer palatul „Folly". Şi el iubea priveliştea. Şi o blama pe mătuşa Lucy, care se uita la privelişti, în loc să — facă ce ? Ce făcuse ea, era că se măritase cu un senior de ţară, care între timp murise ; născuse doi copii, unul acum în Canada, celălalt căsătorit la Birmingham. Pe taică-său, pe care Giles îl iubea, îl scutea de critici ; cît despre el-însuşi, una ducea la alta ; încît şedea cu bătrînii ăştia stătuţi şi se uita la privelişti.

— Frumos e, spuse doamna Manresa, frumos... murmură.

Şi vru să aprindă o ţigară. Adierea vîntului îi stinse chibritul. Giles, făcîndu-şi mîna căuş, îi aprinse alt chibrit. Şi pe ea o cruţa de critică — de ce, n-ar fi putut spune.

— De vreme ce vă interesează pictura, zise Bartholomew îndreptîndu-se către oaspetele tăcut, spuneţi-mi, de ce noi ca popor sîntem atît de lipsiţi de curiozitate, lipsiţi de receptivitate, lipsiţi de sensibilitate faţă de această nobilă artă, — şampania îl înarmase cu un flux de neobişnuite formulări triplu încărcate — cînd doamna Manresa, dacă-mi permite să-mi iau ca om bătrîn această libertate, îşi ştie Shakespeare-ul pe de rost ?

— Shakespeare pe de rost ! protestă doamna Manresa. Luă o atitudine solemnă. „A fi sau a nu fi, iată întrebarea." E oare mai de laudă... Zi mai departe ! îl îmboldi pe Giles, care şedea lîngă ea.

— Să pieri în depărtări, uitînd cu totul ce printre file tu niciodată n-ai ştiut...

Iza furniză primele cuvinte ce-i veniră în minte spre a-l scoate din încurcătură pe soţul ei.

— Truda, şi chinul, şi hărţuiala... adăugă William Dodge, înmormîntîndu-şi capătul ţigării în groapa dintre două pietre.

— Poftim ! exclamă Bartholomew, înălţîndu-şi arătătorul în vînt. Dovada ! Ce resorturi sînt atinse, ce sipet tainic îşi desvăluie comorile, cînd spun — înălţă pe rînd alte degete — Reynolds ! Constable ! Crome ! [1]

— De ce „Bătrînul Crome" ? interveni doamna Manresa.

[1] John Crome (1768—1821), numit în general „Old Crome" pentru a-l deosebi de fiul său ; unul din cei mai mari pictori-peisagişti ai Angliei.

— N-avem cuvintele — n-avem cuvintele, protestă doamna Swithin. Îndărătul ochilor, da ; pe buze, nu ; asta e.

— Gînduri fără cuvinte, reflectă fratele ei. E oare cu putinţă ?

— Mă depăşeşte ! strigă doamna Manresa, clătinînd din cap. Sînteţi mult prea deştepţi ! E voie să mă servesc ? Ştiu că n-ar trebui. Dar am ajuns la vîrsta — şi la silueta — cînd fac ce-mi place.

Luă căniţa de argint plină cu frişcă şi lăsă fluidul onctuos să unduiască îmbelşugat în cafeaua ei, adăugînd şi o lopăţică de zahăr candel pămîntiu. Voluptuos, ritmic, agita amestecul învîrtind mereu linguriţa prin ceaşcă.

— Luaţi tot ce doriţi ! Serviţi-vă ! exclamă Bartholomew. Simţea şampania retrăgîndu-se şi se precipita, mai înainte ca ultima urmă de bună dispoziţie să se fi evaporat, să profite cît mai mult, ca şi cum ar fi aruncat o ultimă privire în sala luminată, înainte de a merge la culcare.

Copilul naturii, plutind din nou în şuvoiul cordialităţii bătrînului, privi pe deasupra ceştii ei spre Giles, cu care se simţea complice. Îi unea un fir, văzut, nevăzut, ca funigeii aci văzuţi, aci nevăzuţi, ce unesc firele vibrînde de iarbă, toamna înainte să răsară soarele. Nu-l mai întîlnise decît odată, la un meci de cricket. Şi atunci se ţesuse între ei un fir de funigel din zori dinainte să răsară lăstarii şi frunzele prieteniei adevărate. Pînă să bea, privi. Privitul făcea parte din băut. De ce-am pierde o senzaţie, părea să întrebe, de ce-am irosi măcar şi-o sin-

gură picătură putînd fi stoarsă din acest fruct copt, gata a se topi, această adorabilă lume ? Apoi bău. Şi aerul din preajmă-i se înţesă de senzaţie. O simţea Bartholomew ; o simţea Giles. De-ar fi fost cal, i-ar fi zvîcnit pielea subţire, roşcată, de parcă i s-ar fi aşezat pe trup o muscă. Şi Izabella zvîcni. Gelozia, mînia îi împungeau pielea.

— Ei — şi-acù — spuse doamna Manresa, punînd ceaşca pe masă — spuneţi-mi de spectacol — de serbarea dumneavoastră, în care ne-am vîrît şi noi ; vorbea de serbare parcă tot ca de-un fruct copt, o caisă în care-şi sfredeleau făgaş viespile. Spuneţi-mi, ce-are să fie ? Parcă aud ceva.

Se întoarse. Ascultă. Auzea rîsete, jos prin tufiş — în locul unde terasa se lăsa spre boschete.

Dincolo de eleşteul cu nuferi, terenul cobora iar, şi în această văiugă se învălmăşiseră, dese, tufişuri şi ruguri de mure. Văiuga era totdeauna umbroasă, vara bălţată cu soare, iarna sumbră şi jilavă. Vara erau totdeauna fluturi pe-acolo : ofritilari săgetînd prin spaţiu ; amirali roşii ospătîndu-se şi plutind ; albişori de varză fîlfîind modeşti împrejurul cîte unui tufiş, ca nişte tinere lăptărese în straie albe subţiri, bucuroase a-şi petrece viaţa acolo. Vînătoarea de fluturi, generaţie după generaţie, acolo începea. Pentru Bartholomew şi Lucy ; pentru Giles ; pentru George începuse abia cu două zile în urmă, cînd cu micuţa lui plasă verde prinsese un albişor de varză.

Era un loc cum nu se putea mai potrivit pentru schimbat costumele, aşa cum terasa era cum nu se putea mai potrivită pentru spectacol.

— Întocmai ce trebuie ! exclamase Miss La Trobe cînd venise prima oară în vizită şi i se arătase parcul. Fusese o zi de iarnă. Copacii erau desfrunziţi pe-atunci. Ăsta-i locul pentru un spectacol în aer liber, domnule Oliver ! exclamase ea. Să intre şi să iasă printre copaci...

Îşi flutura mîna unduindă către copacii ce se înălţau goi în lumina albă de ianuarie.

— Acolo scena ; aici publicul ; şi colo jos prin tufiş o perfectă cabină de costumat, pentru actori.

Totdeauna se aprindea cînd era vorba să pună ceva pe roate. Dar oare de unde răsărise ? Cu numele ăsta al ei probabil că nu era curat englezoaică. Poate de prin insulele Canalului ? Doar că ochii şi încă ceva — un anumit aer al ei — o înclinau pe doamna Bingham să suspecteze că avea sînge rusesc în vine. „Ochii ăia adînciţi în orbite ; conturul aproape pătrat al feţei“ îi aminteau — fără să fi fost vreodată în Rusia — de tătari. Circula zvonul că ar fi ţinut o ceainărie la Winchester ; cu care dăduse greş. Fusese actriţă. Dăduse greş. Cumpărase o căsuţă de vară cu patru încăperi şi o împărţise cu o actriţă. Se certaseră. Foarte puţin se ştia de fapt despre dînsa. Pe din afară era oacheşă, voinică ; masiv construită ; străbătea cîmpia cu paşi mari, într-un halat de lucru ; uneori cu o ţigară în gură ; adesea cu o nuia în mînă ; şi fo-

losea un vocabular cam liber. S-ar fi putut să nici nu fie o doamnă ? În tot cazul, avea o adevărată patimă să pună mereu cîte ceva pe roate.

Rîsetele se stinseră.

— Or să joace teatru ? întrebă doamna Manresa.

— Or să joace ; or să cînte ; or să danseze — cîte puțin din toate, spuse Giles.

— Miss La Trobe are o energie admirabilă, adăugă doamna Swithin.

— Convinge pe oricine să facă ceva, spuse Izabella.

— Rolul nostru spuse Bartholomew, e să fim publicul. E un rol foarte important.

— Noi mai contribuim și cu ceaiul, interveni doamna Swithin.

— Să nu ne ducem să ajutăm ? întrebă doamna Manresa. Să tăiem pîinea ? S-o ungem cu unt ?

— Nu, nu, făcu domnul Oliver. Noi sîntem publicul.

— Într-un an ni s-a jucat *Acul Cumetrei Gurton* [1] povesti doamna Swithin. Într-alt an am scris noi înșine piesa. Băiatul fierarului din sat — Tony ? Tommy ? — avea o voce tare frumoasă. Și Elsie de la Răspîntie — ce mimică ! Ne-a cucerit pe toți. Pe Bart ; pe Giles, pe Bă-

[1] *„Acul Cumetrei Gurton“* (cca. 1556) — farsă medievală, prezentînd atmosfera satului englez în secolul al XVI-lea — (atribuită de unii unui autor anonim, de către alți cercetători lui William Stevenson, unul din predecesorii lui Shakespeare —) Cronologic, a doua comedie engleză în versuri. (n. tr.)

trînica Aiurica — eu sînt aceea. Oamenii-s foarte talentați — foarte. Totul e cum să scoți talentul la iveală. Aicea se pricepe atît de bine Miss La Trobe. Firește, are toată literatura engleză la dispoziție — din care să aleagă. Și totuși, cum poți să alegi ? Deseori, în cîte o zi de ploaie, m-apuc să fac socoteala — ce-am citit, ce nu ?

— Și lași cărțile pe jos, completă fratele ei. Ca purcelul din poveste ; ori era măgar ?

Ea rîse, lovindu-l ușurel peste genunchi.

— Măgarul care nu putea s-aleagă între fîn și gulii — așa c-a murit de foame, explică Izabela, interpunînd — indiferent ce — între mătușă și soțul ei, care în după-amiaza asta detesta asemenea conversație. Cu cărțile deschise ; neajungîndu-se la nici o concluzie ; și el făcînd parte din public.

„Noi rămînem la locurile noastre“ — „Noi sîntem publicul spectator“. Cuvintele în după-amiaza asta încetaseră de a sta inerte în frază. Se ridicau, deveneau amenințătoare, strîngeau pumnii spre tine. În după-amiaza asta el nu era Giles Oliver venit să-i vadă pe săteni jucînd teatru în serbarea lor de fiece an ; încătușat de o stîncă era, și silit să asiste nepăsător la indicibila oroare. Se citea asta pe fața lui ; și Iza, neștiind ce să spună, brusc, în parte dinadins, răsturnă o ceașcă de cafea.

William Dodge o prinse în cădere. O ținu o clipă. O întoarse cu gura-n jos. După semnul pălit, albăstrui, în chip de pumnale încrucișate, pe smalțul de pe fund, știu că era englezească,

făcută poate la Nottingham, pe la 1760. Expresia lui pe cînd examina pumnalele și trăgea această concluzie îi dete lui Giles alt cui de care să-și agățe furia, cum îți agăți haina de un cui la îndemînă. Un vierme ; un lingău ; nu un bărbat dintr-o bucată, în toată firea ; ci un sîcîit și un zvîcnit ; unul care bîjbîie după senzații ; culege și alege ; dă ocoale și tîrcoale ; ăsta nu era bărbat în stare de dragoste în lege pentru o femeie — capul lui era foarte aproape de al Izei — nu-i decît un... pur și simplu un... La vorba asta, pe care n-o putea rosti în public, își boți buzele ; iar inelul cu pecete apăru mai roșu pe degetul lui mic, albindu-i-se carnea prin-prejur, atît de tare se încleșta de brațul șezlongului.

— O, ce amuzant ! strigă doamna Manresa cu glasul ei de flaut. Din toate cîte puțin. Un cîntec ; un dans ; apoi o piesă jucată chiar de săteni. Numai că, aici se îndreptă spre Izabella, cu capul înclinat într-o parte, sînt sigură că dumneaei a scris-o. Nu-i așa că dumneata ai scris-o, doamnă Giles ?

Iza se roși și negă că ar fi scris-o ea.

— În ce mă privește, continuă doamna Manresa, ca s-o spun pe șleau, eu nu știu să însăil pe hîrtie două vorbe. Nu știu nici eu cum e posibil una ca asta — o flecară ca mine cînd e vorba de taifas, de-ndată ce țin în mînă un condei...

Făcea o grimasă și-și crispa degetele de parcă ar fi ținut între ele un condei. Dar condeiul pe

care-l ținea astfel pe măsuța de servit cafeaua refuza cu tot dinadinsul să se clintească.

— Și ce *scris* am — cu litere enorme, bădărane ! Se strîmbă iar și lăsă să-i cadă din mînă condeiul nevăzut.

Cu multă delicatețe, William Dodge așeză ceașca pe farfurioară.

— Uite, *dînsul*, continuă doamna Manresa, de parcă s-ar fi referit la gingășia acestui gest și i-ar fi atribuit lui Dodge aceeași dibăcie la scris, dînsul scrie *foarte* frumos. Fiecare literă perfect desenată.

Din nou se uitau cu toții la el. Îndată își puse mîinile în buzunare. Izabella ghici cuvîntul pe care Giles nu-l rostise. Ei și — de va fi fost așa — era vinovat ? De ce să ne judecăm unii pe alții ? Parcă ne cunoaștem unii pe alții ? „Aicea nu, acuma nu. Ci undeva, această înourare, această crustă, această îndoială, această îngustă..." Așteptă alt vers ; nu venea ; „dar undeva, desigur, un singur soare va luci și toate, fără-ndoială, s-or limpezi".

Din nou, ajunse pînă la ea zgomot de rîs. Tresări.

— Îmi pare că-i aud, zise. Se pregătesc. Se costumează, acolo, în tufișuri.

Domnișoara La Trobe se plimba de colo-colo printre mestecenii aplecați. O mînă îi era înfiptă adînc în buzunarul jachetei ; cealaltă ținea o foaie lungă cu însemnări. Citea ce era scris acolo. Avea înfățișarea unui comandant de navă măsurînd cu pasul coverta. Grațioșii mesteceni

aplecați, cu inele negre încercuind scoarța argintie, se înșirau la intervale, cam pe lungimea unei nave.

Oare avea să fie umed, ori frumos ? Uite că ieșea soarele ; și umbrindu-și ochii, în atitudinea proprie unui amiral pe puntea lui de comandă, ea hotărî să riște angajarea bătăliei în aer liber. Terminase cu îndoielile. Toate recuzitele — ordonă — trebuie mutate din șură în tufișuri. Comanda fu executată. Iar actorii — în timp ce ea pășea încoace și încolo — luîndu-și toată răspunderea și mizînd pe timp frumos, nu pe ploaie —, se îmbrăcau printre rugurile de mure.

Costumele erau presărate pe jos. Coroane de carton, săbii din hîrtie argintată, turbane ce erau cîrpe de bucătărie de șase pence, zăceau prin iarbă, ori stau aruncate pe tufișuri. În umbră erau bălți de roșu și de purpură ; și scînteieri de argint în soare. Costumele ademeneau fluturii. Roșul și argintiul, albastrul și galbenul emanau căldură și dulceață. Amiralii roșii sorbeau lacom belșug de culoare din cîrpele de vase, albișorii de varză beau răcoare glacială din hîrtia argintată. Zburătăcind, gustînd cîte un pic, înapoindu-se, încercau și alegeau culorile.

Domnișoara La Trobe încetă să măsoare din mers locul și aruncă o privire de ansamblu asupra cadrului. „Are avantajele..." murmură. Pentru că o altă piesă se afla totdeauna îndărătul celei ce-o scrisese chiar atunci. Umbrindu-și ochii, privea. Fluturii fîlfîind în ocoluri ; lumina schimbîndu-se mereu ; copiii zbenguindu-se, mamele rîzînd.

— Nu, nu se-nchează, bombăni și-și reluă mersul de colo-colo.

„Șefa" îi ziceau între ei, așa cum îi ziceau doamnei Swithin „Aiurica". Felul ei brusc și înfățișarea bondoacă, încheieturile groase și încălțările solide ; deciziile ei repezi, ejaculate într-un fel de lătrat gutural — toate astea îi agasau. Nimănui nu-i plăcea să fie bruftuluit de unul singur. Dar în grupuri mici apelau la ea.

— Miss La Trobe ! o strigară acum. Ce facem cu ăsta ?

Ea se opri. David și Iris țineau fiecare cîte o mînă pe gramofon. Era nevoie să fie ascuns ; totuși trebuia să stea destul de aproape de public pentru a fi auzit. Bine — da' nu dăduse ea instrucțiuni ce să se facă ?

— Unde sînt gardurile din nuiele înfrunzite? Aduceți-le ! Domnul Streatfield a spus că se ocupă dînsul de asta. Unde e domnul Streatfield ? Nu se vedea nici un preot, nicăieri. O fi în Șură ? Tommy, ia dă o fugă pîn'acolo și adu-l !

„Tommy trebuie să intre în scena întîi". „Atunci Beryl..." Mamele se ciorovăiau. Un copil fusese ales ; altul nu. Părul bălai era preferat celui oacheș — asta nu era drept. Coana Ebury îi interzisese fiică-si Fanny să joace, din cauza vagaboandei ăleia. I se mai dădea și alt nume în sat vagaboandei.

Despre căsuța de țară a coanei Ball nu s-ar fi putut spune că era ceea ce oamenii numesc cumsecade. În războiul din urmă femeia trăise cu alt bărbat, cît fusese soțul ei prin tranșee. Toate astea le știa Miss La Trobe, dar refuza

să se amestece. Ea își dădea drumul în plasa subțire — bîldîbîc — ca o piatră grea în eleșteul cu nuferi. Crețurile apei se spărgeau. Doar rădăcinile dedesubt îi erau ei de folos. Vanitatea, de pildă, îi făcea pe toți maleabili. Băieții voiau roluri mari ; fetele voiau costume frumoase. Cheltuielile trebuiau păstrate cît mai reduse. Zece lire era limita. Încît convențiile se simțeau insultate. Îmbrobodiți în convenții cum erau, ei nu puteau vedea, cum vedea dînsa, că o cîrpă de vase, încolăcită în jurul unui cap, în plin aer, arăta cu mult mai bogată decît mătasea veritabilă. Așa că bîrîiau — dar ea se făcea că nu bagă de seamă. Așteptînd să vină domnul Streatfield, umbla încoace și încolo printre mesteceni.

Ceilalți arbori se înălțau falnic de drepți. Chiar înșirați la rînd nu erau, dar îndeajuns pentru a sugera coloane într-o biserică ; într-o biserică fără acoperiș ; într-o catedrală în aer liber, un loc unde rîndunelele săgetînd în zbor păreau, prin rînduiala copacilor, să alcătuiască o figură, dansînd ca balerinii ruși, dar nu după muzică, ci după ritmul neauzit al inimilor lor neîmblînzite.

Rîsetele se stingeau.

— Trebuie să ne stăpînim și s-avem răbdare, vorbi din nou doamna Manresa. Ori poate am putea fi de folos cu ceva ? Uitîndu-se peste umăr, sugeră : Poate cu scaunele acelea ?

Candish, care era și grădinar, ajutat de o fată în casă, aducea scaune — pentru public. Publicul nu avea nimic de făcut. Doamna

Manresa înăbuși un căscat. Tăceau. Se uitau țintă la priveliște, de parcă într-una din acele cîmpii s-ar fi putut întîmpla ceva care să-i ușureze în intolerabila povară de a ședea tăcuți laolaltă, fără să facă nimic. Mințile și trupurile lor erau prea apropiate, totuși nu destul de apropiate. N-avem voie — era conștient fiecare dintre ei — să simțim de unul singur sau să gîndim de unul singur — și nici să adormim. Sîntem prea aproape unii de alții ; totuși nu îndeajuns de aproape. Încît se frămîntau pe loc, fără astîmpăr.

Căldura sporise. Norii pieriseră. Nu mai era decît soare acum. Priveliștea ce-o da toată în vileag soarele era aplatizată, amuțită, încremenită în liniște. Vacile stăteau neclintite ; zidul de cărămidă nu mai da adăpost, ci refracta grăunțe de arșiță. Bătrînul Oliver oftă adînc. Capul îi zvîcni ; mîna îi căzu. Căzu la doi centimetri de capul cîinelui lungit în iarbă alături de dînsul. Apoi zvîcni iar în sus și se așeză înapoi pe genunchi.

Giles sta cu privirea pironită. Cu mîinile înlănțuindu-i strîns genunchii, privea țintă spre cîmpiile plate. Cu privirea ațintită, pierdută, ședea, tăcînd.

Izabella se simțea întemnițată. Printre zăbrelele temniței, prin pîcla de somn ce le devia, o răneau săgeți tocite — de iubire, apoi de ură. Prin trupurile altora nu simțea deslușit nici iubire nici ură. Mai conștient ca orice simțea nevoia de apă — băuse vin dulce la dejun. „O cupă cu apă rece, o cupă cu apă rece“ își repe-

ta — și vedea apă înconjurată de pereți de sticlă strălucitoare.

Doamna Manresa tînjea după relaxare, jinduia să se ghemuiască într-un colț, cu o pernă, o revistă ilustrată și o pungă cu dulciuri.

Doamna Swithin și William cuprindeau din ochi priveliștea, distanți, detașați. Ce ispititor, o, cît de ispititor, să lași priveliștea să triumfe; să-i oglindești vibrația ; să lași și gîndirea ta să vibreze ; să îngădui contururilor a se lungi și a se da peste cap — așa — cu un zvîcnet brusc.

Doamna Manresa cedă, se înclină oscilînd, plonjă, apoi se smulse în sus.

— Ce priveliște ! exclamă, prefăcîndu-se că-și scutură cenușa țigării, în realitate ascunzîndu-și căscatul.

Apoi oftă, făcîndu-se că exprimă nu somnolență, ci un sentiment al ei în legătură cu priveliștile.

Nimeni nu-i răspunse. Cîmpiile întinse luceau orbitor, galben verde, galben albastru, galben roșu, și iar albastru. Repetarea era fără sens, hidoasă, năucitoare.

— Atunci, spuse doamna Swithin cu glas scăzut, de parcă ar fi sosit momentul să vorbească, de parcă ar fi făgăduit și ar fi fost timpul să-și împlinească făgăduiala, veniți, veniți să vă arăt casa !

Nu se adresase nimănui anume. Dar William Dodge știu că i se adresează lui. Țîșni în sus, ca o jucărie smulsă de o sfoară.

— Cîtă energie ! pe jumătate oftă, pe jumătate căscă doamna Manresa.

„Am curaj să plec și eu ?" se întreba Izabella. Cei doi plecau ; ea, mai mult ca orice, dorea apă rece — o cană mare, de sticlă, cu apă rece ; dar dorința se istovi, stinsă de îndatorirea de plumb către ceilalți. Se uita după ei cum se îndepărtau — doamna Swithin tropăind cu pași mărunței, împiedicîndu-se pe alocuri ; și William Dodge desfășurat, cu spatele drept, pășind pe lîngă ea de-a lungul lespezilor încinse de sub zidul fierbinte, pînă ajunseră în umbra casei.

O cutie de chibrituri căzu. A lui Bartholomew. I se desprinseseră degetele de pe ea ; o lăsase să cadă. Abandonase jocul ; acum nu-l mai puteai deranja. Cu capul pe-o parte, cu mîna legănîndu-i-se peste capul cîinelui, dormea ; sforăia.

Doamna Swithin se opri o clipă în hol printre mesele cu gheare aurite.

— Asta, zise, este casa scării. Și acum — mergem sus.

Începu să suie, la două trepte înaintea musafirului. Fîșii de atlas galben se desfășurau de-a lungul pe o pînză crăpată, în timp ce urcau.

— Nu-i o străbunică de-a noastră, spuse doamna Swithin, cînd ajunseră în dreptul capului femeii din tablou. Dar așa o considerăm, pentru că o știm de... O, de-atît de demult ! Cine era ? O privi. Cine-a pictat-o ?

Clătină din cap. Părea scăldată în lumina unei săli de ospăț, cum se revărsa soarele asupră-i. „Dar mie îmi place cel mai mult în lumină de lună", reflectă doamna Swithin — și mai sui cîteva trepte.

Gîfîia uşurel în urcuş. Apoi îşi plimbă mîna peste cărţile rînduite în golul peretului de la primul palier, ca peste ţevile unui nai.

— Aici sînt poeţii din care ne tragem cu duhul, domnule... murmură.

Îi uitase numele. Totuşi îl deosebise dintre ceilalţi.

— Fratele meu spune că au clădit casa spre nord pentru adăpost, nu spre sud ca să aibă soare. Aşa că iarna e umed aici. Tăcu. Şi acum ce vine la rînd ?

Se opri. În faţa unei uşi.

— Odaia de dimineaţă. Deschise uşa. Unde maică-mea îşi primea oaspeţii.

Două scaune stăteau faţă în faţă de fiece parte a unui frumos canelat şemineu. El privi peste umărul ei. Închise uşa.

— Acum *mai* sus. Urcăm iar ! Iarăşi urcară.

— Urcau şi urcau, spuse gîfîit — şi părea că vede o invizibilă procesiune — urcau şi urcau ca să meargă să se culce. ...Un episcop ; un călător ; ...le-am uitat şi numele. Nu le ştiu. Uit.

Se opri în dreptul unei ferestre pe coridor şi ţinu de o parte perdeaua. Dedesubt se aşternea grădina, scăldată în soare. Iarba era moale şi lucioasă. Trei porumbei albi cochetau păşind mărunţel în vîrfuri, cu fală şi gingăşie, ca nişte doamne în rochii de bal. Trupurile lor elegante unduiau în vreme ce cu paşi mărunţei tocau iarba cu piciorușele lor trandafirii. Brusc, se înălţară cu fluturări de aripi, dădură un ocol şi-şi luară zborul.

— Acum, spuse ea, spre dormitoare. Foarte distinct, bătu de două ori la una din uşi. Cu capul pe-o parte, ascultă. Nu poţi să ştii, murmură, poate e cineva înăuntru.

Apoi deschise larg uşa.

El mai că se aştepta să găsească pe cineva acolo, în pielea goală, sau pe jumătate îmbrăcat, ori îngenuncheat în rugăciune. Dar nu era nimeni. Doar ordine desăvîrşită — de multe luni nu dormise nimeni acolo ; era o cameră de rezervă. Pe masa de toaletă se aflau sfeşnice cu lumînări. Cuvertura sta bine întinsă. Doamna Swithin se opri lîngă pat.

— Aici, spuse, da, aici — bătu cu degetul în cuvertură — m-am născut eu. În patul ăsta.

Glasul i se stinse. Căzu pe marginea patului. Era obosită, fără îndoială, de scări, de căldură.

— Dar avem alte vieţi — cred, sper — murmură. Trăim în alţii, domnule... Trăim în lucruri.

Vorbea simplu. Vorbea cu efort. Vorbea ca şi cum ar fi trebuit să-şi învingă oboseala din caritate faţă de un străin, un oaspete. Îi uitase numele. De două ori spusese „domnule..." şi se oprise.

Mobila era din epoca mijlocie victoriană, cumpărată la magazinul Maples, poate, prin anii patruzeci. Covorul era presărat cu puncte mici purpurii. Şi un rotocol alb însemna locul unde stătuse lîngă lavoar găleata pentru apă murdară.

Putea el oare să-i spună „Mă cheamă William" ? Ar fi dorit. Bătrînă şi firavă urcase scările, îşi rostise gîndurile, ignorînd, nepăsîn-

du-i că el o considera dezlînată, sentimentală, neroadă. Îi întinsese mîna, ca să-l ajute să urce un loc dificil. Îi ghicise tulburarea. Cum ședea pe pat, o auzi cîntînd, în timp ce-și legăna picioarele mici. „Vin' de vezi ierburile mele de la mare, vin' de vezi scoicile mele de la mare, vin' de vezi păsăruica mea cum țopăie pe stinghia coliviei..." un vechi cîntecel de alinat copiii. În picioare lîngă bufetul din colț, o vedea reflectată în oglindă. Tăiați de trupuri, ochii lor surîdeau, ochii lor fără de trupuri, spre ochii lor din oglindă.

Apoi, lunecînd jos de pe pat, ea spuse :

— Acù — ce urmează ? și tropăi cu pași mărunței în josul coridorului.

O ușă sta deschisă. Toți erau afară în grădină. Camera părea o navă părăsită de echipaj. Copiii se jucaseră — în mijlocul covorului era un căluț bălțat. Bona cususe — pe masă era o bucată de pînză. Bebelușul dormise în pătuț. Pătuțul era gol.

— Odaia copiiilor, spuse doamna Swithin. Vorbele se înălțau și deveneau simbolice. „Leagănul neamului nostru", părea să fi spus.

Dodge străbătu camera pînă la cămin și se uită la prepelicarul mare, scos din almanahul de Crăciun și țintuit în perete. Odaia mirosea cald și dulce ; a îmbrăcăminte pusă la uscat ; a lapte; a biscuiți și apă caldă. „Prieteni buni" se chema poza. Prin ușa deschisă se auzi un foșnet. El întoarse capul. Bătrîna ieșise în coridor și se rezema de fereastră.

William lăsă ușa deschisă ca să poată intra înapoi echipajul și veni alături de dînsa.

Jos, în curtea de sub fereastră, se adunau automobile. Acoperișurile lor negre înguste stau unul lîngă altul ca lespezile unei podele. Șoferi săreau jos din mașini ; doamne bătrîne scoteau cu mare grijă picioare negre în încălțări cu cătărămi de argint ; și domni bătrîni scoteau la iveală pantaloni dungați. Pe-o parte săreau afară tineri în pantaloni scurți ; pe alta fete cu picioarele de culoarea pielii. Se auzea pietrișul cel galben scrîșnind și țăcănind. Spectatorii se adunau. Ei însă, privind jos de la fereastră, erau observatori, detașați. Stăteau laolaltă rezemați de fereastră, pe jumătate aplecați în afară.

Apoi se porni o pală de vînt și toate perdelele de muselină fluturară în afară, de parcă vreo zeiță maiestuoasă, ridicîndu-se din jilț de printre semenii ei, și-ar fi smucit veșmîntul de culoarea ambrei, iar ceilalți zei, văzînd-o cum se scoală și pleacă, ar fi izbucnit în rîs și hohotele lor ar fi purtat-o în plutire.

Doamna Swithin își duse mîinile la păr, căci vîntul i-l ciufulise.

— Domnule... începu.

— William mă cheamă, întrerupse el.

Atunci ea zîmbi cu zîmbetul unei tinere fete încîntătoare, de parcă i-ar fi încălzit vîntul albastrul iernatic al ochilor pînă la o nuanță de ambră.

— Te-am luat de lîngă prietenii dumitale, William, se scuză, pentru că nu mai puteam îndura...

Își atinse fruntea osoasă, pe care se zbătea o vinișoară albastră, ca un vierme albastru. Dar ochii ei, în găoacele lor de os, tot mai străluceau cu o lumină blîndă. El îi vedea doar ochii. Și îi venea să îngenuncheze în fața ei, să-i sărute mîna și să spună : „La școală, doamnă Swithin, m-au ținut sub o găleată cu lături ; cînd mi-am ridicat ochii, doamnă Swithin, lumea era murdară ; apoi m-am însurat ; dar copilul meu nu e copilul meu, doamnă Swithin. Sînt o jumătate de bărbat, doamnă Swithin ; un șarpe mărunt, pîlpîind prin iarbă, cu gîndul ba încolo, ba încoace — nu dintr-o bucată ; sînt așa cum m-a văzut Giles ; dar dumneavoastră m-ați vindecat..." Așa dorea să spună ; dar nu spuse nimic ; și vîntul se împiedica prin coridoare și plesnea perdelele, biciuindu-le afară.

El privi încă o dată în jos și privi și dînsa spre pietrișul galben alcătuind un semicerc în jurul ușii. Suspendată de lanț, crucea de la gîtul ei se legăna pe cînd ea se apleca în afară și soarele bătea asupră-i. Cum se putea ea minimaliza prin acest simbol lunecos ? Cum era în stare, ea atît de volatilă, atît de hoinară, să-și fixeze amprenta acestei imagini ? Pe cînd el privea crucea, încetară a fi observatori complici, observatori detașați ce se sustrăseseră obligațiilor. Hîrșîitul roților deveni un glas. „Repede, repede, repede, părea a spune, altfel întîrzii ! Repede, repede, repede, altminteri locurile cele mai bune vor fi ocupate !"

— O, strigă doamna Swithin, uite-l pe domnul Streatfield !

Și văzură un preot, un preot voinic, ducînd în mîini un gard împletit din nuiele, un gard înfrunzit. Trecea cu pași mari printre automobile, cu aerul unui personaj investit cu autoritate, care e așteptat, în a cărui venire se speră și care acum sosește.

— E timpul, spuse doamna Swithin, să mergem și noi la... Lăsă fraza neterminată, de parcă ar fi șovăit între două impulsuri care fluturau în dreapta și-n stînga, ca porumbeii înălțîndu-se din iarbă.

Spectatorii se adunau. Veneau șuvoi de-a lungul cărărilor și se răspîndeau peste pajiște. Unii erau bătrîni ; unii în floarea vîrstei. Erau și copii printre ei. Se găseau printre ei — după cum ar fi putut observa domnul Figgis — reprezentanți ai familiilor noastre cele mai respectate — Dyce-ii din Danton ; Wickham-ii din Owlswick ; și așa mai departe. Unii se aflau pe-aici de veacuri, fără să fi vîndut un pogon. Pe de altă parte, erau nou-veniții, ca soții Manresa, cei care puseseră la punct vechile case, le adăugaseră camere de baie. Și, împrăștiați, o mînă de tipi de tot felul, ca de pildă Cobbet de la Cobbs Corner, care se retrăsese aici, după cîte se înțelegea, cu o pensie de la o plantație de ceai. El n-avea avere. Își făcea singur treburile prin gospodărie și-și săpa grădina. Construcția unei uzine de automobile și a unui aerodrom în vecinătate atrăsese un număr de localnici flotanți, străini de loc. Mai era și domnul Page, reporterul, care reprezenta gazeta locală. Totuși, în linii mari, să fi fost acolo Figgis în

persoană şi să fi dat citire unei liste de prezenţă, jumătate din doamnele şi domnii de faţă ar fi răspuns : *„Adsum ;* sînt aici, în locul bunicului sau străbunicului meu", după caz. În clipa asta chiar, cînd se salutau unii pe alţii şi-şi ocupau scaunele, căutînd pe cît posibil să şadă unul lîngă altul, spuneau : „Oroarea aia de casă nouă de la Pyes Corner ! Te îmbolnăveşte, nu alta ! Şi bungalow-urile alea ! — le-aţi văzut ?"

Şi iarăşi să fi strigat Figgis numele sătenilor, şi ei ar fi răspuns. Madam Sands de la bucătărie era născută Iliffe ; mama lui Candish era din neamul Perry-ilor. Movilele verzi ale cimitirului din curtea bisericii se ridicaseră din săpatul de cîrtiţe al osemintelor lor care vreme de veacuri făcuseră pămîntul friabil.

Adevărat, erau şi absenţi cînd da citire domnul Streatfield, în biserică, listei sale de prezenţă. Motocicleta, autobuzul, filmele — cînd da citire domnul Streatfield listei sale, pe ele dădea vina.

Şiruri de scaune — şezlonguri, scaune aurite, scaune închiriate, de răchită şi băncuţe localnice, de grădină — fuseseră trase pînă pe terasă. Erau scaune din belşug pentru toată lumea. Unii însă preferau să şadă pe jos. Sigur, Miss La Trobe spusese adevărul cînd exclamase : „Asta-i locul pentru un spectacol în aer liber !" Pajiştea era netedă ca podeaua unui teatru. Terasa, înălţată, alcătuia o scenă naturală. Copacii îngrădeau scena ca nişte coloane. Iar silueta omenească se vedea foarte avantajos, profilată pe un fundal de cer. Cît despre vreme,

se vădea a fi, împotriva oricărei aşteptări, o zi foarte frumoasă. O după-amiază de vară perfectă.

— Ce noroc ! spunea doamna Carter. Anul trecut...

Apoi începu piesa. Piesa era, ori nu ? Ciîf, ciîf, ciîf se auzea dintre tufişuri. Era zgomotul pe care-l face o maşinărie cînd ceva nu e în regulă. Unii se aşezară în grabă ; alţii se opriră din vorbă cu un aer de vinovăţie. Cu toţii se uitau spre tufişuri. Fiindcă scena era goală. Ciîf, ciîf, ciîf, fîşîia maşina în tufişuri. Pe cînd priveau temători, iar unii îşi sfîrşeau vorba începută, o fetiţă în roz, ca un bobocel de trandafir, înaintă ; se postă, în picioare, pe o rogojină, îndărătul unei scoici de care atîrnau frunze, şi începu, cu un glas subţirel :

„Domni şi săteni, cu mic, cu mare...

Va să zică era piesa. Sau poate prologul ?

Bun venit vă zic la sărbătoare (continuă)
Vedea-veţi acum domniile voastre
Tablouri din istoria insulei noastre.
Anglia eu sînt. ..."

— E Anglia, şoptiră. A început. Prologul, adăugară, uitîndu-se în program.

— *„Anglia eu sînt"*, începu iar glasul subţirel; şi se opri. Uitase ce mai avea de spus.

— I-auzi ! I-auzi ! exclamă cu însufleţire un bătrîn îmbrăcat cu o vestă albă. Bravo ! Bravo!

— Fir-ar ei să fie ! blestemă Miss La Trobe, ascunsă îndărătul unui copac.

Măsură cu privirea rîndul din faţă. Priveau cu ochi sticloşi, ca prinşi de un ger care muşca din ei şi-i încremenea în acelaşi rînd. Numai Bond, văcarul, arăta desgheţat şi firesc.

— Muzică ! făcu ea semn. Muzică !

Dar aparatul continua : Ciîf, ciîf, ciîf.

— *„Un firav prunc...“* suflă Miss La Trobe.

„Un firav prunc, se urni Phyllis Jones,
Ţîşnit din mare
Cînd valurile-i biciuite crunt
S-au zbuciumat şi au tăiat
De Franţa şi Germania
Acest pămînt.“

Aruncă o privire peste umăr. Ciîf, ciîf, ciîf, fîşîia maşinăria. Un şir lung de săteni în cămăşi croite din pînză de sac începuse a se perinda pe dindărătul ei, ieşind şi intrînd iar, unul cîte unul, printre copaci. Cîntau, dar nici o vorbă nu ajungea pînă la spectatori.

„Anglia eu sînt, continuă Phyllis Jones, întorcînd faţa spre public.

Cum mă vedeţi, un firav prunc...“

Vorbele ei parcă împroşcau publicul cu o ploaie de pietricele dure. Doamna Manresa, de la locul ei din centru, zîmbea ; dar avea senzaţia că îi crapă pielea cînd zîmbeşte. Între ea şi sătenii care cîntau şi copilul cu glas subţirel se întindea un vast spaţiu gol.

Ciîf, ciîf, ciîf, dădea înainte maşina, ca o secerătoare într-o zi de arşiţă.

Sătenii cîntau, dar jumătate din vorbele lor piereau duse de vînt.

„Croit-am drumuri... Şi pînă-n creasta dealului... Ne-am căţărat. Iar jos în vale... Purceaua, mistreţul, porcul, şi rinocerul, renul... Drum ne-am scurmat în creasta dealului... Şi rădăcini am măcinat între pietroaie... Şi grîu am măcinat... Pîn' ce noi-înşine... ne-am semănat şi măcinat în ăst p-ă-m-î-n-t...“

Cuvintele ţîşneau pierind spre depărtări. Ciîf, ciîf, ciîf, rîşnea maşinăria. Apoi, în sfîrşit, din măcinatul ei, se desprinseră sunetele unei melodii !

„Înarmat soarta înfruntă
Cavalerul Roderick
Înarmat şi curajos
'Nalt în şa şi bătăios
Sabia-şi zăngăne voios
Iaca vin oştenii — ia...“

Făloasa melodie populară zbiera şi trîmbiţa. Miss La Trobe veghea dindărătul copacului. Cu muşchii relaxaţi ; gheaţa se spărgea. Doamna cea groasă din mijloc începuse să bată din mînă măsura pe braţul scaunului. Doamna Manresa îngîna :

„La Windsor mi-i casa, aproape de Han.
«La Regele George» scrie pe firma crîşmii.
De flăcăi, credeţi-mă,
N-am grijă, nu se lasă rugaţi...“

Plutea pe apa mare a melodiei. Iradiind regalitate, bunăvoință, bună dispoziție, copila zburdalnică era regină a serbării. Spectacolul începuse.

Dar fu întrerupt.

— O, mîrîi Miss La Trobe îndărătul copacului, ce tortură cu întreruperile astea !

— Iertați-mă c-am întîrziat atîta, spuse doamna Swithin. Își croi drum printre scaune pînă la un loc lîngă fratele ei.

— Despre ce e vorba ? Am pierdut prologul. Anglia ? Fetița aceea ? Acuma a plecat...

Phyllis se dăduse jos de pe rogojină și o tulise.

— Și asta cine e ? întrebă doamna Swithin.

Era Hilda, fata dulgherului. Acum stătea ea unde stătuse Anglia.

— *„O, Anglia a crescut...“* suflă domnișoara La Trobe.

— *„O, Anglia a crescut, e-acum mîndră fecioară,“* îi dădu drumul Hilda cu glas tare.

(„Ce voce drăguță !“ exclamă cineva.)

Cu trandafiri în păru-i,
Cu trandafiri sălbatici,
Și roșii trandafiri,
Hoinară prin drumeaguri alege fir cu fir
Cunună pentru păru-i.

— O pernă? O, vă mulțumesc ! spuse doamna Swithin, îndesîndu-și perna la spate. Apoi se aplecă înainte.

— Asta înțeleg că e Anglia pe timpul lui Chaucer. În primăvară, zburdînd și desfătîndu-se. Poartă flori în păr... Dar cei care trec îndărătul ei... arătă într-acolo. Pelerinii de la Canterbury ? Priviți !

Tot timpul sătenii treceau, intrînd și ieșind, printre copaci. Cîntau ; însă doar cîte-o vorbă, două se auzea ...*„Tras-am făgașuri prin bălării... Clădit-am casă în drumeag...“* Vîntul sufla spre depărtări vorbele ce legau cîntul lor, — iar apoi, cînd ajunseră la copacul din capăt, cîntară :

„Spre racla sfîntului... Spre-al lui mormînt...
Îndrăgostiți... Credincioși... Venim...“

Se grupară laolaltă.

Urmă un freamăt și o întrerupere. Scaune se traseră deoparte. Iza privi înapoia ei. Sosiseră domnul și doamna Rupert Haines, reținuți de o pană în drum. El se așezase la dreapta, cu cîteva rînduri îndărăt — cel îmbrăcat în gri.

Între timp pelerinii, după ce îngenuncheaseră la mormînt, păreau să vînture fîn cu greblele.

„Sărutai o fată și-o lăsai,
Cu alta-n paie mă jucai,
În paie și-n fînețuri...“

— așa cîntau, greblînd și vînturînd fînul invizibil, cînd Iza întoarse iar capul și privi.

— Scene din istoria Angliei, o lămuri doamna Manresa pe doamna Swithin. Vorbea cu un glas tare și voios, de parcă doamna în vîrstă ar fi fost surdă. Anglia cea veselă.

Aplaudă cu energie.

Cîntăreții o zbughiră pierind în tufișuri. Melodia încetă. Ciîf, ciîf, ciîf, sfîrîia mașinăria. Doamna Manresa se uită în program. O să ție pînă la miezul nopții dacă nu mai săreau cîte ceva. Britonii dintîi — Plantageneții — Tudorii — Stuarții — îi sfîrîi prin cap tot șirul — dar probabil că mai uitase vreo domnie, două.

— Ambițios spectacol, ce ziceți ? i se adresă lui Bartholomew, în timp ce așteptau.

Ciîf, ciîf, ciîf, da înainte mașinăria. Oare puteau vorbi ? Puteau să se mişte ? Nu, pentru că piesa era în curs. Dar scena rămînea goală ; numai vacile se urneau prin poieni ; numai ticăitul acului de gramofon se auzea. Ticăitul părea să-i țină laolaltă, ca într-o transă. Absolut nimic nu apărea pe scenă.

— Nu mi-aș fi închipuit că sîntem așa frumoși, îi șopti doamna Swithin lui William. Nu ?

Copiii ; pelerinii ; îndărătul pelerinilor copacii, și îndărătul lor cîmpiile — lui frumusețea lumii vizibile îi tăia răsuflarea. Tic, tic, tic continua mașinăria.

— Măsoară timpul, spuse bătrînul Oliver în șoaptă.

— Care pentru noi nu există, murmură Lucy. Noi avem doar prezentul.

„Oare nu-i deajuns ?“ se întreba William. „Frumusețea — nu-i deajuns ?“ Dar iată că Iza se agita. Duse nervos spre cap brațele goale, arămii. Se întoarse pe jumătate în scaun. „Nu, nu pentru noi care avem viitorul“, părea a spune. Viitorul stingherindu-ne prezentul. După cine se uita ? William, întorcîndu-se, urmărindu-i privirea, văzu doar un bărbat în gri.

Ticăitul încetă. Se puse la gramofon o melodie de dans. În ritmul ei, Iza murmură : „Ce mi-aș dori ? Să zbor de-aci, din noapte și din zi — S-ajung acolo unde — ochi ochiului răspunde — și despărțire nu-i — acolo...“

— O ! strigă cu glas tare : Uitați-vă la ea !

Toată lumea aplauda și rîdea. Dindărătul tufișurilor ieșea Regina Elizabeta — Eliza Clark, cea care avea brevet pentru vînzarea tutunului. Se putea oare să fie asta Madam Clark de la dugheana din sat ? Era splendid aranjată. Capul, încins cu perle, se înălța dintr-un voluminos volan plisat. Atlasuri lucioase îi învăluiau trupul în falduri. Broșe prețioase de șase pence scînteiau ca ochii de pisică și ca ochii de tigru ; mărgăritarele fascinau ; pelerina era din țesătură de argint — de fapt din cîrpe aspre pentru frecat crătițile. Arăta leit epoca elizabetană. Și cînd se urcă pe lada de săpun din centru, înfățișînd poate o stîncă în ocean, statura ei o făcu să pară gigantică. În prăvălie putea să înșface o halcă de slănină ori să dea jos un ciubăr de ulei doar întinzînd o dată brațul. Un minut stătu așa, eminentă, dominantă, pe lada de săpun, cu albastrul cerului și norii plutitori îndărătu-i. Se stîrnise vîntul.

„Regină peste această țară mare...“

— fură primele cuvinte ce se auziră pe deasupra vuietului de rîsete și aplauze.

„Stăpînă pe nave și bărbați pletoși, (răcni Eliza)

— Hawkins, Frobisher, Drake, —
Zvîrlind portocale și lingouri de-argint,
Încărcături de diamante și ducați de aur,
Cargouri
Colo pe cheu — și colo-n ținutul de vest
(își îndreaptă pumnul către cerul dogoritor, albastru)
Stăpînă pe culmi, palate și turle,
(își avîntă brațul în direcția casei)
Pentru mine a cîntat Shakespeare —
(O vacă mugi. O pasăre ciripi.)
Și Sturzul și mierla cîntau (continuă)
În pădurea cea verde, în codrul sălbatic,
Triluri voioase și cîntări de slavă Angliei,
Și slavă reginei —
Și mai auzitu-s-a apoi
Prin granitul palatelor și pietrele străzilor
De la Windsor la Oxford,
Și hohot mare de rîs, rîs grosolan
De ostaș și ibovnic,
Luptător, cîntăreț.
Copilul cu părul sur
(își întinse brațul oacheș, musculos)
Întindea brațul cu voie bună
Cînd se înapoiau din insule
Bărbații navigatori...“

Aici vîntul smuci de coafura ei. Șiragurile de perle o făceau cît se poate de grea. Trebui să-și îndrepte pliseul de la gît, care amenința a se duce pe urmele vîntului.

— Rîs, hohot de rîs, murmură Giles.

Melodia la gramofon se legăna de colo colo ca beată de veselie. Doamna Manresa începu să bată tactul din picior și să fredoneze melodia.

— Bravo ! Bravo ! striga. Mai e viață-n noi, nu ne dăm bătuți !

Lăbărța vorbele cîntecului cu o dezinvoltură care, deși vulgară, se dovedea de mare folos pentru epoca elizabetană. Căci pliseul se desprinsese din ace și marea Eliza uitase versurile ce urmau. Dar publicul rîdea atît de tare încît asta nu mai avea nici o importanță.

— Mă tem că nu-s în toate mințile, mormăia Giles pe aceeași melodie. Se ridicau la suprafață cuvinte. Își amintea de „un cerb lovit, în coasta slabă a căruia își înfipsese spinul disprețul și veninul asprei lumi...“ „Surghinuită din serbarea-i, muzica devine-ocară...“ „Unuia ce rătăcește prin cimitir, țipîndu-i cucuvaia la ureche, iar vrejul de iederă îi ciocănește batjocoritor, poc, poc, în geam...“ Eu... Eu, repetă, uitînd cuvintele și fixînd-o pe mătușă-sa Lucy care ședea cu gîtul întins înainte, cu gura deschisă și bătea din mîinile-i mici, osoase.

De ce rîdeau ?

De Albert, idiotul satului, pare-se. Pe el nu era nevoie să-l costumeze. Uite-l cum vine, jucîndu-și rolul la perfecție. Venea în zig-zag peste pajiște, schimonosindu-se.

„Io știu unde cuibărește pițigoiu’, începu
În gardu’ de tufiș. Știu, știu —
Da ce nu știu io ?
Toate tainele voastre, domnițelor,
Și p-ale voastre așijderea, domnilor !“

Țopăia de-a lungul șirului din față al publicului, privind cu coada ochiului pe fiecare în parte. Acum ciupea și trăgea de fustele marei Eliza. Ea îi cîrpi o palmă. El o pișcă și mai tare. Petrecea formidabil.

— Albert se distrează grozav ! bombăni Bartholomew.

— Sper că n-o să facă o criză, murmură Lucy.

— *Io știu... Io știu... !* chicotea Albert, țopăind în jurul lăzii de săpun.

— Idiotul satului, șopti o doamnă groasă și oacheșă — doamna Elmhurst — care venea dintr-un sat la zece mile distanță, unde aveau și dînșii un idiot.

Nu era decent. Dacă făcea fără de veste ceva oribil ? Uite cum o ciupea de fuste pe regină. Își acoperi în parte ochii, pentru cazul că Albert ar fi făcut într-adevăr ceva oribil.

„*Țîști, zvîrr,* reluă Albert,
Intră pe fereastră, iese pe ușă,
Ce-aude păsăruica ? (prinse a șuiera pe degete)
Uite colo ! un șoricel...
(se făcea că-l gonește prin iarbă)
Acu bate ceasul !
(stătu țeapăn și-și umflă obrajii, de parcă ar fi suflat într-un ceas de păpădie)
Unu, doi, trei, patru. ..."

Și, țuști, o zbughi, ca și cînd i s-ar fi sfîrșit rolul.

— Bine c-a terminat, făcu doamna Elmhurst, descoperindu-și fața. Acum ce mai vine ? Un tablou vivant ?...

Patru ajutoare, țîșnind din tufișuri, cu garduri din crengi înfrunzite în mîini, împrejmuiseră tronul reginei cu panouri lipite cu hîrtie, încît să reprezinte pereți. Împrăștiaseră pe jos fire de papură. Iar pelerinii, care-și continuaseră defilarea și psalmodierea în fundal, se adunară acum în jurul figurii marei Eliza tronînd pe lada ei de săpun, ca pentru a alcătui publicul unui spectacol.

Aveau de gînd să joace o piesă în prezența reginei Elisabeta? Era cumva ăsta teatrul *Globe*?

— Ce zice programul ? întrebă doamna Herbert Winthrop, înălțîndu-și lornieta. Parcurse mormăind foaia ștearsă, imprimată cu carbon. Da ; era o scenă dintr-o piesă.

— Despre un Duce fals ; și o Prințesă deghizată în băiat ; apoi moștenitorul de mult pierdut se descoperă că e cerșetorul, pentru că are un semn pe obraz ; și Carinthia — asta e fiica Ducelui, care însă fusese pierdută într-o peșteră — se îndrăgostește de Ferdinando, care fusese pus într-un coș, de către o babă, pe cînd era prunc. Și ei se căsătoresc. Cred că asta se întîmplă, spuse, ridicînd ochii de pe program.

— *Jucați-vă piesa !*" porunci Eliza cea mare.

O babă foarte bătrînă înaintă clătinîndu-se.

(— Coana Otter din capu' satului, murmură careva.)

Ea se așeză pe o ladă de ambalaj și începu să gesticuleze, smulgîndu-și șuvițele răvășite și legănîndu-se dintr-o parte într-alta de parcă ar fi fost o cotoroanță bătrînă într-un ungher de vatră.

(— Baba care l-a salvat pe moștenitorul legitim, se grăbi să explice doamna Winthrop.)

„Noapte de iarnă era (croncăni în sfîrșit)
Țiu minte asta —
Cu toate că mie acu tot una mi-e
De-i iarnă ori vară —
Dumneata spui că strălucește soarele ?
Așa o fi, sir.
'Vai, dar e iarnă și se-ntinde ceața'
Tot una-i pentru Elsbeth, iarnă, vară,
Ea șade lîngă foc, în colțu' vetrii,
Și-și deapănă mătăniile.
Am și pricină bună a le depăna, rugîndu-mă.
Bob de bob (ținu o mărgică de mătanie între degetul mare și arătător)
Cîte-o nelegiuire !
Noapte de iarnă era
'Nainte de cîntatu' cocoșului
Da' cocoșu' cîntase
Pîn' a nu pleca omu' de la mine,
Omu' cu gluga pe față
Și cu mîinile roșii de sînge
Care adusese un prunc în coș —
...Orăcăia sărmanu' de parcă-i luaseși jucăria —
Bietu' micuț !
Plîngea întruna ! Cum era să-l omor !
De-aceea, ierte-mi fecioara din ceruri
Nelegiuirile săvîrșite 'nainte de-acel cîntat al cocoșului !
...În zori coborîi furiș la gîrlă
Unde-și vînează prada pescărușul
Și stîrcul stă-ncremenit la margine de mîluri...

...Cine e ? (Trei tineri apărură țanțoși pe scenă și-o acostară).
Venirăți să mă schingiuiți domniile voastre ?
Prea puțin sînge e în ăst braț...
(întinse brațul uscat din cămașa zdrențuită)
Sfinții din ceruri îndură-se de mine !“

Ea zbiera. Ei zbierau. Cu toții împreună zbierau, și atît de tare încît cu greu se putea desluși ce spuneau : Părea să fie : *„Își amintea ea că ascunsese un copil de leagăn printre trestii cu douăzeci de ani în urmă ? Un prunc într-un coș, babo ! Un prunc într-un coș ?“* zbierau ei.

„Vîntul șuiera, stîrcul țipa“, răspundea ea.

— Prea puțin sînge e în ăst braț, repeta Izabella.

Asta era tot ce auzise. Se întîmplau atîtea lucruri — într-un asemenea talmeș-balmeș — și-apoi surzenia babei, zbieretele tinerilor, confuzia acțiunii, o făceau să nu găsească piesei nici un înțeles.

Avea vreo importanță acțiunea ? Se mișcă și privi îndărăt peste umărul drept. Acțiunea nu slujește decît să nască emoție. Există numai două emoții : iubirea și ura. Inutil să-ți bați capul să pricepi acțiunea. Poate asta vrusese să spună Miss La Trobe crestînd acest nod în miezul spectacolului ?

„Nu vă sinchisiți de acțiune : acțiunea n-are nici o importanță.“

Dar ce se petrecea ? Venise Prințul.

Ridicîndu-i iute mîneca, baba recunoscu alunița — și clătinîndu-se înapoi spre jilțul ei, țipă:

„Copilul meu ! Copilul meu !“

Urmă recunoașterea. Tînărul Prinț (Albert Perry) mai că fu înăbușit în brațele veștede ale cotoroanței. Apoi se smulse subit din îmbrățișare.

„Privește, vine ea !" strigă.

Cu toții priviră, să vadă cum vine ea — Sylvia Edwards în atlas alb.

Cine venea ? Iza privi. Cîntul privighetorii ? Mărgăritarul din urechea neagră a nopții ? Iubirea întrupată.

Toate brațele se înălțaseră ; toate fețele priveau fascinate.

„Ție mă-nchin, dulce Carinthia !" rosti Prințul, scoțîndu-și cu un gest larg pălăria. Iar dînsa către el, înălțînd privirea :

„Domnul meu ! Stăpînul meu !"

— E deajuns. Deajuns. Deajuns ! repetă Iza. Tot restul nu era decît vorbărie, repetare.

Babornița, între timp, pentru că era deajuns, căzuse înapoi în jilțul ei, mătăniile legănîndu-i-se între degete.

„Priviți-o — colo — pe bătrînă —
Babei Elsbeth i-e rău
(se strînseră grămadă în jurul ei)
E moartă, domnilor !"

Ea căzu înapoi, neînsuflețită. Mulțimea se retrăgea. În liniște să-și deie duhul ! Ea pentru care toate-s totuna acum, iarnă ori vară.

Liniștea era a treia emoție. Iubire. Ură. Liniște. Către trei emoții e îndreptată viața omenească. Acum preotul, a cărui mustață de cîlți

îi încleia vorbirea, păși înainte și rosti binecuvîntarea.

„De pe al vieții caier încîlcit,
Desprindeți mîinile acestea
(îi desprinseră mîinile)
De firava făptura omenească,
Nimic să ne mai amintească.

Acum cinteza roșie-n gușă și pitulicea
Chemați-le.
Și trandafiri să cază peste giulgiu-i purpuriu.
(Se presărară petale din coșuri de răchită)
Acoperiți ăst trup neînsuflețit.
Să doarmă-n pace.
(Acoperiră trupul)
Asupră-vă, frumoșii mei
(se întoarse către perechea fericită)
Reverse cerul binecuvîntarea-i !
Duceți-vă cu grabă,
'Nainte ca gelosul soare perdeaua nopții s-o desfacă.
Și muzică de sărbătoare
Și dulce aer coborît din ceruri
Vă legene pîn' v-o cuprinde somnul !
În fruntea alaiului dănțuitor pășiți !"

Gramofonul izbucni. Duci, preoți, pelerini și slujitori se luară de mîini și dansară. Idiotul o zbughea de colo colo, ba intrînd, ba ieșind. Ținîndu-se de mîini, apropiindu-și capetele, dănțuiră în jurul figurii maiestuoase a erei elizabetane, întrupată de coana Eliza, care avea bre-

vet pentru vînzarea tutunului, suită pe lada de săpun.

Era un vălmășag ; pestriț și încîlcit șirag ; un spectacol fascinant (pentru William) de lumină bălțată și de umbră căzînd pe mădulare jumătate goale, fantastic colorate, săltînde, zvîcninde, unduinde. Aplaudă pînă-l usturară palmele.

Doamna Manresa aplauda zgomotos. Ea era oarecum regina ; iar el (Giles) era eroul necioplit.

— Bravo ! Bravo ! striga și entuziasmul ei îl făcea pe eroul necioplit să se crispeze pe scaunul lui.

Apoi marea doamnă, purtată într-un fotoliu pe rotile, — doamna a cărei căsătorie cu aristocratul local umbrise în ieftinu-i titlu un nume ce fusese un nume pe cînd erau doar spini și bălării pe locul unde sta acum biserica — atît aparținea de firesc ținutului încît pînă și trupul ei schilodit de artrită semăna cu un frust animal nocturn acum aproape dispărut — marea doamnă bătu din palme și rîse tare — cu hohotul brusc al unei gaițe speriate.

— Ha, ha, ha ! rîse, încleștîndu-și mîinile neînmănușate și diforme pe brațele fotoliului.

„*E vremea zburdatului, — vremea cîntatului, În frumoasa lună mai,* urlau. — *Năuntru și afară și jur-împrejur. E vremea cîntatului, — vremea zburdatului...*"

N-avea nici o importanță ce spuneau, sau cine ce cînta. Jur împrejur se tot roteau în vîrtej,

îmbătați de muzică. Apoi, la un semn al lui Miss La Trobe, dindărătul copacului, dănțuitul încetă. Se formă un alai. Eliza cea mare descinse de pe lada ei de săpun. Prinzîndu-și cu o mînă poalele fustelor, pășind cu pași mari, înconjurată de Duci și Prinți ; urmată de îndrăgostiții ce se țineau de mîini ; cu Albert idiotul zbughind-o ba înăuntru, ba afară, și cu moarta pe targa-i funerară încheind alaiul, epoca Elizabetană părăsi scena.

— Blestemații ! Afurisiții ! Naiba să-i ia !

Miss La Trobe, în mînia ei, se poticni de o rădăcină și-și pocni degetele de la picior. Asta avea să-i fie căderea. Pauza. Cînd scrisese în căsuța ei acest miș-maș, admisese să întrerupă spectacolul aici ; sclavă publicului ei, bodogănelii lui Madam Sands despre ceai ; despre cină; — retezase scena aici. Tocmai cînd pregătise pe îndelete emoția, o risipea. Încît semnaliză : „Phyllis !" Și, răspunzînd la apel, Phyllis se înființă, răsărind din nou pe rogojina din mijloc.

„*Domni și săteni, cu mic cu mare* (se porni iar vocea subțirică).

Noi actul — și scena — ce văzurăți,
Le-am jucat.
Ziua babornițe — și-a turturelelor —
S-a terminat.
Bobocul a-nflorit ; și floarea-i scuturată.
Dar în curînd alți zori s-or înălța,
Căci vremea, ce pe toți ne naște
Ține-n păstrare, veți cunoaște...
Veți cunoaște..."

Vocea i se stinse. Nimeni nu asculta. Cu capetele aplecate, citeau în program : „Pauză". Şi retezîndu-i cuvintele, megafonul anunţă în limbă obişnuită : „Urmează o pauză". Jumătate de oră pauză, pentru ceai. Apoi gramofonul porni să răcnească :

„Înarmat soarta înfruntă
Cavalerul Roderick.
Înarmat şi curajos,
'Nalt în şa şi bătăios etc. etc."

Auzindu-l, publicul se urni. Unii se sculară iute ; alţii se aplecau, recuperîndu-şi bastoanele, pălăriile, sacoşele. Iar pe cînd se sculau, gata să plece, muzica trecu la o schimbare. Muzica intonă : *„Împrăştiaţi sîntem"*. Gemu : *„Împrăştiaţi sîntem"*. Se văita : *„Împrăştiaţi sîntem"*, pe cînd spectatorii se scurgeau şuvoi, bălţînd iarba cu pete de culoare, peste pajişti şi de-a-lungul cărărilor : *„Împrăştiaţi sîntem !"*

Doamna Manresa preluă refrenul. *„Împrăştiaţi sîntem"*. Trecu la „Liberi, cutezători, de nimeni nu ne temem" (împingînd din calea-i un şezlong). „Flăcăi, codane (aruncă o privire îndărăt, dar Giles sta cu spatele întors). Veniţi pe urma mea, veniţi, veniţi pe urma mea..." O, domnule Parker, ce plăcere să vă-ntîlnesc aici ! Mă duc la ceai !

— „Împrăştiaţi sîntem", murmura Izabella îndărătul ei. „S-a terminat. Valul s-a sfărîmat. S-a spulberat. Şi ne-a lăsat, pe fiecare, un naufragiat, însingurat. Parîma, de trei ori înnodată, acuma-i fărîmată... Acuma merg pe urma (îşi împinse scaunul înapoi... Bărbatul în gri se pierduse în mulţime, pe lîngă tufişul de ilex) bătrînei tîrfe (se adresa siluetei compacte, înflorate, a doamnei Manresa din faţa ei) ceai să bem".

Dodge rămînea în urmă. „Oare să plec ? murmura, ori să rămîn ? Pe-alt drum s-o şterg ? Ori să pornesc şi eu în urma, în urma, în urma lumii ce se împrăştie ?"

„Împrăştiaţi sîntem", se lamenta muzica ; *„Împrăştiaţi sîntem."* Giles rămase ca un par pe urma mareei ce se scurgea.

„Să urmez ? Îşi izbi scaunul cu piciorul. Pe cine ? Unde ?" Îşi pocni pantofii uşori, de tenis, de lemnul scaunului. „Nicăieri. Oriunde." Rămase locului, ca de piatră.

Aici Cobbet de la Cobbs Corner, singur sub arborele zis „mirarea maimuţelor" [1], se ridică şi bombăni :

— Ce-o fi fost oare în capul ei ? Ce idee s-o fi ascunzînd îndărătul a tot ce-am văzut ? — hm ? Ce-a făcut-o să dea vechiului asemenea strălucire ? asemenea farmec „făcut" ? şi să ne pună să urcăm, să tot urcăm, să urcăm în copacul care uluieşte maimuţele ?

„Împrăştiaţi", plîngea muzica. *„Împrăştiaţi sîntem"*. Se întoarse şi o luă agale după adunarea care se împrăştia.

Acum Lucy, pescuindu-şi sacoşa de sub şezlong, ciripi către fratele ei :

---

[1] *Monkey-puzzle-tree* — pin de Chile, arbore ţepos, de genul *Araucaria*.

— Bart dragă, hai, vino cu mine... Mai ţii minte, cînd eram mici, piesa care-am jucat-o în odaia copiilor ?

Ţinea minte. De-a Indienii Roşii era jocul ; o trestie cu un bileţel înfăşurat pe-o pietricică.

— Dar pentru noi, Sindy dragă — îşi culese pălăria — s-a sfîrşit jocul.

Vîlvătaia minunată, şi privirea fascinată, şi bătaia tobelor — la asta se gîndea. Îi dete braţul. Se îndepărtară încet împreună. Iar domnul Page, reporterul, însemnă, „Doamna Swithin. Domnul B. Oliver," apoi, întorcînd capul, adăugă în continuare : „Lady Haslip, de la Domeniul Haslip" cînd o iscodi pe doamna cea bătrînă dusă cu fotoliul pe rotile de lacheul ei, care încheia alaiul.

În jalnicul rămas-bun al gramofonului ascuns în tufişuri, publicul se îndepărta. *„Împrăştiaţi"*, plîngea, *„împrăştiaţi sîntem !"*

Acum Miss La Trobe ieşi din ascunzătoarea ei. Pentru încă o clipă, îi mai ţinea laolaltă, aşa cum se scurgeau şi se revărsau, peste iarbă, peste pietriş, cei adunaţi în împrăştiere. Timp de douăzeci şi cinci de minute nu-i făcuse ea oare să vadă ? O viziune împărtăşită era alinarea chinului... pentru o clipă... o clipă. Apoi muzica se istovi, expiră în ultimul cuvînt „SÎNTEM". Ea auzi vîntul foşnind prin crengi. Îl văzu pe Giles Oliver cu spatele la public. Şi pe Cobbet dela Cobbs Corner. Nu îi făcuse să vadă. Era un eşec, alt afurisit de eşec ! Ca de obicei. Viziunea îi scăpa. Şi întorcîndu-se, o luă cu paşi mari înspre actorii care se dezbrăcau

în vîlcea, unde fluturii se ospătau cu poleiul săbiilor de hîrtie ; unde cîrpele de vase alcătuiau în umbră mici eleştee galbene.

Cobbet scoase ceasul. „Trei ore pînă la şapte, notă ; atunci să ud plantele". Se întoarse şi porni pe drumul său.

Giles, ridicînd şi potrivind la loc şezlongul, porni şi el în direcţia opusă. Luă calea mai scurtă tăind peste cîmp spre Şură. În vara asta secetoasă cărarea peste cîmpuri era dură ca o cărămidă. În vara asta secetoasă cărarea era presărată cu pietre. Izbi cu piciorul o piatră ca de cremene, galbenă ; o piatră ascuţită, cu margini ca tăiate de un sălbatic pentru o săgeată. O piatră barbară, din preistorie. Să izbeşti cu piciorul într-o piatră era un joc de copii. Îşi aminti regulile. După regulile jocului, o piatră, aceeaşi piatră, trebuia lovită cu piciorul pînă la ţintă. De pildă o poartă, sau un copac. Jucă jocul de unul singur. Poarta era o ţintă ; care trebuia atinsă în zece mişcări. Prima lovitură : Manresa (voluptatea). A doua : Dodge (perversiunea). A treia el-însuşi (laşul). Iar a patra şi a cincea şi toate celelalte erau la fel.

Ajunse ţinta din zece lovituri. Colo, culcat în iarbă, încovrigat într-un cerc verde-măsliniu, zăcea un şarpe. Mort ? Nu, ci înăbuşindu-se cu o broască pe care o ţinea în gură. Şarpele nu putea să înghită ; broasca nu putea să moară. Un spasm îl contracta ; se prelingea sînge, mustind. Era o naştere pe dos — o monstruoasă inversiune. Încît, ridicînd piciorul, îl izbi cu sete. Rămase un amestec strivit, clisos.

Pînza albă a pantofilor de tenis se împroșcase cu sînge ; pata se încleiase. Dar fusese o acțiune. Acțiunea îl ușurase. Porni cu pași mari spre șură, cu sînge pe pantofi.

Șura, nobila șură, șura clădită cu mai bine de șapte sute de ani în urmă și care le amintea unora de un templu grecesc, altora de evul-mediu, celor mai mulți de o vreme dinaintea lor, mai nimănui de clipa de față, era deșartă.

Porțile mari stăteau deschise. O rază lungă de lumină se lăsa, ca un steag galben, din acoperiș spre podea. Ghirlande unduinde, din roze de hîrtie, rămase de la Incoronare [1], atîrnau de grinzi. O masă lungă, cu un ceainic mare pe ea, cu farfurii și cești, cu cozonaci și pîine cu unt, se întindea de-a latul unui capăt. Șura era deșartă. Șoareci se strecurau afară și înăuntru prin găuri sau se înălțau în două labe ca să ronțăie cîte un pic. Rîndunici trebăluiau cu paie în cioc prin pungile de pămînt aninate de grinzi. Nenumărate gîze și gîngănii de toate soiurile se ascundeau prin crăpăturile lemnului uscat. O cățea de pripas făcuse din ungherul întunecat, unde stau stivuiți sacii, culcuș pentru cățelandrii ei. Toți acei ochi, dilatîndu-se, îngustîndu-se, unii adaptați luminii, alții întunericului, iscodeau din felurite unghiuri și laturi. Ronțăieli și susure mărunțele sfîșiau ades tăcerea. Adieri de miresme dulci și opulente se întrețeseau prin aer. O muscă albastră se aciuise pe un cozonac

[1] Aluzia se referă desigur la solemnitatea încoronării regelui George al VI-lea, care avusese loc relativ recent (n. tr.)

și împungea lutul cel galben cu sfredelul ei scurt. Un fluture se scălda senzual în soare pe o farfurie galbenă luminată intens.

Dar se apropia Madam Sands. Își croia energic drum prin mulțime. Cotise după colț. Vedea poarta larg deschisă. Dar fluturi ea nu vedea niciodată ; șoarecii erau ghemotoace negre prin saltarele bucătăriei ; moliile le cocoloșea iute între degete și le zvîrlea afară pe fereastră. Cățelele nu-i aminteau decît de slujnice cu purtări deșănțate. Să fi fost o pisică, ar fi văzut-o — orice pisică, o pisică flămîndă, cu un petec de exemă pe trup, deschidea stăvilarele inimii ei orfane. Dar nu se afla pe-acolo nici o pisică. Șura era deșartă. Așa că fugind, gîfîind, zorită să intre în Șură și să-și ia locul îndărătul samovarului pînă nu sosea lumea, ajunse acolo. Și fluturele-și luă zborul, și musca albastră.

În urma ei venea un stol de servitori și ajutoare — David, John, Irene, Lois. Apa dădea în clocot. Ieșeau aburi. Cozonacii fură tăiați felii. Rîndunicile se năpusteau speriate din grindă în grindă. Și începură să intre oaspeții.

— Ce mai șură veche, frumoasă... zise doamna Manresa, oprindu-se în prag.

Nu-i ședea bine să se grăbească a intra înaintea sătenilor. Îi ședea bine, mișcată de frumusețea șurii, să se oprească locului ; să se tragă deoparte ; să contemple ; să-i lase pe alții să intre întîi.

— Avem și noi una, foarte asemănătoare, la Lathom, spuse doamna Parker, oprindu-se, pen-

tru aceleași motive. Poate că nu-i chiar atît de mare.

Sătenii șovăiau. Apoi, cu ezitări, se prelinseră pe lîngă ele.

— Și ornamentația..., spuse doamna Manresa, uitîndu-se jur împrejur după cineva de felicitat. Sta zîmbitoare, în așteptare.

Apoi intră doamna Swithin. Și ea privi contemplativ în sus, dar nu la ornamentație. Se părea că la rîndunele.

— Vin în fiece an, spuse, aceleași păsări.

Doamna Manresa zîmbi cu bunăvoință, îngăduitoare cu ciudățeniile bătrînei doamne. Era prea puțin probabil, gîndi, ca păsările să fie aceleași.

— Ornamentele bănuiesc c-au rămas de la Încoronare, spuse doamna Parker. Și noi le-am păstrat. Am construit o sală specială, la țară.

Doamna Manresa rîse. Își amintea. Îi sta pe limbă o anecdotă, despre o toaletă publică ce se construise cu aceiași ocazie, și cum primarul... Putea oare s-o spună ? Nu. Doamna în vîrstă care contempla rîndunelele arăta prea distinsă. „*Dis-tiiin-să,* mă rog“ — comentă doamna Manresa calificativul, spre propriu-i avantaj, confirmînd aprobarea copilei libere și zburdalnice ce se simțea ea-însăși, a cărei fire era „pur și simplu firea omenească“. Înțelegea oarecum distincția bătrînei doamne — și o amuza băiatul — unde-o fi tipul, drăguțul de Giles ? Nu era de văzut, și nici Bill. Sătenii tot mai șovăiau să intre. Trebuia cineva să facă începutul.

— Mi-e o sete nebună — abia aștept ceaiul ! spuse cu glasul ei public ; și trecu înăuntru.

Puse mîna pe o cană groasă de porțelan. Madam Sands, dînd firește întîietatea cuiva din lumea bună, i-o umplu îndată. David îi dădu cozonac. Fu prima care bău, prima care luă ceva în gură. Sătenii tot mai șovăiau. „Ăsta-i simțul meu pentru democrație“, trase ea concluzia. La fel și doamna Parker, care și dînsa luase o ceașcă. Oamenii se uitau spre ele. Luaseră conducerea ; ceilalți le urmară.

„Delicios ceai !“, exclama fiecare, deși era dezgustător, cu gust de rugină fiartă, iar cozonacul pătat de muște. Aveau însă o datorie către societate.

— Vin în fiece an, spunea doamna Swithin, ignorînd faptul că vorbea în vînt. Din Africa. După cum veniseră, probabil, și cînd pe locul Șurii era mlaștină.

Șura se umplu. Se înălțau aburi. Țăcăneau porțelanuri ; trăncăneau glasurile. Iza își croi drum pînă la o masă.

— „Împrăștiați sîntem“, murmura. Și întinse o ceașcă să i se umple. O luă. „Să mă trag deoparte, murmură îndepărtîndu-se, de-acest șir de fețe — privi mîhnită în juru-i — sticloase, deșarte. Să mă duc, să mă duc pe cărare-n jos, pe drumul frumos, sub liliac, sub nuc, pe drumul cel lung, pîn-ajung, la fîntîna dorurilor — unde odată un țînc din sat (al spălătoresei) a zvîrlit un ac“. Zvîrli două bucățele de zahăr în ceașca ei cu ceai. „Și-armăsarul i-a fost dat — zice-se. Dar eu ce — care dor de-al meu, s-arunc

în fîntînă ?" Privi împrejur. Nu-l vedea pe bărbatul în gri, pe gentilomul-fermier ; și nici pe altcineva pe care să-l fi cunoscut. „Cu unda ei, buna — adăugă — să m-acopere fîntîna".

Clinchetul de porțelan și vuietul flecărelii îi înecă murmurul. „Doriți zahăr ?" spuneau. „Un pic de lapte ? Și dumneavoastră ?" „Ceai fără lapte și fără zahăr. Așa-mi place." „E puțin prea tare ? Să vă mai pun puțină apă ?"

— Asta mi-am dorit, adăugă Iza, cînd am zvîrlit și eu un ac. Apă. Apă..."

— Părerea mea e, rosti o voce îndărătul ei, că-i admirabil din partea regelui și a reginei. Se spune că au să plece în India. Ea e încîntătoare. Un cunoscut de-al meu mi-a spus că el are părul...

„Acolo, reflecta Iza, ar cădea frunza moartă, cînd cad frunzele, pe apă. Oare-aș fi mîhnită, să nu mai văd liliacul ori nucul ? Să nu mai aud sturzul cîntînd pe tremurătoarea ramură înflorită, și să nu mai văd, avîntîndu-se, cufundîndu-se, de parc-ar spumui valurile văzduhului, ciocănitoarea cea galbenă ?"

Se uita la ghirlandele galben-de-canar rămase de la Încoronare.

— Parcă de Canada s-a vorbit, nu de India, spuse glasul din spatele ei.

La care celălalt glas răspunse :

— Dumneata crezi ce scriu ziarele ? De exemplu despre Ducele de Windsor. A debarcat pe coasta de sud. Regina Mary s-a întîlnit cu el. Dînsa cumpărase mobilă — ăsta-i un fapt cert. Și ziarele spun că s-au întîlnit...

„Singură, sub copacul uscat, care susură întruna despre valurile mării și aude călărețul galopînd..."

Iza își țesea fraza. Tresări. William Dodge era lîngă ea.

Îi zîmbi. Zîmbi și dînsa. Erau conspiratori : murmurînd fiecare cîte-un cîntec „învățat dela unchiul".

— Din cauza piesei, spuse ea. Îmi tot umblă prin cap piesa.

— Ție mă-nchin, dulce Carinthia. Iubirea mea. Viața mea ! cită el.

— Domnul meu, stăpînul meu, răspunse Iza cu o plecăciune ironică.

Era frumoasă. Ar fi dorit s-o vadă, nu pe fundalul mesei de ceai, ci cu ochii ei verzi ca sticla și trupul viguros — gîtul îi era amplu ca o coloană — proiectată pe un crin imperial sau pe o viță de vie. Ar fi dorit ca ea să spună : „Haide să mergem. Hai să-ți arăt sera, ori cocinile porcilor, ori grajdul". Dar ea nu spuse nimic — și stătură acolo cu ceștile în mînă, amintindu-și de piesă. Apoi el îi văzu fața schimbîndu-se, de parcă ar fi scos o rochie și ar fi îmbrăcat alta. Un băiețel se lupta să-și deschidă drum prin mulțime, lovind fustele și pantalonii ce-i stăteau în cale, de parcă ar fi înotat orbește.

— Aici ! strigă ea înălțînd brațul.

Copilul veni atunci drept spre dînsa. Era băiețelul ei, cum se părea. George al ei. Ea îi dete cozonac ; și o cană cu lapte. Apoi sosi bona copilului. Iar acum fața ei din nou își schimbă îmbrăcămintea. De data asta, după expresia

ochilor, parcă ar fi fost ceva de felul unei tunici drepte și strîmte. Păros, frumos, viril, bărbatul cel tînăr în jachetă albastră cu nasturi de metal, stînd într-o rază de lumină prăfoasă, era soțul ei. Și ea era soția lui. Relațiile lor, după cum observase la dejun, erau, cum spun oamenii în romane, „încordate". Băgase de seamă în timpul spectacolului că brațul ei gol se înălțase nervos spre umăr cînd se întorsese — uitîndu-se după cine ? Dar acum iată-l aici pe mușchiulosul, părosul, virilul — îl cufunda în emoții în care spiritul n-avea amestec. Uită cum ar fi arătat dînsa pe fundalul unui frunziș de viță, într-o seră. Numai pe Giles îl privea. La cine se gîndea, stînd așa cu fața întoarsă ? La Iza nu. La doamna Manresa oare ?

Doamna Manresa, ajunsă pe la mijlocul Șurii dăduse pe gît ceașca cu ceai. „Cum să mă descotorosesc, se întreba, de doamna Parker ?" Cînd erau din clasa ei, vai, cum o plictiseau femeile ! Nu cele din clasa de jos — bucătărese, patroane de dughene, neveste de fermieri ; și nici cele din clasa de deasupra ei — femei din mica nobilime, contese ; ci femeile din propria-i clasă erau cele care o plictiseau. Încît o părăsi brusc pe doamna Parker.

— O, doamnă Moore, strigă de departe, salutînd-o pe nevasta intendentului ei. Cum ți-a plăcut ? Da' bebelușului cum i-a plăcut ? Îl ciupi pe bebeluș. Mie mi s-a părut absolut la fel de reușit ca tot ce-am văzut la Londra... Da' nu trebuie nici noi să ne lăsăm mai prejos. Las'

că dăm și noi o piesă. În șura *noastră*. Le arătăm noi (aici făcu cu ochiul, pieziș, înspre masă ; ce de cozonaci cumpărați de gata, cît de puțini făcuți acasă !) le arătăm ce știm *noi* să facem !

Apoi, debitîndu-și glumele, întoarse capul ; îl văzu pe Giles ; îi captă privirea ; și-l purtă spre ea, cu un semn. El veni. Dar ce făcuse — privi în jos — ce făcuse cu pantofii lui ? Erau pătați de sînge. O senzație vagă că își dovedise bravura pentru a fi admirat de dînsa, o măgulea. Vagă, dar dulce senzație ! Luîndu-l pe urmele ei, simțea : „Eu sînt Regina, el e eroul meu, eroul meu morocănos."

— Uite-o pe doamna Neale ! exclamă. O minune de femeie, doamna Neale ! Spune că nu-i așa, doamnă Neale! Dînsa conduce oficiul nostru poștal. Știe să adune în cap, ceva nemaipomenit ! Nu, doamnă Neale ? Douăș'cinci de mărci poștale de jumate peny, două pachete de plicuri timbrate și un pachet de cărți poștale — cît face cu totul, doamnă Neale ?

Doamna Neale rîdea ; doamna Manresa rîdea ; Giles zîmbi și el, și-și privi pantofii.

Îl trase după ea prin toată șura, apoi afară și iar înăuntru, de la unul la altul. Pe toți îi cunoștea. Fiecare din ei era un om și jumătate. Nu, nu admitea, Doamne ferește, nici o clipă că piciorul bolnav al lui Pinsent avea vreo importanță. Aș de unde ! Nu primim așa ceva drept scuză, să nu-ți închipui, Pinsent. Dacă nu poți să joci popice, joci cricket. Giles fu de acord. Un pește în undiță însemna pentru el tot atît

cît şi pentru Pinsent ; şi gaiţele şi porumbiţele sălbatice la fel. Pinsent sta la ţară şi lucra pămîntul ; Giles avea o slujbă la oraş, într-un birou. Asta era tot. Cît despre dînsa, era într-adevăr o femeie şi jumătate ; îl făcea să se simtă mai puţin spectator şi mai mult actor, cum umbla aşa pe urma ei prin şură.

Apoi, în capătul dinspre uşă, dădură de cei doi bătrîni, de Lucy şi Bartholomew, şezînd pe scaunele lor de stil Windsor.

Li se rezervaseră scaune. Madam Sands le trimisese ceaiul la locurile. lor. Ar fi pricinuit mai multă neplăcere decît merita ca, stăruind asupra principiului democratic, să fi stat şi dînşii în picioare, la îngrămădeală.

— Rîndunelele, spuse Lucy, cu ceaşca în mîini, uitîndu-se după păsări.

Tulburate de agitaţia din juru-le, zburătăceau din grindă în grindă. Străbătînd Africa, străbătînd Franţa, veniseră să cuibărească aici. An de an veneau. Mai înainte de a fi existat un canal, cînd pămîntul pe care sta acum scaunul stil Windsor era un desiş sălbatic de rododendroni, şi păsări foşnind din aripi fremătau la guri de corole purpurii, cum citise în dimineaţa asta în cartea ei „Momente din Istorie“ — veniseră... Aici Bart se ridică de pe scaunul lui.

Dar doamna Manresa nu voia în ruptul capului să-i ia locul.

— Vă rog să şedeţi, vă rog să şedeţi, şi-l împinse înapoi pe scaun. Eu mă ghemuiesc pe jos.

Se ghemui pe jos. Cavalerul necioplit rămase în escortă.

— Şi ce părere aveţi despre spectacol ? întrebă.

Bartholomew privi spre fiul său. Fiul său tăcu.

— Şi dumneavoastră, doamnă Swithin ? stărui doamna Manresa adresîndu-se bătrînei doamne.

Lucy mormăi ceva nedesluşit, privind spre rîndunele.

— Speram că dumneavoastră o să-mi spuneţi, făcu doamna Manresa. A fost o piesă veche ? O piesă nouă ?

Nimeni nu-i răspunse.

— Uitaţi-vă ! exclamă Lucy.

— Păsările ! zise doamna Manresa, ridicînd ochii.

O pasăre ţinea un pai în cioc ; şi paiul căzu.

Lucy bătu din palme. Giles se întoarse să plece. Îl ironiza ca de obicei, rîzînd.

— Pleci ? spuse Bartholomew. Ne pregătim pentru celălalt act ?

Şi se aburcă anevoie din scaun.

Fără să dea atenţie doamnei Manresa şi lui Lucy, o luă şi el din loc, agale.

— „Rîndunică, soră-mea, surioară rîndunea,“ bombăni, dibuind după tabacheră, urmîndu-l pe fiul său.

Doamna Manresa se simţi iritată. De ce se mai aşezase pe jos, dacă-i aşa ? Oare farmecele ei se veştejeau ? Plecaseră amîndoi. Dar, femeie de acţiune cum era, abandonată de sexul masculin, n-avea să stea să-ndure tortura plictiselii din partea „distinsei doamne bătrîne“. Se ridică

de pe jos, pe cît putu de vioi, își duse mîinile la coafura ei, care era în perfectă ordine, de parcă ar fi fost ultimul moment ca să plece. Cobbet, din colțul lui, îi pricepu micul joc. El cunoscuse firea omenească în Est, în India. Era aceeași și în Vest. Plantele rămîneau ce erau — garoafa, zinia, iasomia. Automat își consultă ceasul ; notă că era ora de udat florile — șapte ; și observă micul joc al femeii urmărindu-l pe bărbat, spre masă, în Vest ca și în Est.

William, la masă, atașat acum doamnei Parker și Izei, îl privea apropiindu-se. „Înarmat și curajos, 'nalt în șa și bătăios" — marșul popular îi răsuna în cap. Și degetele mîinii stîngi a lui William se încleștară, nevăzute, pe cînd eroul se apropia.

Doamna Parker deplora *sotto voce,* către Iza, prezența idiotului local.

— Ah, idiotul acela ! pufnea.

Dar Iza sta neclintită, urmărindu-l din ochi pe soțul ei. O simțea pe Manresa pe urmele lui. Auzea în penumbra dormitorului obișnuita explicație. N-avea nici o importanță — infidelitatea lui ; a ei avea.

— Idiotul satului ? îi răspunse William doamnei Parker, în locul Izei. Face parte din tradiție.

— Sigur că da, făcu doamna Parker, și-i împărtăși lui Giles ce oroare îi inspira ei idiotul. Avem și noi unul în sat. Dar desigur, domnule Oliver, noi — totuși am făcut progrese — nu ? sîntem civilizați...

— *Noi ?* făcu Giles. *Noi ?*

Aruncă o privire spre William, una singură. Nu-i știa numele. Era o mică șansă că-l putea disprețui pe dînsul — și nu pe sine. Și pe doamna Parker. Dar pe Iza nu — pe soția lui nu. Ea nu-i vorbise nici un cuvînt. Și nici nu se uitase la el.

— Sigur, spuse doamna Parker, privindu-i pe rînd. Noi sîntem totuși civilizați ?

Giles folosi atunci ceea ce numea Iza „micul lui truc" ; strînse buzele ; se încruntă ; și luă poza celui care suportă povara de dureri a lumii întregi și cîștigă bani doar ca să-i poată cheltui ea.

„Nu, spuse Iza, pe cît de limpede ar fi putut s-o spună vorbind. Nu te admir, și-i privi nu fața, ci picioarele. Băiețaș nerod, cu sînge pe pantofi !"

Giles își mișcă picioarele. Atunci pe cine admira ea ? Pe Dodge nu. De asta putea fi sigur. Pe cine altcineva ? Un bărbat pe care-l cunoștea. Un bărbat, era sigur de asta, care se afla în Șură. Care bărbat ? Se uită împrejur.

Aci întrerupse domnul Streatfield, preotul. Ducea niște cești în mîini.

— Așa că vă dau mîna cu inima ! exclamă, clătinînd din capul frumos, încărunțit, și depunîndu-și cu grijă povara.

Doamna Parker primi, ea, tributul.

— Domnule Streatfield ! exclamă. Dumneavoastră cu toată munca ! Și noi stăm aici și flecărim !

— Ați vrea să vedeți sera ? spuse brusc Iza, întorcîndu-se către William Dodge.

„O, nu acum !“ îi venea lui să strige. Dar trebui s-o urmeze, lăsîndu-l pe Giles s-o întîmpine pe Manresa care pusese gheara pe el și care se apropia.

Cărarea era îngustă. Iza mergea înainte. Era trupeșă ; umplea cărarea, legănîndu-se ușor în mers, și ciupind ici colo cîte o frunză din gardul de tufiș.

„Zboară dar și du-te, îngîna, după turmele bălțate din dumbrava cedrilor, unde-n joacă, zburdă capră roșie, țap sălbatic, cerb cu căprioara sa. Du-te, zboară ! Lasă inima-mi să doară. Singură, să pregete. Singură — voi culege în lunga zi de vară, buruiana amară, de prin piatra zidului, zidul cimitirului, frunza acră, dulce, sură, lunga frunză sură, așa, s-o strivesc în degete...“

Aruncă firul de gipsariță ce-l smulsese în treacăt și deschise cu piciorul ușa serei. Dodge rămăsese în urmă. Așteptă. Ea ridică de pe raft un cuțit. O văzu stînd în picioare, pe fundalul sticlei verzi, al smochinului și hortensiei albastre, ținînd în mîini cuțitul.

— „Așa grăi“, murmură Iza. „Și din al sînului alb ascunziș, trase lucioasa lamă. Cufundă-te, tăiș ! grăi. Lovi. Necredincios mi-e ! Și cuțitul ! S-a fărîmat. Aidoma cu inima“, spuse.

Surîdea ironic pe cînd se apropia el.

— De nu mai mi-ar țăcăni prin cap piesa aceea ! Apoi se așeză pe o scîndură sub vița de vie. Iar el șezu lîngă dînsa. Strugurașii de deasupra lor erau încă muguri verzi, iar frunzele subțiri și gălbui ca pielița dintre ghearele de păsări.

— Tot piesa ? întrebă el. Ea dădu din cap. Băiețelul dumneavoastră era, întrebă el, cel din șură ?

— Am și o fetiță, îi spuse ea — încă în leagăn.

— Și dumneata — căsătorit ? îl întrebă.

După ton, el știu că ea ghicise, cum ghicesc femeile, totul. Ele știau îndată că n-au de ce se teme, n-au ce spera. La început le era ciudă — să slujească de statui într-o seră. Apoi le plăcea. Pentru că puteau, ca și dînsa acum, să spună orice le trecea prin cap. Și să-i întindă o floare, cum făcu ea acum.

— Uite ceva pentru butoniera dumitale, domnule..., spuse, întinzîndu-i un lăstar de mușcată mirositoare.

— William mă cheamă, zise el, luînd frunza pufoasă și strîngînd-o între degete.

— Și pe mine Iza, răspunse ea.

Apoi stătură de vorbă de parcă s-ar fi cunoscut de-o viață ; ceea ce era curios, spuse ea, cum spuneau ele totdeauna, de vreme ce nu-l cunoștea decît de vreo oră. Nu erau ei, totuși, amîndoi conspiratori, căutători de fețe ascunse ? După această mărturisire, ea se opri și iar se miră, după cum se mirau ele totdeauna, cum se făcea că-și puteau vorbi atît de simplu și fățiș. Și adăugă :

— Poate pentru că nu ne-am mai întîlnit pînă acum, și nici nu ne vom mai întîlni vreodată.

— Sentința unei morți subite planînd asupră-ne, spuse el ; zadarnic am cerca ’napoi să

dăm, ori să înaintăm — se gîndi la bătrîna doamnă arătîndu-i casa — noi ca și ceilalți.

Viitorul le umbrea prezentul, ca soarele ce străbătea prin frunza de viță străvezie, cu nenumăratele-i venule, o întretăiată rețea de linii fără de formă.

Lăsaseră ușa serei deschisă, și acum pătrundea prin ea muzică. A.B.C., A.B.C., A.B.C. [1] Cineva exersa game. C.A.T. C.A.T. C.A.T. [2] ...Apoi literele separate alcătuiră un cuvînt „*Cat*". Urmară alte cuvinte. Era o melodie simplă, un cîntecel pentru copii

„Regele e-n vistierie
Numără băneturi,
Iar Regina în iatac
Gustă din cofeturi."

Ascultară. O altă voce, o a treia voce, spunea ceva simplu. Iar ei continuau să șadă în seră, pe scîndură, cu vița de vie atîrnînd deasupră-le, ascultînd-o pe Miss La Trobe, sau cine va fi fost, exersîndu-și gamele.

Nu-l găsea pe fiu-său. Îl pierduse în învălmășală, Așa că bătrînul Bartholomew plecă din șură și se duse în camera lui, cu țigara de foi în gură, murmurînd :

„Rîndunică soră-mea, surioară rîndunea,
Cum de-i primăvară în inima ta ?"

[1] Literele corespund notației muzicale anglo-saxone A.B.C. = la, si, do.
[2] C.A.T. = Do, la, re (În l. engleză, Cat = pisică. (n. tr.)

„Cum de-i primăvară în inima mea ?" rosti cu glas tare, oprindu-se în fața dulapului cu cărți. Cărți : sîngele vital al spiritelor nemuritoare, tezaurizat. Poeți : dătătorii de legi ai omenirii. Fără îndoială, așa era. Giles, însă, e nefericit.

„Cum de inima mea poate — cum mai poate, cum mai poate" repetă, pufăind din havană. „Tînjind în singurătate, chinul vieții să-l îndure ?" Cu brațele sprijinite în șolduri, stătea în fața bibliotecii lui de gentleman de țară. Garibaldi, Wellington ; Raportul Comisiei de Irigare ; și Hibbert despre Bolile Calului. O recoltă mare adunase mintea ; totuși, în comparație cu ce simțea pentru fiu-său, nu dădea doi bani pe toate astea.

„La ce bun, la ce bun ?" — se lăsă în jilțul lui, mormăind, „Rîndunică soră-mea, surioară rîndunea — la ce-i bun cîntecul tău ?" Cîinele care-l urmase, se trînti pe podea, la picioarele lui. Cu pîntecul zvîcnind, cu botul lung odihnind pe labe, cu un petec de spumă pe nară, iată-l, duhul său familiar, ogarul lui afgan.

Ușa vibră și se deschise pe jumătate. Ăsta era felul de a intra al soră-si. De parcă n-ar ști ce-o să găsească înăuntru. „Ia te uită ! Frate-meu ! Și cîinele tău !" Parcă i-ar fi văzut pentru prima dată. Oare pentru că ea n-avea trup ? Plutind printre nori, ca o minge de aer, gîndul ei atingea pămîntul cînd și cînd, cu un șoc de uimire. Nu era într-însa nimic care să-l cumpănească pe-un om ca Giles pe pămînt. Ea se lăsă pe mar-

ginea unui scaun, ca o pasăre pe un fir de telegraf înainte de-a porni spre Africa.

„Rîndunică, soră-mea, surioară rîndunea..." murmură el.

Din grădină — fereastra era deschisă — se auzea cineva exersînd game. A.B.C. A.B.C. A.B.C. Apoi literele separate alcătuiră cuvîntul *„Dog"*.[1] Apoi o frază. Era o melodie simplă, și vocea care vorbea era alta.

„Schiau, schiau,
Vau, vau.
Latră cîini,
Vin calicii după pîini..."

Apoi melodia se tărăgănă, se făcu languroasă și dădu într-un vals.

Cum stăteau ascultînd și privind — afară în grădină — copacii clătinîndu-și frunzișul și păsările rotindu-se iute păreau a veni din viețile lor, ale fiecăruia, din vocațiile lor diferite, chemați să ia parte.

„Lumina iubirii arde înaltă, deasupra
pădurilor sumbre de cedri,
Lumina iubirii lucește clară, ca steaua pe
cer..."

Bătrînul Bartholomew ciocănea cu degetele pe genunchi ritmul melodiei ;

„Lasă-ți iatacul și vino
Domniță pîn'la moarte iubită,"

[1] Dog = cîine.

O privea sardonic pe Lucy, aninată de scaunul ei ca o pasăre. Cum oare, se mira, născuse ea cîndva copii ?

„Căci toate dansează, dau 'napoi, înaintează,
Libelula și molia măruntă..."

Ea gîndea, așa presupunea dînsul, că Dumnezeu e Pace. Dumnezeu e Iubire. Pentru că ea făcea parte din cei ce unifică ; el din cei ce separă.

Apoi melodia, bătînd mereu pe loc, deveni dulceagă, insipidă, parcă sfredelea o gaură, cu perpetua ei invocare la perpetuă adorare. El nu se pricepea la termenii muzicali. Trecuse oare la o cheie minoră ?

„Pentru că ziua cea frumoasă — și-ăst dans
Și-astă voioasă vreme de mai — duse vor fi,
Duse vor fi (își ciocănea genunchiul cu
degetul arătător)
Cînd trifoiul s-o cosi —
Acest mers înapoi și acest avans —
Acest dans și acest balans —

— rîndunelele păreau să fi săgetat dincolo de orbitele lor —

„Duse vor fi, duse vor fi,
Și gheața ne va'nțepa cu spartă țandăra sa,
Și iarna, vai iarna, în vatră doar cenușa ar'
să fie,
Și nici un licăr de văpaie pe trunchiul stins
n-are să-nvie."

Scutură cenușa de pe trabuc și se ridică.

— Trebuie, spuse Lucy, ca și cum el ar fi rostit tare : „E timpul să ne ducem."

Spectatorii se adunau. Îi chema muzica. Pe cărări în jos, peste pajiști, se revărsau iarăși. Iat-o pe doamna Manresa, cu Giles alături, conducînd procesiunea. În volute opulente, încordate, eșarfa îi sufla în jurul umerilor. Vîntul sporea. Cum străbătea pajiștea în sunetele gramofonului, arăta ca o zeiță, plutitoare, îmbelșugată, cu cornul abundenței revărsîndu-se. Bartholomew, venind în urmă-i, binecuvînta puterea trupului omenesc de a face pămîntul roditor. Giles va rămîne în orbita sa, atîta timp cît îl va cumpăni ea pe pămînt. Ea făcea să vibreze chiar și balta stătută a inimii lui bătrîne — unde zăceau îngropate oseminte, dar săgetau libelule și tremura iarba cînd înainta doamna Manresa peste pajiști în sunetele gramofonului.

Picioarele măcinau pietrișul. Glasurile trăncăneau. Vocea lăuntrică, cealaltă voce, spunea : „Cum putem nega că această muzică vitează, venind spre noi din tufișuri, exprimă o armonie interioară ?" „De cum ne trezim (gîndeau unii) ziua ne fîrîmă cu lovitura ei dură de ciocan." „Slujba (gîndeau unii) te silește să fii nepereche. Împrăștiați, fărîmițați, încolo, încoace, tot chemați de clopoțel «Țîrr — țîrr — țîrr» — auzi telefonul. «Înainte ! La ordin !» — auzi, biroul, dugheana. Așa răspundem la porunca infernală, de-o viață, veșnica poruncă ce de sus ne e dată. Ne supunem. Tot muncind, slujind, împingînd,

luptînd, cîștigînd salarii, onorarii — ca să fie cheltuite — aici ? O nu, dragă, nu. Acum ? Nu, ci treptat. Cînd urechile au surzit și inima s-a uscat."

Aici Cobbet de la Cobbs Corner care se aplecase — văzuse o floare — fu împins de alții care se îngrămădiseră înapoia lui.

„Căci aud muzică, spuneau. Muzica ne trezește, Muzica ne face să vedem ce-i ascuns, să legăm ce-i fărîmat. Priviți, ascultați. Vedeți florile, cum roșul, albul, argintiul și albastru-și iradiază. Iar copacii, în multe limbi mult silabisind, cu frunzele lor verzi și cu frunzele lor galbene ne zoresc, ne tîrîsc, ne poruncesc, ca sticleții, și ca ciorile, să ne adunăm laolaltă, să ne învălmășim laolaltă, ca să flecărim și să ne veselim, pe cînd vaca roșie se urnește înainte iar vaca neagră stă locului liniștită."

Spectatorii ajunseseră la locurile lor. Unii se așezară ; alții stătură o clipă, se întoarseră și contemplară priveliștea. Scena era goală ; actorii încă se mai costumau printre tufișuri. Spectatorii se întoarseră unii către alții și prinseră a sta de vorbă. Frînturi și fărîme ajungeau pînă la Miss La Trobe, unde sta, cu scenariul în mînă, îndărătul copacului.

„Încă nu-s gata... Auzi-i cum rîd !" (spuneau). „...Se costumează. Asta-i important, costumatul." „Dar acum e plăcut, nu mai dogorește chiar așa soarele... *Un* lucru bun, de cînd cu războiul — avem zile mai lungi..." „Unde rămăsesem ? Vă mai amintiți ? Elizabetanii..." „Poate ajunge la zilele noastre, dacă mai sare." „...Cre-

deţi că oamenii se schimbă ? Costumele, bineînţeles." „Dar vorbeam de noi, de noi-înşine. Cînd am făcut ordine într-un dulap, deunăzi, am găsit jobenul vechi al tatălui meu." „...Dar noi-înşine, noi ne schimbăm ?"

„Nu, eu nu mă iau după politicieni. Am un prieten care a fost în Rusia. El spune..." „Fiică-mea, care s-a întors de curînd de la Roma, zice că oamenii obişnuiţi, prin cafenele, îi detestă pe dictatori." „...De, fiecare spune altceva, e normal — oamenii-s diferiţi..."

„Aţi văzut în gazetă — cazul cu cîinele ? Credeţi că e posibil, cîinii să nu poată avea pui ?" „...Şi ce ziceţi de Regina Mary şi cu Ducele de Windsor, cum s-au întîlnit pe coastă, în sud ?" „...Dumneata crezi ce-i în gazete ? Eu unul mă informez la măcelar ori la băcan..." „Ia uite-l pe domnul Streatfield, cum cară un gard de crengi... Bietul preot, munceşte mai mult şi e mai prost plătit ca toţi..." „Beleaua vine de la neveste..."

„Da' chestia cu evreii ?" „Refugiaţii... evreii... Sînt şi ei oameni ca şi noi — şi trebuie s-o ia de la cap... Vechea poveste..." „Maică-mea are peste optzeci de ani şi-şi aduce aminte... Da, şi-acuma mai citeşte fără ochelari... Extraordinar !" „Păi, nu ştiţi vorba, după optzeci..." „Uite-i că vin..." „Nu, asta n-ar fi nimic." „Eu una aş impune pedepse pentru cei care lasă în urma lor gunoaie. Dar, cum spune bărbatu-meu, cine să strîngă amenzile ?" „...A, uitaţi-o pe Miss La Trobe, colo, îndărătul copacului..."

Acolo, îndărătul copacului, Miss La Trobe scrîşnea din dinţi. Mototolea textul scenariului. Actorii zăboveau. Clipă de clipă, spectatorii slăbeau lanţul, se despicau în frînturi şi fărîme.

— Muzică ! semnaliză. Muzică !

— De unde vine expresia — spuse o voce — „un purice în ureche" ?

Imperios, lăsă în jos mîna. „Muzică, muzică," dete semnalul.

Şi gramofonul începu : A.B.C., A.B.C. [1]

„Regele e-n vistierie,
Numără băneturi,
Regina-n al ei iatac
Gustă din cofeturi,...

Miss La Trobe urmărea cum se cufundau paşnic în cîntecul copilăresc. Îi urmărea cum îşi împreunau mîinile şi cum li se destindeau feţele. Apoi făcu semn. Şi în cele din urmă, aranjîndu-şi cu un ultim gest coafura, care îi dăduse de furcă, Mabel Hopkins ieşi cu paşi mari dintre tufişuri şi îşi luă locul pe terenul înălţat, cu faţa la public. Privirile o sorbeau — cum se ridică peştii cînd li se aruncă pe apă o fărîmă de pîine. Cine să fie ? Ce înfăţişa ? Era frumoasă — foarte. Sub pudra ce i se pusese pe obraji, pielea rumenă strălucea netedă şi luminoasă.

Rochia ei lungă de satin cenuşiu (o cuvertură de pat) prinsă în ace încît arunca falduri ca de piatră, îi dădea măreţia unei statui. Purta un sceptru şi un mic glob rotund. Era oare Anglia ?

[1] La, Si, Do.

Era Regina Ana ? La început vorbi prea încet, tot ce se auzi fu :

„...........*Rațiunea e stăpînă.*"

Bătrînul Bartholomew aplaudă.

— Așa ! Așa ! aplaudă. Bravo ! Bravo !

Astfel încurajată, Rațiunea spuse nestingherită tot ce avea de spus :

„Timpul, pe secera-i proptit,
Stă-n loc uimit.
Văzînd negoțul cum din cornul abundenței sale
Toarnă tributul de tot felul al prețioaselor metale ;
În mine îndepărtate sălbaticul asudă ;
Și din rebelul lut e rotunjită
Frumoasa oală zugrăvită.
La porunca mea, oșteanul înarmat
Scutul și-a lepădat ;
Barbarul părăsește altarul fumegînd de jertfa cea păgînă.
Vioreaua și trandafirul cîmpului
Florile-și îmbină, cunună,
Peste rănile pămîntului.
Călătorului nebăgător de seamă
Nu-i mai e teamă
De-al șarpelui venin drăcesc
Și-n coiful războinicului, albine aurii mierea și-o plămădesc."

Se opri. Un șir lung de săteni îmbrăcați în straie largi din pînză de sac treceau, intrînd și ieșind, printre copacii dindărătul ei.

„Săpăm și scormonim, arăm și semănăm,"

cîntau, dar vîntul le spulbera vorbele în depărtări.

„Sub adăpostul togei mele largi (reluă, întinzînd în lături brațele) *cresc artele, frumoasele, seninele. Muzica divinele ei armonii îmi hărăzește. La porunca mea, avarul disprețuiește comorile adunate ; Mama-n seninătate privește pruncii zburdînd... pruncii zburdînd..."* repetă, și, pe cînd își clătina sceptrul, figuri înaintară din tufișuri.

„Veniți, păstori și nimfe,
Jucați pe cît vi-i vrerea,
Cît vînturile dorm
Și neamurile rebele
Îmi recunosc puterea."

O voioasă arietă veche răsună la gramofon. Bătrînul Bartholomew își împreună vîrfurile degetelor ; doamna Manresa își netezi fustele în jurul genunchilor.

„Damon, flăcău, pe Cynthia,
O cheamă-n zori să vie —
Ia-ți mantia azurie
Și ieși degrab' din casă.
La ce ai mai visa ?
Cînd verde și albastră
Stă ziua în fereastră ?
Aruncă grija amară
Și fii de-acu senină,

Căci pace e în țară
Rațiunea e stăpînă.
Hai, scumpo, grija alungă,
Trecut-a noaptea lungă.
Vin' de privește ziua !"

„*Săpăm și arăm,*" cîntau sătenii care treceau într-un singur șir intrînd și ieșind printre arbori,

„*Căci pămîntul e același mereu ;*
Vara și iarna și-n primăvară ;
Primăvara și iarna din nou ;
Arînd și semănînd ;
Mîncînd și crescînd ;
Timpul trece...

Vîntul spulbera vorbele în depărtări.

Dansul se opri. Nimfele și păstorii se retraseră. Rațiunea ocupa singură centrul scenei. Cu brațele întinse, cu faldurile togii curgînd, ținînd în mîini sceptrul și globul, Mabel Hopkins sta privind sublim peste capetele spectatorilor.

Spectatorii stăteau cu privirile ațintite asupra ei. Ea îi ignora pe spectatori. Apoi, în timp ce dînsa privea înainte, ajutoare din tufișuri așezară în juru-i cele ce păreau să fie trei laturi ale unei încăperi. La mijloc puseră o masă. Pe masă așezară un servici de ceai din porțelan. Rațiunea, de la înălțimea ei impunătoare, asista impasibilă la această scenă domestică. Urmă o pauză.

— Altă scenă, din altă piesă, bănuiesc, spuse doamna Elmhurst, apelînd la programul ce-l

ținea în mîini. Citi tare pentru soțul ei, care era surd : „UNDE-I VRERE-I ȘI PUTERE". Asta-i titlul piesei. Iar personajele sînt... Citi tare din program : *Lady Harpy*[1] *Harraden,* îndrăgostită de *Sir Spaniel Lilyliver, Deb,* slujitoarea ei. *Flavinda,* nepoata ei, îndrăgostită de Valentin. *Sir Spaniel Lilyliver,* îndrăgostit de Flavinda. *Sir Smirking Peace-be-with-you-all,* un preot. *Lordul și Lady Fribble. Valentin,* îndrăgostit de Flavinda. ...Ce mai nume de oameni ! ...Dar uite-i colo — vin !

Ieșind din tufișuri, veneau, într-adevăr — bărbați cu veste înflorate, cu veste albe și cu pantofi cu cătărămi ; femei purtînd brocarturi încrețite și prinse în brîu, puse pe crinoline și drapate ; iar stele de sticlă, panglici și imitații de perle îi făceau să arate leit ca lorzii și ca marile doamne.

— Scena întîi, șopti doamna Elmhurst la urechea soțului ei, este camera de îmbrăcat a Lady-ei Harraden... Uite-o, asta e... Arătă într-acolo. E coana Otter, cred, dela End House ;

[1] După obiceiul teatrului epocii, eroii acestei parodii poartă nume frapante prin potrivirea — sau nepotrivirea — cu caracterele lor. Numele găsite de Virginia Woolf sînt extrem de amuzante, de o mare vervă lingvistică. *Harpy* = harpie, în mitologia greacă și latină monstru rapace ; *Spaniel,* specie de cățel, cu caracter docil și afectuos, *Lilyliver* = ficat lilial (de crin). *Smirking Peace-be-with-you-all* = afectat zîmbărețul Pace-vouă-tuturor. (n. tr.)

Prezentul fragment este o strălucită *pastișă după comediile engleze* ale așa-zisului „TEATRU AL RESTAURAȚIEI".

dar e minunat grimată și costumată. Și aceea e Deb, camerista ei. Cine-o fi nu știu.

„Șșt, șșt, șșt" protestă cineva.

Doamna Elmhurst lăsă în poală programul. Piesa începuse.

Lady Harpy Harraden intra în camera ei de îmbrăcat, cu Deb, slujitoarea ei, urmînd-o.

LADY H. H. ...*Dă-mi caseta cu parfumuri. Și plasturele pentru aluniță. Pune-mi în mînă oglinda. Așa. Acum peruca... Naiba s-o ia de fată — visează de-a-n-picioarelea !*

DEB : ...*Mă gîndeam, Milady, la ce spunea gentlemanul acela, cînd v-a văzut în parc.*

LADY H. H. (contemplîndu-se în oglindă) : *Așa, așa — ce spunea ? Niscaiva flecăreli neroade ! Săgeata lui Cupidon — ha, ha !... să-și aprindă feștila lumînării — pff ! — la focul ochilor mei... Dar acum — ce va zice acum de mine ?* (Se privește în oglindă) *Sir Spaniel Lilyliver, vreau să spun...* (o bătaie în ușă). *Auzi ! E trăsura lui la ușă. Aleargă, fetico. Nu mai sta să caști gura.*

DEB (ducîndu-se spre ușă) : *Ce să zică ? O să-i turuie gura ca o morișcă ; o să zdrăngăne vorbele cum își zdrăngăne jucătorul zarurile în cutie. N-are să mai găsească destule cuvinte vrednice de lauda dumneavoastră. Are să stea ca un porc cu jujăul de gît. Sluga dumneavoastră, Sir Spaniel !* (Intră Sir Spaniel).

SIR SPANIEL : *Mă închin dumitale, frumoasa mea Sfîntă ! Cum, atît de devreme ți-ai părăsit culcușul ? Mi se părea mie, pe cînd mă apropiam prin Mall că aerul e ceva mai luminos ca de obicei. Asta era... Venus, Afrodita, pe cuvîntul meu, o adevărată galaxie, o constelație ! Pe cît e de adevărat că-s un păcătos, ești o adevărată Aurora Borealis !*

(Își smulge cu un gest larg pălăria din cap.)

LADY H. H. : *O, lingușitorule, lingușitorule ! Te știu eu. Da' hai ...șezi... Un pahar de Aqua Vitae. Ia jețul acesta, Sir Spaniel. Am ceva foarte confidențial și foarte aparte a-ți spune... Ai primit srisoarea ce ți-am trimis, Sir ?*

SIR S. L. : *O țiu prinsă de inima mea !*

(Își lovește pieptul.)

LADY H. H. : *Am a-ți face o rugăminte, Sir.*

SIR S. L. : (cîntă) *Ce ar putea frumoasa Chloe cere, ce Damon nu i-ar împlini ?... Gata, am terminat cu stihurile. Stihurile la ora asta mai sînt încă în culcuș. Să grăim în proză. Ce l-ar putea ruga Asphodilla pe umilul ei servitor Lilyliver ? Grăiește, spune tot, doamna mea ! O maimuțică c-o verigă-n nas, ori un maimuțoi tînăr și voinic, care să spună povești despre noi, cînd nu vom mai fi pe-aici, să spunem noi adevărul ?*

LADY H. H. (agitîndu-și evantaiul) : *Vai, vai, Sir Spaniel !! Mă faci să roșesc, zău așa. Da' vino mai aproape.* (Își mută scaunul mai aproape de-al lui.) *Nu-i zor să ne-auză toată lumea.*

SIR S. L. (pentru sine) : *Mai aproape ? Fir-ar să fie ! Cotoroanța asta bătrînă pute ca o scrumbie roșie care a stătut cufundată într-un butoi de catran.* (Cu glas tare) : *Ce trebuie să înțeleg, doamna mea ? S-auzim.* -

LADY H. H. : *Am o nepoată, Sir Spaniel, pe care-o cheamă Flavinda.*

SIR S. L. (pentru sine) : *Cum — da' asta-i fata pe care-o iubesc eu — nici o îndoială !* (Cu glas tare) : *O nepoată, doamna mea ? Parcă-mi amintesc să fi auzit așa ceva. Singura copilă a unui frate... pe care... a lăsat-o în grija Domniei Tale — acel frate pierit-a pe mare.*

LADY H. H. : *Așa, Sir, așa. Acuma fata ajuns-a la vîrsta măritișului. Eu am vegheat asupră-i cu strășnicie, Sir Spaniel — în pînzele neprihănite ale fecioriei a crescut — ca o gînganie într-un miez de nucă. Numai și numai fete în preajmă-i — cu știința mea nici picior de bărbat — afar' doar de Clout, servitorul nostru căruia îi spînzură un neg de sprînceană și-i ajunge bărbia la nas de știrb ce-i. Și cu toate astea, un terchea-berchea a izbutit să-i tulbure mințile. Vreun greieraș cu-aripa poleită — nici nu-i știu numele — zi-i Harry, Dick — cum vrei.*

SIR S.L. (pentru sine) : *Mă prind c-acesta-i junele Valentin. Am dat eu odată peste ei zbenguindu-se laolaltă.* (Cu glas tare) : *Așa să fie, Doamnă ?*

LADY H.H. : *Și să știi, Sir Spaniel, că fata nu-i chiar atît de lepădat — în neamul nostru femeile-s frumoase — așa că un gentleman cu gust și cu creștere aleasă, cum te afli dumneata-unul, s-ar putea îndura de dînsa.*

SIR S.L. : *De nu te-aș cunoaște pe Domnia Ta, doamna mea ! Ochii care-au privit soarele, nu-s cu una cu două orbiți de lumini mai mărunte — de Casiopee, Aldebarani, Urse Mari, și*

așa mai departe. Cine mai dă un ban pe-acelea cînd soarele e sus pe cer !

LADY H.H. : (cu o ocheadă cochetă) : *Îmi lauzi coaforul, Sir — ori cerceii din urechi —* (își scutură capul).

SIR S.L. : (pentru sine) : *Zăngăne ca o măgăriță la iarmaroc. Și-i împopoțonată ca un băț de bărbier la o serbare de mai.* (Cu glas tare) : *Și care ți-e porunca, Doamna mea ?*

LADY H.H. : *Ei bine, Sir, uite cum stau lucrurile. Frate-meu Bob — căci taică-meu a fost un simplu gentleman de țară și n-a vrut să știe de numele fandosite aduse de străini — eu-una îmi zic Asphodilla, dar numele meu de botez e Sue, pe șleau, — așa — frate-meu Bob, cum spuneam, a fugit de-acasă și s-a făcut marinar ; și cică ar fi devenit Împărat al Indiilor — țară unde pînă și pietrele-s smaralde, iar măciuliile bețelor de mînat oile îs rubine. Care, firește, le-ar fi adus cu dînsul acasă, pentru a spori averile neamului nostru — căci n-a existat om cu inimă mai duioasă ca dînsul, Sir. Dar bricul acela, ori fregata, ori cum i-or fi zicînd — că mie nu-mi intră-n cap numirile astea marinărești — un șanț n-am trecut de cînd trăiesc, fără să spun Tatăl Nostru de-a-ndăratelea — s-a izbit de-o stîncă. L-a înghițit balena. Dar leagănul, din mila Cerului, fu adus de valuri la țărm. Cu fetița-n el ; Flavinda de care vă spuneam. Și, ce-i mai însemnat în legătură cu ce vorbim noi acum — în leagăn era și testamentul ; curat și nevătămat ; bine învelit în hîrtie de pergament — ultima Vrere a fratelui meu Bob. As-*

cultă, *Deb ! N-auzi, Deb ? ! Deb !* (țipă după Deb).

SIR S.L. (pentru sine) : *Aha ! Văd șopîrla ! Ultima Vrere, zice ! Unde-i Vrere-i și Putere ! Să știi că vrea să-mi bage ceva pe gît !*

LADY H.H. (zbierînd) : *Testamentu', Deb ! Testamentu' ! În cutia ceea de abanos, la dreapta călimării, vizavi de fereastră. ...Naiba s-o ia de fată ! Visează. Din pricina romanțurilor, Sir Spaniel — romanțurile astea ! Nu poate să vază topindu-se o lumînare că i se și topește inima, nu poa' să curețe o feștilă făr' să-nșire toți sfinții din Calendaru' Amorului.* (Intră Deb cu un pergament în mînă.)

LADY H.H. : *Așa ! Dă-l încoa. Ăsta-i documentul. Asta-i Vrerea fratelui meu* (bombăne citind testamentul). *Pe scurt, Sir, fiindcă juriștii, chiar la antipozi, îs un neam de oameni plicticoși, puși pe vorbă lungă și sucită.*

SIR S.L. : *Cum li-s și urechile, doamna mea.*

LADY H.H. : *Foarte adevărat, foarte adevărat. ...Pe scurt, frate-meu Bob a lăsat tot ce stăpînea cînd i-a sosit ceasul ăl de pe urmă singurei sale copile, Flavinda ; dar cu această condiție — luați aminte ! — ca ea să se căsătorească după voia mătușii sale. Mătușă-sa îs eu. De nu — luați aminte ! — totul, adică zece coșuri cu diamante ; zece coșuri cu rubine ; idem două sute mile patrate de pămînt roditor, mărginindu-se la nord-nord-est cu rîul Amazoanelor ; idem tabachera sa de prizat ; idem flageoletul său — totdeauna i-a plăcut lui frate-meu Bob s-auză un cînticel — ; idem șase papagali și tot atîtea concubine ce-avea pe lîngă dînsu'*

la timpul decesului său — toate acestea laolaltă cu alte mărunțișuri inutil a fi specificate — le-a menit frate-meu Bob — luați aminte ! — de-ar fi să nu se mărite copila după voia mătușă-si — adică a mea — ctitoririi unei Capele, Sir Spaniel, — în care șase Fecioare sărmane să cînte în vecii vecilor imnuri pentru odihna sufletului său — lucru de care, cinstit vorbind, Sir Spaniel, bietu' frate-meu Bob are mare trebuință — așa cum se preumblă dînsul acuma prin Gulf Stream, însoțindu-se cu Sirenele. Dar poftim documentul ; citește mata singur vrerea fratelui meu, Sir Spaniel.

SIR S. L. (citind) : *Trebuie să se mărite după voia mătușă-si. E foarte limpede.*

LADY H. H. : *Și la fel de limpede, Sir, că mătușă-sa-s eu, cea pe care o vezi în fața matale.*

SIR S. L. (pentru sine) *O văd — n-aș mai vedea-o.* (Cu glas tare) : *Și ce trebuie să pricep eu, doamna mea ?*

LADY H. H. : *Șșt ! Vino un pic mai aproape. Ți-oi șopti-o la ureche... Mata și cu mine am nutrit multă vreme unul pentru celălalt simțăminte mari. Ne-am jucat unul cu altul cu mingea. Ne-am înlănțuit mîinile cu ghirlande de ciubotica cucului. De nu m-amăgește amintirea, îmi ziceai micuță mireasă — acù cincizeci de ani. Am fi putut deveni o pereche, Sir Spaniel, să ne fi fost soarta prielnică... Pricepi ce vreau să spun, Sir ?*

SIR S. L. : *Cu litere de aur, 'nalte de cincizeci de șchioape să fi fost scris, putînd fi citite de la Cimitirul Sfîntul Pavel și pîn' la Hanu' Capra*

şi Busola din Peckham — şi tot n-aş pricepe mai limpede... Şşt, ţi-o voi şopti pe loc : Eu, Sir Spaniel Lilyliver mă leg aci să te iau pe tine — cum îi zice fetiţei ăleia crude aruncată la ţărm într-un coş de prins raci, învelită cu bălării de mare ? Flavinda, aşa ? Flavinda, va să zică — de soţie legiuită... O, unde-i omul legii, să scrie asta negru pe alb !

LADY H. H. : *Cu o condiţie, Sir Spaniel.*

SIR S. L. : *Cu o condiţie, Asphodilla.* (Vorbesc odată amîndoi) : *Ca să împărţim banii între noi.*

LADY H. H. : *N-avem nevoie de nici un om al legii să aducă mărturie ! Bate mîna, Sir Spaniel, să pecetluim înţelegerea !*

SIR S. L. : *Doamnă, îmbrăţişarea aceasta o va pecetlui !* (Se îmbrăţişează).

SIR S. L. : *Puh ! Ce pute !*

— Ha ! Ha ! Ha ! rîse bătrîna doamnă localnică în scaunul ei pe rotile.

— Raţiune, zău aşa ! Raţiune ! exclamă bătrînul Bartholomew, şi privi fix spre fiu-său de parcă l-ar fi conjurat să lase ipohondriile astea femeieşti şi să fie, dom'le, bărbat.

Giles şedea drept ca o săgeată, cu picioarele chincite sub el.

Doamna Manresa îşi scoase oglinjoara şi rujul şi se ocupă de buzele şi de nasul ei.

Gramofonul, în timp ce se înlătura cadrul scenei, exprima cu blîndeţe anumite fapte ştiute de oricine drept perfect adevărate. Cîntecul spunea, mai mult sau mai puţin, cum Seara, adunîndu-şi în juru-i veşmintele, stă şovăind să lase să-i cadă mantia înrourată. Turmele adunate, continua cîntecul, în tihnă odihnesc. Omul sărman se-ntoarce la coliba lui şi nevestei şi copilului, ce cu sete îl ascultă, le deapănă povestea simplă a trudei sale de peste zi : ce rod făgăduieşte brazda ; cum plugul său cruţat-a cuibul cocostîrcului ; cum în gropiţa caldă stau la adăpost ouă pestriţe ; iar Iepurilă, alergînd de colo colo, cum i-e felul, îşi vede zorit de drumurile sale. În ăst timp pe masă gospodina aşterne simplele-i merinde ; iar la fluierul ciobanului de truda-i dezbărat, păstorii şi nimfele se prind de mîini şi joacă pe iarba verde. Pe urmă seara-şi resfiră a pletelor cunună brună şi vălu-i sclipitor se-aşterne peste cătune, turle şi poieni etc. etc. Şi cîntecul se mai repetă o dată.

Priveliştea repeta în felul ei ce spunea cîntecul. Soarele asfinţea cufundîndu-se, culorile se contopeau, iar priveliştea spunea cum după trudă oamenii se odihnesc de munci ; cum vine răcoarea ; iar mintea se limpezeşte ; cum după ce-au dejugat de la plug vitele, vecinii sapă prin grădinile de lîngă case şi se-apleacă peste garduri tăifăsuind.

Vacile, înaintînd cîte un pas şi-apoi oprindu-se în linişte, spuneau la perfecţie acelaşi lucru.

Învăluiţi în această triplă melodie, spectatorii şedeau privind : priveau blînd şi aprobator, (fără a pune întrebări, căci părea inevitabil) cum un arbust de buxus într-un butoiaş verde lua

locul budoarului doamnei ; iar pe ceea ce părea a fi un perete, se atîrna o faţă mare de orologiu, ale cărui ace arătau trei minute pînă la ceasul plin, care era şapte.

Doamna Elmhurst se trezi din reverie ; şi-şi consultă programul.

— Scena a doua. *În Mall*, citi. *Timpul : dimineaţa devreme. Intră Flavinda.* Iat-o că vine !

Iată că venea Millie Loder (vînzătoare la „Hunt şi Dickson", magazin de postăvuri şi pînzeturi), îmbrăcată în satin înflorat şi înfăţişînd-o pe Flavinda.

FLAV. : — *Şapte, a spus — şi iată, orologiul adevereşte că asta-i ora. Dar Valentin — unde-i Valentin ? O ! Cum îmi mai bate inima ! Dar nu din pricină că m-am sculat din zori, căci adesea-s în picioare 'nainte să suie soarele peste poieni... Ia te uită ! Trece lumea bună ! păşind toţi mărunţel şi apăsat, ca nişte păuni cu cozile rotate. Şi eu cu fusta asta, care-n faţa oglinzii ciobite a mătuşii părea atît de elegantă ! Iar aici parcă-i o cîrpă de bucătărie... Şi ce pieptănături ! Îşi ridică toate părul grămadă, de seamănă cu un tort de ziua naşterii, cu lumînărele înfipte împrejur. Ici un diamant, colo un rubin... Unde să fie Valentin al meu ? La portocalul de pe promenada Mall, a spus. Portocalul, uite-l colo, Valentin nicăieri... Acela-i un curtean, pun rămăşag —, vulpoiul cel bătrîn, cu coada-ntre picioare... Asta-i o slujnicuţă care a zbughit-o de-acasă fără ştirea stăpînului... Uite colo un om cu un măturoi — curăţă cărări pentru vo*lănaşele doamnelor elegante... Pii ! ce roşii li-s obrajii ! Roşeaţa asta n-au dobîndit-o stînd afară-n cîmp, pui rămăşag !... O, necredinciosule, crudule Valentin, om cu inimă de piatră ! Valentin ! Valentin !*

(Îşi frînge mîinile, privind ba într-o parte, ba în alta.) *Şi eu care m-am furişat din pat în vîrful picioarelor, cu grijă să nu şopotesc nici cît un şoricel în lambriul peretelui, de frică să n-o trezesc pe mătuşa ! Şi mi-am uns părul cu ulei din cutia ei cu parfumuri ! Şi n-am închis ochii toată nopticica, privind cum suiau stelele pîn' la coşurile acoperişurilor. Şi i-am dăruit lui Deb guinea de aur pe care mi-a ascuns-o naşul îndărătul vîscului, de Anu'nou, numai ca să nu mă pîrască ! Şi am uns cheia în broască, să nu se trezească mătuşa şi să ţipe Flavvy ! Flavvy ! Val, zău aşa, Val — El e... vine... Nu — pe el îl cunosc de la o milă depărtare, după cum calcă, de parcă ar merge pe valuri, ca nu mai ştiu cine din cartea aceea cu poze... Nu, nu e Val... E-un domnişor netrebnic din oraş ; un filfizon ; uite cum ridică lornionul ca să mă privească pe săturate... Aşa c-o să mă duc acasă... Ba nu, nu mă duc... Înseamnă iar să fac pe fetişcana nevinovată şi să brodez şerveţele la gherghef... Şi doar împlinesc douăzeci şi unu de ani, de Sfîntu' Mihail — ce, nu-i aşa ? Mai am trei luni de aşteptat şi moştenesc averea ce mi-a lăsat-o tata... Ce, n-am citit eu asta negru pe alb, în testament, atunci cînd a sărit mingea pe lada cea veche unde-şi ţine mătuşa gătelile cu care ia ochii la zile mari, şi s-a deschis capacul ?... „Tot ce posed la moar-*

tea mea, fiicei mele...“ Atîta am putut citi pîn' s-o aud pe bătrînă botocănind prin coridor ca orbul şi apropiindu-se... Aşa că să ştii, Sir, că eu nu-s o biată fată lepădată de valuri goală goluţă ; nu-s o fată a mării, cu coadă de sirenă şi cu strai de alge, la cheremul dumitale. Sînt pe potriva orişicăreia dintre ele — a femeiuştilor cu care te distrezi şi-ţi pierzi timpul dumneata — şi-mi spui mie să vin să te-ntîlnesc lîngă portocal — şi tu ei fi moţăind să te odihneşti după noaptea petrecută în braţele lor... Ruşine să-ţi fie, Sir, să te joci cu inima unei biete fete... Nu, nu, n-am să plîng, jur că nu. N-o să irosesc nici un strop de lacrimă pentru un bărbat care s-a purtat cu mine aşa... Dar cînd stau şi mă gîndesc — cum ne-am ascuns în lăptărie, în ziua cînd a sărit pisica pe geam. Şi cum citeam romanţuri sub arborele de ilice. O ! ce-am plîns cînd a părăsit-o Ducele pe biata Polly... ! Şi m-a găsit mătuşă-mea cu ochii umflaţi şi roşii ca acadelele. „Ce te-a împuns, nepoată ?“ zice. Şi strigă : „Fuga, Deb, săculetele cel albastru !“ Nu ştii că ţi-am spus : ...O, cînd mă gîndesc că toate astea le citisem într-o carte şi că plîngeam pentru alta !... Şşt, ce-i acolo sub copaci ? A fost ceva — s-a dus. Vîntul să fi fost ? Acum e-n umbră — în soare acum... E Valentin, pe viaţa mea ! El e ! Repede. Să m-ascund. O să m-ascund pe după pom !

(Flavinda se ascunde după pom).

E-aici... Se întoarce... Caută încoace şi încolo... A pierdut urma... Se uită lung — cînd într-o

parte cînd în alta... Lasă-l să-şi bucure ochii cu obrazele astea frumoase — să le cerceteze, să le alăture care şi care, zicîndu-şi : „Uite-o pe doamna cea elegantă cu care am dansat... cea cu care m-am culcat. ...cea pe care-am sărutat-o sub vîsc...“ Ha ! Ce silă îi e de ele ! Bunul Valentin ! Cum pleacă ochii în pămînt ! Ce bine-i şade încruntat ! „Unde-i Flavinda ? suspină. Ea pe care-o iubesc ca inima din pieptu-mi!“ Uite-l cum scoate ceasul! „O, necredincioasă infamă!“ geme. Uite-l cum bate din picior ! Acum întoarce capul. Mă vede — nu — îi bate soarele în ochi. Sînt plini de lacrimi... Doamne, cum îşi joacă degetele pe spadă ! O să-şi străpungă pieptul, ca Ducele din cartea cu poveşti !... Opreşte, Sir, opreşte-te !

(Iese la iveală)

VALENTIN : *...O, Flavinda, O !*

(Se îmbrăţişează.)

FLAVINDA : *...O, Valentin, O !*

(Orologiul bate nouă.)

Ce de vorbărie pentru nimic ! se auzi o voce.

Lumea rîse. Vocea tăcu. Dar vocea văzuse ; vocea auzise. O clipă Miss La Trobe îndărătul copacului ei se încinse de mîndrie. În clipa următoare, îndreptîndu-se către sătenii ce defilau printre copaci, intrînd şi ieşind, se răsti : „Mai tare ! Mai tare !“

Căci scena era goală ; emoţia trebuia întreţinută ; singurul mijloc de-a întreţine emoţia era cîntecul ; şi cuvintele erau inaudibile.

— Mai tare ! Mai tare ! îi amenință cu pumnii încleştaţi.

Săpînd şi scormonind (cîntau),
Împrejmuind cu garduri şi ridicînd zăgazuri,
Noi trecem...
Vara şi iarna, toamna şi primăvara se-ntorc...
Totul trece în afar' de noi,
Totul se schimbă...
Dar noi rămînem în veci aceeiaşi... (vîntul sufla goluri printre vorbele lor).

— Mai tare ! Mai tare ! vocifera Miss La Trobe.

Palatele se năruie (reluară),
Babilon, Ninive, Troia...
Şi casa cea mare a Cezarului...
Toate zac năruite.
Unde-i cuibarul ploierului
Fost-a arcul prin care-au călcat romanii...
Săpînd, scormonind,
Sfărmăm cu tăişul de plug
bulgăr'le tare...
Unde Clitemnestra-şi aştepta soţul,
Privea făcliile aprinse semnalizînd de pe culmi...
Noi doar boţul de pămînt îl vedem...
Săpînd şi scormonind noi trecem...
Iar regina şi turnul de strajă cad...
Căci Agamemnon plecat-a călare, departe...
Clitemnestra nu mai e decît...

Cuvintele se stinseră. Doar cîteva nume mari — Babilon, Ninive, Clitemnestra, Agamemnon, Troia — pluteau prin spaţiul larg. Apoi se stîrni

vîntul şi în freamătul frunzelor chiar vorbele mari nu se mai auziră ; şi spectatorii şedeau cu ochii aţintiţi asupra sătenilor, ale căror guri se deschideau fără să ajungă un sunet pînă la dînşii.

Iar scena era goală. Miss La Trobe se proptea de copac, paralizată. O părăsise puterea. Stropi de sudoare îi ţişneau de pe frunte. Iluzia dăduse greş. „Sînt moartă", murmură. „Moartă !"

Apoi, deodată, pe cînd iluzia ceda, vacile preluară sarcina. Una din ele îşi pierduse viţelul. Exact în clipa potrivită, îşi înălţă capul mare cu ochii languroşi — şi mugi. Toate celelalte capete mari cu ochi languroşi se lăsară înapoi. Vacă după vacă scotea acelaş muget de tînjire. Lumea întreagă se umplu de o tînjire mută. Era vocea primordială, răsunînd tare în urechea clipei de faţă. Apoi se contamină toată cireada. Şfichiuind din cozile cu smocuri groase ca nişte măciulii de vătraie, îşi înălţau capetele, se avîntau şi mugeau, de parcă Eros le-ar fi împlîntat săgeata în coaste şi le-ar fi aţîţat pînă la turbare. Vacile anulară golul ; aruncară punte peste distanţă ; umplînd vidul, întreţinură emoţia.

Miss La Trobe flutura extatic mîna către vaci.

— Slavă Domnului ! exclamă.

Brusc vacile se opriră ; aplecară capetele şi începură să pască. Simultan, spectatorii aplecară capetele şi îşi citiră programele.

— *Regia spectacolului,* citi cu glas tare doamna Elmhurst soţului ei, *solicită indulgenţa publicului. Din lipsă de timp o scenă a fost omisă ; încît spectatorii sînt rugaţi să-şi imagi-*

neze că în acel interval Sir Spaniel Lilyliver obţinuse încuviinţarea Flavindei, care era pe cale să consimtă la logodnă ; cînd Valentin, ascuns în pendula cea înaltă de pe vremea bunicului, iese la iveală ; declară că Flavinda este mireasa lui ; dezvăluie complotul de a i se răpi fetei moştenirea ; iar în timpul zăpăcelii ce urmează, cei doi îndrăgostiţi fug împreună, lăsîndu-i singuri laolaltă pe Lady Harpy cu Sir Spaniel.

— Ni se cere să ne imaginăm toate astea, spuse doamna Elmhurst, scoţîndu-şi ochelarii.

— Foarte cuminte din partea ei, zise doamna Manresa, adresîndu-se doamnei Swithin. Dacă băga toate astea în spectacol, stăteam aici pîn' la miezul nopţii. Aşa că trebuie să ne imaginăm, doamnă Swithin, n-avem încotro.

Ciocăni uşurel a mîngîiere genunchii bătrînei doamne ca şi cum ar fi vrut s-o consoleze.

— Să ne imaginăm ? Cîtă dreptate are ! Acţiunile desfăşurate pe scenă ne arată prea mult. Chinezii, ştiţi, aşază un pumnal pe masă şi asta înseamnă o bătălie. Racine la fel...

— Da — să mori de plictiseală, întrerupse doamna Manresa, mirosind cultură, înciudată de bobîrnacul primit de voioasa, simpla şi normala inimă omenească. Zilele trecute l-am dus pe nepoţelul meu din Sandhurst — ce băiat drăguţ, normal, vesel — să vadă *„Uite colo Popîndăul — Zdup !"* Dumneata l-ai văzut ? se întoarse către Giles.

— În sus şi-n jos pe drumul mare, fredonă el în loc de răspuns.

— Şi dădaca dumitale cînta asta ? exclamă doamna Manresa. A mea da. Şi cînd spunea „Zdup !" scotea un zgomot ca un dop scos dintr-o sticlă de bere. Zdup !

Imită zgomotul.

— Şşt, şşt, şopti cineva.

— Hai, că mă port prost şi-o scandalizez pe mătuşa dumitale. Să stăm cuminţi şi să ascultăm. Asta e scena a treia. Budoarul Lady-ei Harpy Harraden. Din depărtare se aude tropot de copite.

Tropotul de copite, produs energic de către Albert idiotul care bătea cu o lingură de lemn într-o tavă, se stinse.

LADY H. H. : *Or fi şi ajuns la jumătatea drumului spre păduricea Gretna ! O, ce mai nepoată prefăcută ! Să-mi faci tu mie una ca asta — mie care te-am scos din saramură şi te-am pus pe sobă să te zvînţi, cînd curgea apa şiroi de pe tine ! O ! mai bine te-ar fi înghiţit balena ! Purcică de Mare perfidă ce eşti ! N-ai învăţat din ceasloave nici măcar să-ţi cinsteşti pe mai marea ta, pe mătuşă-ta ! Asta ai ştiut să înveţi din cîte ai buchisit — să furi şi să amăgeşti şi să citeşti testamentele de prin lăzile vechi şi s-ascunzi netrebnici în orologii cumsecade care n-au greşit nici măcar c-o secundă, din zilele regelui Charles încoace ! O, Flavinda ! O, purcică de mare ce eşti ! O !*

SIR S. L. (încercînd să-şi tragă cizmele înalte) : *O ! „babalîc" — auzi ! Babalîc m-a fă-*

cut. O! „Du-te de te culcă, babalîc nerod, stai în pat și îngrijește-ți beteșugurile."

LADY H. : *Și ea, Sir cum s-a oprit în prag — și îndreptînd disprețuitor degetul către mine, mi-a zis : „hoașcă bătrînă" — auzi, Sir — „hoașcă" eu care-s o Lady — „bătrînă", eu care-s în floarea vîrstei.*

SIR S. L. : (trăgînd de cizme) *Da' las că mă socotesc eu cu el. Îi dau pe mîna judecății ! Praf îi fac...*

(Șchioapătă încoace și încolo, cu o singură cizmă încălțată)

LADY H. H. (punîndu-i mîna pe braț) : *Aibi milă de guta dumitale, Sir Spaniel. Chibzuiește, Sir — să nu ne lăsăm înnebuniți — noi care ne aflăm pe partea însorită a anilor cincizeci. La urma urmei, ce e tinerețea asta despre care tot trăncănesc ei ? Nimic alt decît un fulg de puf de gîscă suflat de-un vînt de miază-noapte. Hai și așază-te, Sir Spaniel ! Odihnește-ți piciorul — așa — —*

(Îi vîră o pernă sub picior).

SIR S. L. : *Babalîc mi-a zis — sărind din ceas, ca un maimuțoi de jucărie din cutie... Iar dînsa, bătîndu-și joc de mine, arăta spre piciorul meu și striga : „Săgețile lui Cupidon, Sir Spaniel, săgețile lui Cupidon." A — de-aș putea să-i sfărîm într-o piuliță și să-i servesc fierbinți, aburind, pe altarul... Vai, ce junghiuri, vai, ce junghiuri !*

LADY H. H. : *Felul ăsta de-a vorbi nu-i șade bine unui om înțelept. Adu-ți aminte, Sir, nu mai departe de ieri, invocai — îîm — Constelațiile. Casiopeea. Aldebaran ; Aurora Boreală... Nu se poate nega că una dintre ele și-a părăsit sfera, a zbughit-o din loc ca o săgeată, a fugit, ca să spunem lucrurilor pe nume, cu interiorul unui orologiu, cu limba unei pendule vechi. Dar, Sir Spaniel, există stele care rămîn stabile, care — ca să zicem așa — strălucesc mai puternic ca oricînd lîngă un foc bunicel de cărbuni, într-o dimineață geroasă.*

SIR S. L. : *O — să am eu acum douăș'cinci de ani, și o spadă ascuțită la șold !*

LADY H. H. : (cotind încotro țintește) *înțeleg ce vrei să spui, Sir. Îhî... Mai e vorbă, regret și eu cele întîmplate, ca și dumneata. Dar tinerețea nu e totul. Ca să-ți confiez un secret. Și eu am trecut de apogeu. Sînt și eu de partea cealaltă a Ecuatorului. Dorm zdravăn noaptea fără a mă-ntoarce. Zilele de arșiță au trecut... Dar chibzuiește, Sir. Unde-i Vrere îi și Putere.*[1]

SIR S. L. : *Asta așa e, doamnă. Curat c-așa... aoleo, ce mă arde piciorul, arde ca o potcoavă încinsă pe nicovala diavolului — a ! — da' ce voiești dumneata să spui ?*

LADY H. H. : *Ce voiesc să spun, Sir? Trebuie oare să smulg din ființa mea orice sfială și să dezvălui ce ținui păstrat în levănțică decînd — acu douăzeci de ani — soțul și stăpînul meu, odihnească-i numele în pace — fu acoperit cu strai de plumb... ? E limpede, Sir, Flavinda și-a*

[1] „WHERE THERE'S A WILL THERE'S A WAY" = unde-i voință, sînt și mijloace — proverb englez ; aici joc de cuvinte, cu aluzie la „WILL" care înseamnă și testament.

luat zborul. Colivia e goală. Dar noi care pe vremuri ne legam mîinile cu ghirlănzi de ciuboţica cucului, ni le-am putea uni acum cu un lanţ mai solid. Ca să terminăm cu delicateţurile şi cu metaforele : Iată-mă-s eu, Asphodilla — dar pe numele meu adevărat Sue. Oricare mi-ar fi numele — Asphodilla ori Sue — iată-mă-s, în putere şi inimoasă, gata să te slujesc. Acum că planul nostru a eşuat, donaţia fratelui meu Bob zor nevoie o vor lua Virginele. Asta-i clar. Iată ce scrie despre asta sfetnicul meu juridic, Quill.[2] *„Virginele... în veci... să cînte pentru odihna sufletului său," şi te asigur, are nevoie de asta... Dar nu face nimic... Cu toate că se strică orzu' pe gîşte, cînd ne putea face să trăim numa-n puf şi catifea... da' eu calică nu-s. Sînt conace ; sînt pămînturi ; şi arenzi ; şi vite ; sînt pînzeturi şi tacîmuri — şi, mă rog, zestrea mea, cu tot ce cuprinde — Ai să te convingi cînd ţi-oi arăta, scris cu litere de-o şchioapă pe hîrtie de pergament, inventarul — Este tot ce trebuie, te asigur, ca să ne ţie frumuşel, cîte zile-om avea, ca soţ şi soţie.*

SIR S. L. : *Soţ şi soţie ! Aşa — va să zică ! Asta ţi-a fost planul, cucoană ! Păi mai bine m-arunc într-un butoi cu catran, ori mă leg de-un pom cu ghimpi, pe vreme de vifor. Phîî !*

LADY H. H. : *Butoi cu catran ai zis ! Pom cu ghimpi ai zis ! Dumneata care tot dădeai zor cu galaxiille şi cu căile lactee ! Dumneata care te jurai că eu le-ntrec pe toate-n strălucire ! Mîn-*

[2] Quill = pană de gîscă.

cate-ar boala, necredinciosule! Rechinule! Şarpe încălţat cu cizme ! Aşa care va să zică, nu mă vrei ? Îmi respingi mîna, care va să zică ?

(Îi întinde mîna ; el i-o loveşte în lături.)

SIR S. L. : *...Ascunde-ţi degetele noduroase în mănuşi de lînă ! Pah ! Mie nu-mi trebuie nimic din bunurile dumitale. Diamante de-ar fi, diamante curate, şi jumătate din globul pămîntesc în care se poate trăi — şi toate concubinele lui agăţate şirag de gîtul dumitale, mie nu-mi trebuie — nimic din toate astea, de la dumneata. Dă' drumu' mîinii mele, bufniţă scrîşnitoare, cotoroanţă vrăjitoare, vampir ce eşti ! Dă-mi drumu' !*

LADY H. H. : *...Aşa va să zică, toate vorbele dumitale frumoase erau doar polei de două parale, de învelit acadele şi pocnitoare de car' se-agaţă în pomu' de Crăciun !*

SIR S. L. : *Zurgălăi de gîtul unei măgăriţe ! Trandafiri de hîrtie pe-o firmă de bărbier... Aoleu piciorul meu, piciorul meu... Auzi ce-a putut să-mi spuie : „Săgeţile lui Cupidon !" — să mă batjocorească ea aşa !... Şi el de colo : „babalîcule !"... auzi, babalîc m-a făcut !...* (Pleacă şchiopătînd).

LADY H. H. : (rămasă singură) *Toţi s-au dus. S-au dus de parcă i-a suflat vîntul. El s-a dus ; ea s-a dus ; doar pendula 'naltă la care se făcuse limbă netrebnicul, numai ea n-a plecat. Lua-i-ar naiba ! Auzi, să facă bordel din casa unei femei cinstite ! Eu care-am fost Aurora Boreală, am ajuns butoi cu catran. Eu care-am fost Casiopeea m-am prefăcut în măgăriţă. Mi*

se învîrte capul. Nu te mai poți încrede nici în bărbați, nici în femei ; și nici într-o înfățișare frumoasă. Oaia își leapădă pielea ; și iese la iveală șarpele. Cărați-vă la Gretna-Green ; culcați-vă în iarba udă și odrăsliți vipere. Mi se-nvîrte capul... Butoi cu catran, auzi ! Casiopeea... Și-apoi „degete noduroase"... Andromeda... Și-apoi pomi cu ghimpi... Deb, n-auzi, Deb ! (chiuie).*Vin' de-mi desfă corsetul ! Simt că plesnesc... Adă-mi masa cu postav verde și-așază cărțile... Și papucii... cei îmblăniți, Deb. Și-o cană cu șocolată !... Las' că le-o plătesc eu !... Am să trăiesc mai mult decît ei toți... Deb, n-auzi !... Deb ! Lua-o-ar boala de fată ! De ce naiba nu m-aude ? !... Deb, n-auzi, odraslă țigănească ce te-am adunat de sub garduri, și te-am învățat să brodezi șervețele la gherghef ! Deb ! Deb !*

(Smulge în lături ușa ce duce la iatacul cameristei).

Nu-i nimeni ! a șters-o și ea !... Ț-ț-ț. Ce-o fi asta pe policioară ?

(Ia petecul de hîrtie găsit și citește)

„Puțin îmi pasă de culcușul dumneavoastră de puf ! Plec cu țiganii hoinari." Ooo ! Asta-i prea de tot !... Semnat : „Debora, ce vi-a fost cîndva cameristă". Așa ! Ea pe care am hrănit-o cu coji de mere și cu resturi de la propria mea masă, ea pe care am învățat-o să joace tabinet și să coase șemizete... și ea a plecat. O, ingratitudine, numele tău e Debora ! Cine-o să mai spele vasele acum ; cine-o să-mi aducă ceaiul de mușețel ; cine o să mai îmi rabde nervii și cine o să-mi dezlege corsetul ?... Toți s-au dus. Am rămas singură, va să zică. Sans[1] *nepoată, sans adorator ; și sans cameristă.*

Ca să-ncheiem astă poveste,
Morala iată care este :
Nu te încrede în zeú' Amor —
El pleacă-n zbor —
Săgeata înfigîndu-ți în picior.
Dar ce vrea testamentu-i clar :
Virginele să cînte-n cor în vecii vecilor :
„Unde-i Vrere-i și Putere !"
— Oameni buni, la revedere.

Scena se terminase. Rațiunea coborî de pe soclu. Adunîndu-și faldurile veșmintelor, primind cu seninătate aplauzele publicului, străbătu scena ; pe cînd domni și doamne cu stele și jartiere veneau în urmă-i ; Sir Spaniel șchiopătînd, escortat de Lady Harraden care zîmbea mieros ; iar Valentin și Flavinda braț la braț, făcînd plecăciuni și reverențe.

— Iacă-adevăru' gol goluț ! Priceput-ați morala ? ! strigă Bartholomew, contaminat de limbajul de pe scenă.

Se aruncă înapoi în scaun, hohotind de parcă necheza un cal.

Morala. Care ? Giles presupuse că asta era : „Unde-i Vrere-i și Putere." Cuvintele se înălțară arătîndu-l disprețuitor cu degetul. La

[1] În original, în l. franceză : *sans* = fără.

Gretna Green cu drăguţa lui ; faptul consumat ; la naiba consecinţele.

— Vreţi să vedeţi sera ? întrebă abrupt, îndreptîndu-se către doamna Manresa.

— Da, cu multă plăcere ! exclamă ea, şi se ridică.

Urma o pauză ? Da, aşa indica programul. Aparatul din tufişuri da înainte : Ciîf, ciîf, ciîf. Şi scena următoare ?

— *Epoca Victoriană,* citi tare doamna Elmhurst. Era timp suficient, probabil, pentru o raită prin grădini, poate chiar pentru a vedea puţin casa. Totuşi se simţeau oarecum — era greu de exprimat — de parcă n-ar fi fost pe de-a-ntregul aici, ori acolo. De parcă spectacolul ar fi zvîrlit mingea afară din cupă ; de parcă ceea ce numeşti eul tău ar mai fi plutit încă, desprins, fără să se aşeze. Nu erau cu totul ei-înşişi ; aşa simţeau. Sau poate doar deveniseră conştienţi de îmbrăcămintea lor ? Meschine rochii de voal, demodate ; pantaloni de flanelă ; pălării bărbăteşti de pai „panama"; pălării înfăşurate cu văl zmeuriu, în stilul pălăriei ce-o purta Ducesa Regală la Ascot — toate astea păreau acum sărăcăcioase, triviale.

— Ce frumoase erau costumele ! spuse cineva, aruncînd o ultimă privire spre Flavinda care dispărea. Cît de bine le şedeau ! Mi-ar plăcea...

Ciîf, ciîf, ciîf, da înainte aparatul în tufişuri, distinct, stăruitor.

Treceau nori pe cer. Vremea părea că se cam tulbură. O clipă Hogben's Folly fu albă cenuşie. Apoi luci soarele pe girueta aurită a catedralei Bolney.

— Parcă se schimbă vremea, zise cineva.

— Hai, ridică-te... Hai să ne dezmorţim picioarele, spuse alt glas.

Curînd unduiră pe pajişti mici insule mobile de veşminte colorate. Totuşi, parte din spectatori rămăseseră pe scaunele lor.

„Maiorul şi doamna Mayhew", însemnă Page reporterul, umezindu-şi creionul cu limba. Cît despre spectacol, avea să pună mîna pe domnişoara Cumnaibaochema şi să-i ceară nişte scurte lămuriri cuprinzătoare.

Dar Miss La Trobe dispăruse.

Jos printre tufişuri trudea din greu. Flavinda era în jupon. Raţiunea îşi zvîrlise mantia pe un tufiş de ilice. Sir Spaniel trăgea de cizmele lui înalte. Domnişoara La Trobe răscolea şi scotocea.

— Mantila victoriană cu ciucurii de cuvertură de pat... Unde-i, afurisita ? Arunc-o încoa... Acum favoriţii !

Aplecîndu-se şi ridicîndu-se îşi arunca ochii iuţi de pasăre peste tufişuri către spectatori. Spectatorii se împrăştiau. Spectatorii se plimbau de colo colo. Respectau o distanţă faţă de spaţiul destinat costumării ; respectau convenţiile. Dar dacă plecau prea departe, dacă se apucau să exploreze domeniul, să viziteze casa, atunci... Ciîf, ciîf, ciîf, da 'nainte aparatul. Timpul trecea. Cît avea să-i mai ţină laolaltă

timpul ? Era un joc de noroc ; un risc... Şi cu gesturi rapide, energice, cotrobăia în juru-i, zvîrlind costumele pe iarbă.

Peste creasta tufişurilor veneau glasuri răzleţe, glasuri fără de trupuri, glasuri simbolice îi păreau, cum le auzea pe jumătate şi nu vedea nimic — totuşi, pe deasupra tufişurilor, simţea cum nevăzute fire legau glasurile fără de trupuri.

— S-a-ntunecat de tot perspectiva.

— Nimeni nu-l vrea — afară de afurisiţii ăia de nemţi.

Pauză.

— Eu aş fi tăiat copacii ăia...

— Cum or fi făcînd să crească asemenea trandafiri !

— Se spune c-a fost grădină aici de cinci sute de ani încoace...

— Cum, da pînă şi bătrînul Gladstone, ca să fim drepţi...

Apoi fu tăcere. Glasurile treceau peste tufişuri. Copacii foşneau. Mulţi ochi erau aţintiţi asupra priveliştii. Miss La Trobe ştia asta, căci fiecare celulă a trupului ei absorbea cele din preajmă-i. Cu coada ochiului putea şi ea să vadă Hogben's Folly ; apoi văzu săgeata catedralei scînteind.

— Cade oglinda, spuse o voce.

Ea îi simţea cum i se strecurau printre degete în timp ce se uitau la privelişte.

— Unde-i ticăloasa aia de Rogers ?... Cine-a văzut-o pe doamna Rogers ? strigă, înşfăcînd de pe jos o mantilă victoriană.

Atunci, ignorînd convenţiile, se ivi subit un cap printre rămurelele înflorite ale tufişurilor care încă mai vibrau ; era capul doamnei Swithin.

— O, Miss La Trobe, vă felicit din toată inima ! Apoi şovăi. Mi-aţi dat... Îşi luă avînt — şi ateriză : De cînd eram copil simt asta... I se lăsă peste ochi o ceaţă care excludea prezentul. Se străduia a-şi aminti copilăria ei ; apoi renunţă — şi cu o mică fluturare a mîinii, de parcă ar fi apelat la domnişoara La Trobe să-i ajute a ieşi din impas, continuă : Această rundă zilnică ; acest suit şi coborît de scări ; această întrebare ce ţi-o tot pui : „După ce mă duc ? După ochelari ? Îi am pe nas."

Aţinti asupra domnişoarei La Trobe o privire lungă, senină, de om bătrîn. Li se întîlniră ochii într-o sforţare comună de a naşte un înţeles comun. Eşuară ; iar doamna Swithin, agăţîndu-se cu disperare de o fărîmă a înţelesului ei, spuse :

— Ce rol mic am avut de jucat ! Dar m-aţi făcut să simt c-aş fi putut să fiu... Cleopatra !

Clătină din cap printre tufişurile tremurînde, şi o luă din loc.

Sătenii îşi făceau semne. Nu degeaba i se zicea bătrînicăi „Aiurica" — Auzi — să dea buzna aşa prin tufiş.

— Aş fi putut să fiu... Cleopatra, repetă Miss La Trobe. „Ai trezit în mine rolul meu nejucat", ăsta era înţelesul.

— Acum fusta, doamnă Rogers, spuse.

Doamna Rogers sta, grotescă în ciorapii ei negri. Miss La Trobe îi trase peste cap volanele

ample ale epocii victoriene. Îi legă șireturile. „Ați tras de sforile invizibile“, asta vroia să spună bătrîna doamnă ; „și ați dezvăluit-o — nici mai mult nici mai puțin — pe Cleopatra !“ Se simți în slăvi. O, dar ea nu era doar o trăgătoare de sfori individuale ; era una din cei ce fierb laolaltă într-un cazan trupuri răzlețe și glasuri plutitoare și din amestecul lor amorf fac să se înalțe o lume creată din nou. O copleși clipa — clipa ei de slavă.

— Așa ! spuse, legîndu-i coanei Rogers panglicile negre sub bărbie. Sîntem gata ! Acum vine la rînd gentlemanul. Hammond !

Îi făcu semn lui Hammond. El înaintă timid și se supuse aplicării unor favoriți negri. Cu ochii pe jumătate închiși, cu capul aplecat înapoi, arăta, gîndi Miss La Trobe, ca regele Arthur — nobil, viteaz cavaler, cu trupul zvelt.

— Unde-i redingota veche a maiorului ? întrebă, bizuindu-se pe efectul acesteia pentru a-l transforma.

Tic, tic, tic, continua mașinăria. Timpul trecea. Spectatorii umblau de colo colo, se împrăștiau. Doar ticăitul gramofonului îi mai ținea laolaltă. Uite-o pe doamna Giles, plimbîndu-se agale, solitară, departe, pe lîngă răzoarele de flori ; evadase.

— Cîntecul ! ordonă Miss La Trobe. Repede ! Cîntecul următor ! Numărul Zece !

— Acum pot culege, murmura Iza rupînd un trandafir, unica mea floare. Albă ori roză ?

S-o strîng uite-așa, între degetul mare și-arătător...

Scrută fețele trecătoare, căutînd fața bărbatului în gri. Îl văzu o secundă, dar înconjurat, inaccesibil. Apoi pieri.

Lepădă floarea. Ce petală, unică și solitară, putea ea strînge ? Nu, nici una. Și nici rătăci de una singură, pe lîngă răzoarele cu flori. Trebuia să meargă înainte — și coti în direcția grajdului.

„Pe unde rătăcesc ? medita. Prin ce tunele friguroase ? Pe unde suflă vîntul orb ? Iar ochii nimic nu sorb. Nu crește-o floare. Și cu ieșire spre care cîmp întunecat, nerodnic ? Unde nu cade mantia serii ; nici soare n-a răsărit. Totu-i la fel acolo. Pălesc, se ofilesc acolo trandafirii. Schimbare nu-i ; nimica de urnit din loc, nimica de iubit ; nici rămas bun nici bun venit ; și nici furișe găsiri, simțiri — o mînă altă mînă căutînd și ochiul adăpost cătînd de ochi.“

Ajunsese la curtea grajdului unde erau legați în lanțuri cîinii ; unde stăteau gălețile ; unde părul cel mare își răsfira scara de crengi pe perete. Pomul ale cărui rădăcini se întindeau sub lespezile de piatră era încărcat cu pere tari, verzi. Pipăind cu degetele o pară, murmură : „Cît de împovărată sînt cu ce-au scos ei, cu toții, din țărînă ; amintiri ; și bunuri ; povara pe care trecutul mi-a pus-o în spate mie, ultimul măgăruș în lunga caravană străbătînd deșertul. „Îngenunchează, măgăruș“, a spus trecutul. „Umple-ți panerele din pomul

nostru. Ridică-te. Mergi înainte pe drumul tău pîn' ce călcîiele s-or umple de bășici și pînă copitele îți crapă".

Para era tare ca piatra. Ea privi în jos spre lespezile crăpate sub care se întindeau rădăcinile. „Asta-i povara, medita, ce mi-a fost pusă în leagăn ; murmurată de valuri ; șoptită de ulmi fără astîmpăr ; îngînată de cîntul femeilor ; ce trebuie să ne amintim ; ce-altminteri am uita."

Privi în sus. Acele poleite ale orologiului de la grajd arătau inflexibil două minute pînă la ceasul plin. Orologiul se pregătea să bată.

„Vine trăsnetul, murmură, din cer senin ca piatra. Rupte-s legăturile ce le-au legat cei morți. Pierdute ne sînt bunurile."

Glasuri întrerupseră. Treceau oameni pe lîngă curtea grajdului, vorbind.

„E semn bun, unii spun, că vine ziua cînd noi vom fi lăsați goi, despuiați de orice bun. Alții spun, că e ziua de pe urmă. Ei văd Hanul și Hangiul. Dar nici unii nu vorbesc într-un glas. Nici un glas nu-i dezbărat de știutele, vechi vibrații. Totdeauna aud murmure corupte ; zăngănit de aur și metal. Muzică nebună..."

Se auzeau acum mai multe glasuri. Spectatorii se revărsau înapoi spre terasă. Ea se trezi. Își făcea curaj.

„Înainte măgărușule, răbdător mergi înainte, poticnindu-te întruna. N-asculta gălăgioasele îndemnuri ale celor ce ne mînă și încercînd să ne conducă ne trădează. Nici trăncăneala fetelor de porțelan, smălțuite, aspre, dure. Mai degrabă ascultă-l pe cioban cum tușește lîngă zidul curții fermei ; și copacul cel uscat suspinînd cînd trece Călărețul în galop ; urletele din cazarmă, cînd pe fată au despuiat-o ; strigătele străzii londoneze cînd deschid fereastra-n ziuă..."

Ieșise în cărarea care ducea pe lîngă seră. Ușa serei se deschise, izbită-n lături cu piciorul. Apărură doamna Manresa și Giles. Nevăzută, Iza îi urmă peste pajiști pînă la rîndul din față al scaunelor.

Ciif, ciif, ciif-ul aparatului din tufișuri încetase. La ordinul domnișoarei La Trobe, un nou cîntec fusese pus la gramofon. Numărul zece. „Strigătele Străzii Londoneze" se chema. Un potpuriu.

„Levănțică, levănțica parfumată, cine-mi cumpără lavanda, proaspătă, înmiresmată" spunea cu triluri și clopoței cîntecul, străduindu-se cam fără efect să adune oile rătăcite. Unii dintre spectatori tot mai umblau de colo colo. Alții se opriseră, dar rămîneau în picioare. Unii, cum erau maiorul și doamna Mayhew, care nu-și părăsiseră o clipă locurile, scrutau cu atenție foaia cu scrisul șters al hîrtiei de carbon pregătită pentru informarea lor.

— Secolul al nouăsprezecelea. Maiorul Mayhew nu disputa dreptul autoarei scenarului de a sări două sute de ani în mai puțin de cincisprezece minute. Dar alegerea scenelor îl uluia.

— De ce să excludă Armata Britanică ? Ce e istoria fără armată ? reflecta.

Înclinînd capul, doamna Mayhew obiectă că la urma urmei nu trebuie cerut prea mult. Şi-apoi, era foarte probabil că va fi în final un *Grand Ensemble,* în jurul steagului Marei Britanii. Pînă una alta, aveau priveliştea. Contemplară priveliştea.

„Lavanda... levănţica parfumată..." Fredonînd melodia, bătrîna doamnă Lynn Jones (de la Mount) împinse un scaun spre rîndurile din faţă.

— Aşa, Etty, zise şi se lăsă jos greoaie, alături de Etty Springett, cu care, de vreme ce erau acum amîndouă văduve, împărţea o casă.

— Îmi amintesc... clătina din cap în ritm cu melodia. Îţi aminteşti şi tu — cum strigau aşa pe străzi. Îşi aminteau perdelele fluturînd şi oameni strigînd : „Toate-s înflorite, toate îmbobocite", pe cînd treceau strada cu muşcate şi garofiţe în ghivece.

— O harfă, ţii minte, şi un cupeu cu vizitiul la spate şi o cabrioletă cu coviltir şi cu un singur căluţ. Ce liniştită era strada pe atunci. Doi şilingi un cupeu, nu ? Un şiling o trăsură. Şi Ellen, cu bonetă şi şorţ, fluierînd în stradă ? Ţii minte ? Şi comisionarii care alergau după tine, tot drumul de la staţie, dragă, dacă aveai vreun pachet.

Cîntecul se schimbă. „Fiare vechi, cine are de vînzare fiare vechi ?"

— Ţii minte ? Aşa strigau prin ceaţă oamenii ăia. De la „Seven Dials" veneau. Bărbaţi cu basmale roşii. Sugrumătorii, aşa li se zicea

— nu ? Nici vorbă să mergi pe jos — aş, Doamne fereşte — cînd te întorceai de la teatru. Regent Street. Piccadilly. Hyde Park Corner. Femeile uşoare. Şi peste tot, codri de pîine prin rigole. Irlandezii, îi ştii, în jurul Covent-Garden-ului. Cînd te întorceai de la vreun bal, pe lîngă ceasul de la Hyde Park Corner — ţii minte senzaţia de mănuşi albe pe mîini ?... Tata-şi mai amintea de Ducele bătrîn plimbîndu-se prin Parc. Aşa — ducea două degete le pălărie. ...Mai am şi-acum albumul mamei. Un lac şi doi îndrăgostiţi. Copiase din Byron, cred, cu scrisul care se numea „italienesc"...

— Asta ce-i ? *„Am dat nas în nas cu ei pe Vechiul Drum spre Kent".* Ţiu minte că-l fluiera băiatul care văcsuia ghetele. Ah, draga mea, servitorii... Draga de Ellen... Şaisprezece lire pe an leafă... Şi cănile cu apă caldă ! Şi crinolinele ! Şi corsetele ! Mai ţii minte Palatul de Cristal, şi artificiile, şi cum şi-a pierdut Mira pantoful în noroi ?

Uite-o pe tînăra doamnă Giles... O ţiu minte pe maică-sa. A murit în India... Purtam, cred, o mulţime de jupoane pe-atunci. Neigienic ? Bine-înţeles... Păi, uită-te la fiică-mea. La dreapta, chiar îndărătul tău. Are patruzeci, da-i subţire ca o nuieluşă. Fiecare apartament cu frigiderul lui... Maică-mi îi trecea jumătate din dimineaţă ca să pună la cale dejunul... Eram unsprezece — socotind şi servitorii, optsprezece în familie. ...Acum se telefonează pur şi simplu la magazin... Uite-l pe Giles — vine cu doamna Manresa. E un tip de femeie care

mie-una nu-mi place. Poate n-am dreptate... Şi maiorul Mayhew, dichisit ca totdeauna. ...Şi domnul Cobbet dela Cobb's Corner, colo sub copac. Nu prea-l vezi deseori... Asta-i partea plăcută — se mai întîlnesc oamenii cu asemenea ocazii. În zilele noastre, cînd sîntem toţi atît de ocupaţi, de asta avem nevoie... Unde-i programul ? Îl ai ? Ia să vedem ce urmează... Secolul al nouăsprezecelea... Uite corul, sătenii, uite-i că vin, printre copaci. Mai întîi e un prolog. ...

O ladă mare, îmbrăcată în postav roşu, festonat cu ciucuri grei auriţi, fusese adusă în mijlocul scenei. Începură a foşni rochii, a hîrşîi scaune. Spectatorii se aşezau grăbiţi, cu un aer de vinovăţie. Miss La Trobe era cu ochii pe ei. Le lăsă zece secunde ca să-şi recompună feţele. Apoi pocni din degete. O făloasă melodie de marş începu să trîmbiţeze. „Nalt în şa şi bătăios, înarmat şi curajos," etc. ...Şi odată mai mult o uriaşă figură simbolică se înălţă din tufişuri. Era Budge, cîrciumarul ; dar deghizat aşa încît nici cei mai buni prieteni care beau cu el în fiece seară nu-l puteau recunoaşte ; şi un mic ropot de întrebări şoptite privind identitatea sa se iscă printre săteni. Purta o manta lungă, neagră, cu multe pelerine; impermeabilă; lucioasă ; arătînd ca a unei statui din Parliament Square ; un coif sugerînd poliţistul ; un şir de medalii îi traversa pieptul ; iar în mîna dreaptă ţinea întins un baston tipic de sergent de poliţie, împrumutat de domnul Willert de la primărie. Vocea, scorţoasă şi ruginită, străbătînd printr-o barbă deasă, neagră, de cîlţi, fu cea care îl trădă.

— Budge. Budge. Asta-i Mister Budge, şuşoteau spectatorii.

Budge îşi întinse bastonul şi vorbi :

„Nu-i treabă uşoară — ce z'ceţi — să dirijezi circulaţia în 'Aid Park Corner[1]. *Otobuze şi cupele. Uruie şi 'odorogesc pe caldarîm de-ţi ia auzu'. Ţine dreapta, n-auzi ? Ăi, 'mneata de colo — stop !"*

(Îşi agită bastonul).

„Io-te la ea, băbătia, cum merge p-alătu-rea — zici că-şi vîră umbrela-n botu' calului !"

(Bastonul se îndreptă ostentativ spre Doamna Swithin).

Ea ridică mîna firavă, de parcă într-adevăr, într-o clipă de distracţie, i-ar fi scăpat pasul alături de trotoar, spre îndreptăţita mînie a autorităţii.

„A prins-o", gîndi Giles, luînd partea autorităţii împotriva mătuşii lui.

„Fie ceaţă, fie soare, (vorbi înainte Budge) *io-mi fac datoria. În Piccadilly Circus ; în colţu'*

[1] Personajul foloseşte tipica pronunţare (*„cockney"* a londonezului incult — suprimînd unele litere, în special litera *h*. Aici vrea să spună : în colţul *Hyde-Park*-ului. (n. tr.)

'Aid-Park-ului, io dirijez circulația-n Imperiu' Maiestății Sale Regina. Șahu' Persiei ; Sultanu' Marocului ; — poate chiar și Maiestatea ei Regina-n persoană ; ori turiștii lu' Cook ; negri ; albi ; marinari, soldați ; car' străbat oceanul ; întru slava Maiestății Sale ; toți ascultă de legea bastonului meu."

(Îl joacă fălos de la dreapta la stînga).

„Dar treaba mea nu se sfîrșește aci. Io iau supt oblăduirea și comanda mea pă toți supușii Maiestății Sale ; din toate părțile lumii unde-și are sus-pușii ; și stărui să asculte de legile Domnului și-ale oamen'lor."

„Legile Domnului și-ale oamen'lor" (repetă și se făcu că cercetează un Regulament — scris cu litere mari pe o foaie de pergament — ce cu multă considerație o scoase acum din buzunarul pantalonului.)

„Să meargă la biserică dumineca ; lunea, fix la nouă, să prinză otobuzu spre City. Marțea, poate, să ia parte la un miting la Mansion-House pentru izbăvirea păcătosului ; la prînz, miercurea, să mai ia iar parte la unu' — supă de broască țestoasă. Mai ne dau de furcă unii — par examplu-n Irlanda ; foamete. Feniani[1]*. Și cîte și mai cîte. Joia cer protecție și corecție băștinașii din Peru ; le dăm ce li se cuvine. Da' țineți sama, legea noastră nu se termină aci. E țară creștină Imperiu' nostru ; sub cîrmuirea*

[1] *Feniani* — Socialiști Irlandezi

Reginii Albe Victoria. Io țiu ordine în toate cu bastonu'meu. În gîndurile oamen'lor și-n religia lor ; în băutură, în mîncare, în moravuri și-n căsnicie. Prosperitatea și respectabilitatea, după cum știm, merg todauna mînă-n mînă. Cine cîrmuiește un imperiu trebuie să fie cu ochii pe coliba țăranului ; să iscodească și pîn bucătării; și pîn' saloane ; și pîn' biblioteci; orișiunde unu, doi — bunăoară io și cu 'mneata — s-adună amîndoi — parola noastră : puritate—prosperitate—respectabilitate — cin' nu le respectă, n-ar' decît să putrezească în...

(Se opri — Nu, nu-și uitase textul)

...Cripplegate ; St. Giles's ; Whitechapel ; the Minories. Las' să asude-n mine ; să tușască la războaiele de țesut ; să-și îndure soarta car' li se cuvine. Așa se plătește un imperiu ; omu' alb are o sarcină ș-o misiune — și — să știți — vă spui io — nu-i glumă, nu-i treabă ușoară, să conduci circulația cum trebuie, în colțu' 'Aid-Park-ului, în Piccadilly Circus. E muncă cu orar complet, muncă de om alb.

Budge făcu o pauză, înălțat pe piedestalul lui, stăpînitor, strălucitor. Toată lumea fu de acord că era într-adevăr un bărbat grozav de frumos, cum sta așa, cu bastonul întins ; cu impermeabilul lucios îmbrăcîndu-l de sus pînă jos. N-ar mai fi fost nevoie decît de puțintică ploaie, de-un zbor de porumbei în jurul capului său, și de bătaia clopotelor de la St. Paul și Abbey, pentru a-l preschimba în leit imaginea

unui sergent de poliţie victorian şi pentru a-i transporta pe spectatori într-o după-amiază ceţoasă londoneză ; cu clopoţeii vînzătorilor de cozonăcei calzi sunînd şi clopotele bisericilor bătînd, în toiul şi-n culmea prosperităţii victoriene.

Urmă o pauză. Se puteau auzi glasurile pelerinilor care cîntau, unduind printre copaci, intrînd şi ieşind ; cuvintele însă erau inaudibile. Spectatorii şedeau şi aşteptau.

— Lasă, lasă, spuse, cu ton de dojană amicală, doamna Lynn-Jones. Au fost printre ei bărbaţi mari... De ce nu ştia, totuşi parcă simţea că se ţintise batjocoritor în tatăl ei, deci şi în ea-însăşi.

Ettty Springett avu şi dînsa o uşoară reacţie asemănătoare. Totuşi, vagonetele din mine erau trase de copii ; existau subsolurile ; totuşi, papa citea cu glas tare din Walter Scott, după-masă ; şi doamnele divorţate nu erau primite la Curte. Cît de dificil, să ajungi la o concluzie ! Ar fi dorit să vină mai degrabă scena următoare. Îi plăcea, cînd pleca de la un teatru, să ştie exact care-i înţelesul piesei. Fireşte, ăsta nu era decît un spectacol de ţară... Aranjau altă scenă, în jurul lăzii îmbrăcată în postav roşu. Citi în program :

Excursia—Picnic. Pe la 1860. Scena : Un lac. Personajele...

Se opri. O pînză fusese întinsă peste terasă. Era aparent un lac. Vălurele rudimentar pictate reprezentau apa. Beţele acelea verzi erau trestii. Destul de graţios, rîndunele adevărate săgetau de-a curmezişul pînzei.

— Ia te uită, Minnie ! exclamă. Astea-s rîndunele adevărate !

— Sst, sst... fu admonestată. Căci începuse scena. Un tînăr cu favoriţi, îmbrăcat în pantaloni fus, purtînd un baston cu vîrf de metal, apăru lîngă lac.

EDGAR T. : ...*Daţi-mi voie să vă ajut, domnişoară Hardcastle ! Aşa !* (Îi ajută domnişoarei Eleanor Hardcastle, o tînără în crinolină şi cu pălărie „cloche“ să ajungă pe creastă. Stau amîndoi un minut gîfîind uşor, contemplînd priveliştea.)

ELEANOR : *Ce mică apare biserica printre copaci !*

EDGAR : *Aici e aşadar izvorul drumeţilor, locul de adunare.*

ELEANOR : *Vă rog, domnule Thorold, terminaţi ce-aţi început să spuneţi, înainte să vină ceilalţi. Spuneaţi ; „Ţinta noastră în viaţă...“*

EDGAR : *Să-i ajutăm pe oameni — semenii noştri — asta ar trebui să fie.*

ELEANOR : (suspinînd adînc). *Cît de adevărat — cît de profund adevărat !*

EDGAR : De ce oftaţi, domnişoară Hardcastle ? Dumneavoastră n-aveţi nimic să vă reproşaţi — dumneavoastră care întreaga viaţă vi-o devotaţi slujirii celorlalţi. La mine mă gîndeam. Eu nu mai sînt tînăr. La douăzeci şi patru de ani cele mai bune zile din viaţă s-au dus. Viaţa mea a trecut ca un val mărunt pe apă.

ELEANOR : *Vai, domnule Thorold, nu mă cunoaşteţi. Nu sînt ceea ce par. Şi eu...*

EDGAR : *Nu-mi spuneţi, domnişoară Hardcastle — nu, nu pot crede asta ? V-aţi îndoit ?*

ELEANOR : *Slavă Cerului, asta nu, nu asta... Dar, la adăpost şi în siguranţă cum mă aflu, de-a pururi lîngă căminul meu, ocrotită cum mă vedeţi, cum mă imaginaţi. O, ce spun ? Totuşi, da, vă voi spune adevărul, înainte să vină maman. Şi eu tînjesc a converti păgînii !*

EDGAR : *Miss Hardcastle... Eleanor... mă ispiteşti ! Pot să cutez să-ţi cer ? Nu — atît de tînără, atîta de frumoasă, atît de inocentă. Chibzuieşte, te implor, înainte de-a răspunde !*

ELEANOR : *Am chibzuit — în genunchi !*

EDGAR : (scoţînd un inel din buzunar) *Atunci... Mama... cu cea din urmă suflare, mi-a spus să dau inelul acesta numai aceleia pentru care o viaţă în deşertul African, printre păgîni, ar fi...*

ELEANOR : (luînd inelul) *Deplină fericire ! Dar şşt !* (Strecoară inelul în buzunar). *Vine Maman !* (Se depărtează repede unul de altul) (Intră Mrs. Hardcastle, o doamnă viguroasă, îmbrăcată în lustrină neagră, călare pe un măgar, escortată de un gentleman în vîrstă, cu o pălăriuţă de vînător alpin.)

DOAMNA HARDCASTLE : *...Aşa, va să zică ne-aţi luat-o înainte, tinerilor. A fost o vreme, Sir John, cînd dumneata şi cu mine eram totdeauna primii în vîrf. Acum...*

(El îi ajută să descalece. Sosesc copii, adolescenţi, tinere fete, unii purtînd coşuri împletite din pai, alţii plase de prins fluturi, alţii ocheane, alţii botaniere de metal. Se aşterne un pled

lîngă lac, iar Mrs. Hardcastle şi Sir John se aşază pe scăunele pliante.)

DOAMNA HARDCASTLE : *Ei, acum cine aduce apă pentru ceai ? Cine adună surcele ?* (Adresîndu-se unui băieţaş) : *Alfred, nu mai alerga atîta după fluturi, că ai să te-mbolnăveşti. ...Sir John şi cu mine o să ne despachetăm coşurile, aici unde e iarba arsă, de la picnicul de anul trecut.*

(Tineretul se răspîndeşte în diverse direcţii. Doamna Hardcastle şi Sir John încep să despacheteze valiza de paie.)

D-NA H. : *Anul trecut, scumpul nostru Mister Beach, sărmanul, era cu noi, dragul de el. L-a iertat Dumnezeu.* (Scoate o batistă tivită cu negru şi îşi şterge ochii.) *În fiece an mai lipseşte cîte unul. Uite şunca... Uite găina friptă... Colo-n pachetul acela sînt pateurile de vînat...* (Întinde pe iarbă merindele). *Cum spuneam, scumpul nostru Mister Beach, sărmanul... Sper din toată inima că frişca nu s-a stricat. Mister Hardcastle aduce vinul. Capitolul ăsta îl las totdeauna pe seama lui. Numai că... atunci cînd începe Mister Hardcastle să discute cu Mister Pigott despre romani... anul trecut s-au certat de-a binelea... E plăcut pentru un gentleman să aibă un* hobby [1] *— deşi pe cranii şi... de-alde-astea, se strînge la praf... Dar cum spuneam, bietul Mister Beach, dragul de el... Voiam să te întreb, Sir John* (coboară glasul) *ca pe un prieten al familiei, despre noul preot — nu ne-aude nimeni,*

[1] Hobby = ocupaţie favorită ; interes de predilecţie.

nu-i așa ? Nu, adună lemne !... Anul trecut, ce decepție ! Abia despachetasem și-a început să plouă. Dar voiam să te întreb, Sir John, de preotul cel nou, care a venit în locul lui Mister Beach. Mi s-a spus că-l cheamă Sibthorp. Sper că nu mă-nșel — pentru că am avut un văr care s-a căsătorit cu o fată cu numele ăsta — și ca prieten al familiei, Sir John, putem lăsa deoparte convențiile... Cînd ai fiice — crede-mă, Sir John, că te invidiez — ai o singură fiică... și eu care am patru ! Așa că aș fi vrut să te rog, Sir John, să-mi spui confidențial ce știi despre acest tînăr — dacă așa l-o fi chemînd — Sibthorp — pentru că trebuie să-ți spun că mai alaltăieri Madam Potts, cînd ne-a adus rufele, a pomenit din întîmplare că se despacheta mobila la casa parohială, cînd trecea ea pe-acolo — Și ce crezi, Sir John, c-a văzut sus pe garderob ? ! O învelitoare de ceainic în formă de păpușă ! Are oare mister Sibthorp soție ?

Aici un grup de săteni, în mantale victoriene, cu favoriți și jobene, intonă în cor :

„Are oare Mister Sibthorp soție ? Are oare
Mister Sibthorp soție ?
Asta-i tăunul, și gărgăunul, ce-o urmărește,
i se rotește — ca sfredelu-n dop —
și îi tot hîrîie și îi tot bîrîie ca o albină sub
bonetă mereu.
Astă întrebare îi zornăie tare în minte întruna, ca unei mame

putînd să destrame ale inimii cute (de obicei
mute și prefăcute)
cu-a ei eterne, firești materne, griji de
viitor.

Fiindcă o mamă, cînd fiice are
— zămislite legal în patul cu stîlpi,
unduios și pufos,
este datoare să pună întrebare :
Cel nou-venit despachetat-a oare,
odată cu cartea de rugăciuni și cu etola de
preot bun ;
laolaltă cu roba și cu vestonul și cu bastonul ;
și cu dichisul de pescuit ;
odată cu albumul vechi de familie ;
scos-a el oare fățiș la iveală,
și-acea conjugală,
prea-respectabilă dovadă certă a mesei de
ceai :
un clopot-păpușă
ce sub fusta-i brodată drăguț în relief,
cu flori și albine —
ține ceainicul cald ?
O mărturie că are soție ?
O are oare, o, are oare, Mister Sibthorp soție?
Are el oare, o, are oare, Mister Sibthorp
soție ?“

În timp ce corul cînta, participanții la picnic se adunară. Prepelițele fripte, șunca, puii, fură tăiați felii. Gurile mestecau. Paharele se goleau. Nu se auzea decît ronțăiala fălcilor și clinchetul paharelor.

— Au mîncat de-adevărat, îi șopti doamna Lynn-Jones doamnei Springett. Au mîncat de-a binelea. Aș spune că mai mult decît e sănătos pentru ei.

DOMNUL HARDCASTLE... (scuturîndu-și fărîme de carne din barbă)

„Acum...“

— Acum ce ? șușoti doamna Springett, anticipînd o nouă travestire.

„Acum că am satisfăcut ființa omenească lăuntrică, să satisfacem și jinduirea spiritului. O invit pe una dintre domnișoare să ne cînte un cîntec.“

COR AL TINERELOR DOMNIȘOARE :... *O, eu n-am să pot... ...Nu pot, credeți-mă... O, răutate ce ești... doar știi că mi-am pierdut vocea... Nu pot cînta neacompaniată de-un instrument...“* etc. etc...

CORUL TINERILOR : *Aș, mofturi ! Hai s-auzim „Cea Din Urmă Roză a Verii“* [1], *Hai s-auzim „Nicicînd nu-ndrăgii o sfioasă căpriță“* [2]

DOAMNA HARDCASTLE (autoritară) : *Eleanor și Mildred or să ne cînte acum' „Aș vrea să fiu un Fluture“* [3].

(Eleanor și Mildred se ridică ascultătoare și cîntă un duet : *„Aș vrea să fiu Un Fluture“*)

---

[1] Cea din urmă Roză a Verii — arie, faimoasă în epocă, din opera „Martha“ de Flotow.

[2] Fragment din „Lalla Rookh“ — *„The Fire Worshipper“* („Adoratorul Focului“) poem de Th. Moore, poet irlandez, 1779—1852.

[3] Titlul unei poezii de Th. H. Bayly (1797—1839).

DOAMNA HARDCASTLE : *Vă foarte mulțumim, dragele mele. Și acum, dumneavoastră, domnilor — „Țara Noastră !“*

(Arthur și Edgar cîntă „Domnește Britania !“

DOAMNA HARDCASTLE : *Vă foarte mulțumesc, Mister Hardcastle !*

MISTER H. : (sculîndu-se în picioare și strîngîndu-și la piept fosila) *Să ne rugăm !*

(Toată adunarea se ridică în picioare).

— Asta-i prea de tot, prea de tot, protestă doamna Springett.

MR. H. *„Atotputernice Dumnezeu, dătător al tuturor darurilor, Ție îți mulțumim ; pentru hrană și pentru băutura noastră ; pentru frumusețile naturii ; pentru înțelegerea cu care ne-ai luminat* (bîjbîi cu degetele pe fosilă) ; *și pentru marele Tău dar, pacea. Îngăduie-ne a fi slujitorii Tăi pe pămînt ; Îngăduie-ne a răspîndi lumina bunătății Ta...“*

Aici picioarele dinapoi ale măgarului, reprezentate de Albert idiotul, intrară în activitate. Intenționat să fi fost, ori accidental ? „Ia te uită la măgar ! Ia te uită la măgar !“ Rugăciunea lui Mister Hardcastle se înnecă în chicotele adunării ; iar după aceea fu auzit spunînd :

...O fericită întoarcere la căminele noastre, cu trupurile împrospătate de harul Tău și cu mințile luminate de înțelepciunea Ta. Amin.“

Cu fosila la piept, Mister Hardcastle se puse în mișcare și părăsi scena. Fu capturat măga-

rul ; se reîmpachetară coşurile ; şi alcătuind o procesiune, excursioniştii prinseră a dispărea după deal.

EDGAR : (încheind cu Eleanor meandrele printre copaci ale alaiului) *„Să-i convertim pe păgîni !“*

ELEANOR : *Să le ajutăm semenilor noştri !*

(Actorii dispărură în tufişuri).

BUDGE : *...E timpu', dom'lor, e timpu', doamnelor — să-mpachetaţi şi să vă duceţi acasă. De unde stau ieu cu bastonu mieu, păzind ca pe Dumnezeu — respectabilitatea şi prosperitatea — şi puritatea ţării Victoriei — Văz 'naintea mea* (încotro îşi îndrepta el bastonul, se vedea casa, Pointz Hall : ciorile croncănind ; fumul înălţîndu-se)

„Casa mea, dulcea mea casă.“

Gramofonul preluă însufleţitoarea arie : *„Plăceri şi palate oricît ai colinda“, et caetera, Cum e casa ta nu-i alta pe lume.“*

BUDGE :... *„Acasă, dom'lor, acasă, doamnelor — acasă — e timpu' să vă strîngeţi lucrurile şi să vă duceţi acasă. Uite, io văz focu' d-aci* (arătă cu bastonul spre o fereastră pe care vîlvoarea asfinţitului o colora tot mai mult în roşu) *cum prinde a pîlpîi şi dogoarea a-şi răspîndi — nu-l vedeţi ? în bucătărie şi-n camera de zi — în bibliotecă şi-n odaia pentru copii ?... E focu' căminului nostru. Şi ia te uită ! Janeta noastră nu uită. A şi adus ceaiu'. Ei, copii, căutaţi-vă acu jucării. Mámma, ia-ţi iute ciorapu' la care-mpleteşti. Că uite* (făcu un gest larg cu bastonul spre Cobbet de la Cobbs Corner) *se-ntoarce acasă cel pe care-l iubeşti, cel care trudeşte pentru pîinea familiei ; se-ntoarce acasă din City, se-ntoarce acasă de la contoar, se-ntoarce de la prăvălie, ori de la atelieru' unde bate fieru'. Mámma, fii bună, o ceaşcă cu ceai. „Iac-aci, dragilor — turnaţi-vă...“ Şi-acu, copii, lîngă genunchii mei adunaţi-vă. O să vă citesc tare. Ce poveşti să fie ? Vreo peripeţie de-a lui Sindbad Marinarul ? Sau vreo poveste simplă din Sfînta Scriptură ? Avem poveşti cu poze, încercuite frumos cu roze... Cum, nimic din toate astea nu vreţi ? Scoateţi atunci, din rafturile de pe pereţi, cuburile. Hai să clădim : o seră de flori, un laborator ? Un institut de mecanică ? Sau poate o casă 'naltă, cu turle şi surle, cu steagu' Britanic în vîrf, unde regina noastră, acù văduvită de soţ, după ceai, îşi adună pe toţi orfanii regali lîngă genunchii ei : veniţi dragii mei !... E casa ei, doamnelor, căminul lor, domnilor. ...Dar oricît de umil ar fi el, cum e căminu' tău nu-i altu la fel.“*

Gramofonul ciripea *„casa mea, dulcea mea casă,* şi Budge, legănîndu-se uşor, descinse de pe lada lui şi se alătură procesiunii, dispărînd pe urmele ei.

Iarăşi fu pauză.

— O, dar a fost frumos, protestă doamna Lynn Jones. Voia să spună : Căminul, casa părintească ; odaia luminată de lampă ; perdelele rubinii ; şi Papa citind tare copiilor.

Acum înfășurau pînza lacului și dezrădăcinau trestiile. Rîndunele adevărate zburau la suprafața ierbii adevărate. Dar ea tot mai vedea casa familiei.

Era într-adevăr frumos... repetă, referindu-se tot la casă, la casa familiei.

— Eu zic c-a fost ieftin și vulgar, se repezi mînios Etty Springett, referindu-se la spectacol. Și zvîrli o privire înciudată spre pantalonii verzi ai lui Dodge, spre cravata lui cu buline galbene și vestonul descheiat.

Dar doamna Lynn Jones tot mai vedea casa familiei. „Exista oare — medita ea, pe cînd soclul îmbrăcat în roșu al lui Budge era îndepărtat de-a rostogolul — exista oare ceva — nu impur, nu ăsta era cuvîntul — dar poate „neigienic" în casa părintească, în căminul familiei? Asemenea unei bucăți de carne ce s-ar fi alterat, căreia i-ar fi „crescut barbă", cum spuneau servitorii ? Sau de ce oare pierise ? Timpul mergea înainte, tot înainte, ca minutarele ceasului din bucătărie. (Aparatul ticăia în tufișuri). De n-ar fi întîlnit rezistență, medita ea, nu s-ar fi întîmplat nimic ; acele ceasului încă s-ar mai fi mișcat în cerc — iarăși și iarăși, mereu, în cerc. Căminul, casa familiei ar fi rămas neschimbat ; și barba lui papá ar fi crescut, gîndea ea, ar fi crescut, ar fi tot crescut ; și tricotajele lui mamán ar fi sporit — ce făcea oare cu atîtea tricotaje ? TREBUIA să intervină o schimbare, își spuse, altfel barba lui papá ar fi crescut peste măsură ; și tricotajele lui mamán la fel. Astăzi ginerele ei purta obrajii rași

ca-n palmă. Fiică-sa avea frigider... Doamne, cum o mai ia razna mintea mea !" Își puse frîu. Ce voia ea să spună era că, neapărat, trebuiau să se schimbe lucrurile — afară doar cînd erau perfecte ; în care caz, presupunea că ar fi rezistat Timpului. Cerul nu se schimbă.

— Așa erau ? întrebă Iza abrupt.

O privi pe doamna Swithin de parcă ar fi fost un dinozaur ori un mamut care se micșorase mult. Firesc era să nu mai existe, odată ce trăise pe vremea Reginei Victoria.

Tic, tic, tic, continua mașinăria în tufiș.

„Victorienii" — reflectă doamna Swithin.

— Eu nici nu cred — spuse cu micul ei zîmbet ciudat — nu cred că au existat vreodată asemenea oameni. Doar că tu și eu și William ne îmbrăcam altfel.

— Dumneavoastră nu credeți în istorie, zise William.

Scena rămînea goală. Vacile se urneau de colo colo pe cîmp. Umbrele se adînciseră sub copaci.

Doamna Swithin își mîngîia crucea. Se uita vag la priveliște. Ei ghiciră că plecase cu închipuirea într-o călătorie circulară, că unifica. Oile, vacile, iarba, copacii, noi-înșine — toate sînt una. Chiar dacă-s stridențe, întregul produce armonie, dacă nu pentru noi, atunci pentru o ureche gigantică, prinsă de-un cap gigant. Și astfel — zîmbea ea blajin — chinul unei anumite oi, vaci, ori făpturi omenești este necesar ; și atunci — zîmbi radios și serafic spre săgeata aurită din depărtare — ajungem la concluzia că totul e armonie, de-am putea s-o auzim. Și-o vom auzi. Ochii ei se odihneau acum pe creasta

albă a unui nor. „Bine — dacă gîndul ăsta o mîngîia — zîmbiră peste capul ei William și Iza — las' să gîndească așa."

Tic, tic, tic, repeta mașinăria.

— Ați înțeles ce-a vrut să spună ? întrebă doamna Swithin, aterizînd subit. Miss La Trobe?

Iza, ale cărei priviri colindau acum departe, clătină din cap în semn că nu înțelesese.

— Dar poți spune același lucru și despre Shakespeare, făcu doamna Swithin.

— Shakespeare și paharele cîntătoare ! [1] interveni doamna Manresa. Doamne, ce barbară mă faceți să mă simt !

Se întoarse către Giles. Apela la ajutorul lui împotriva acestui atac la adresa simplei, voioasei inimi omenești.

— Prostii, bombăni Giles.

Nimic nu mai apărea pe scenă.

Scînteieri roșii și verzi scăpărau din inelele de pe degetele doamnei Manresa. El își mută privirea de la ea spre mătușa Lucy. De la dînsa spre William Dodge. De la el spre Iza. Ea se împotrivea să-i întîlnească ochii. Atunci își coborî privirea, spre pantofii lui de tenis pătați cu sînge.

Spuse (fără cuvinte) „Sînt tare nenorocit !"

„Și eu la fel", răspunse ca un ecou Dodge.

„Și eu de asemeni", gîndi Iza.

Cu toții erau prinși, încuiați într-o cușcă ; prizonieri ; urmărind un spectacol. Nu se întîmpla nimic. Ticăitul mașinăriei era înnebunitor.

[1] Joc în care, atingîndu-se succesiv un șir de pahare, se obțin sunete muzicale (n. tr.).

„Înainte, măgăruș, murmură Iza, străbate deșertul... poartă-ți povara !..."

Simți ochii lui Dodge urmărind-o cum mișca din buze. Totdeauna cîte un ochi rece se tîra la suprafața ta, ca o muscă mare, înviată iarna. Il înlătură cu un gest nervos.

— Ce de mai timp le trebuie ! exclamă iritată.

— Iar pauză, citi Dodge, uitîndu-se în program.

— Și după aceea ce urmează ? întrebă Lucy.

— *Prezentul. Noi-înșine*, citi el.

— Să sperăm că cu asta se termină, spune Giles răstit.

— Ei, acum uite cine nu e cuminte, îl admonestă doamna Manresa pe băiețașul ei, pe eroul ei prost dispus.

Nimeni nu se mișca. Ședeau acolo, cu fața spre scena goală, spre vaci, spre pășuni, și spre priveliște, în timp ce aparatul ticăia în tufiș.

— Ce scop are acest divertisment ? făcu Bartholomew, ridicîndu-se brusc.

— *Beneficiile*, citi Iza din copia ei de carbon, cu literele șterse, *sînt menite unui fond pentru instalarea luminii electrice în biserică.*

— Toate serbările noastre de țară, pufni domnul Oliver întorcîndu-se către doamna Manresa, se încheie cu o cerere de bani.

— Bineînțeles, bineînțeles, murmură ea, deplîngîndu-i severitatea — și arginții din punguța ei de mărgele zornăiră.

— Nimic nu se face pe gratis în Anglia, continuă bătrînul.

Doamna Manresa protestă. Poate că asta o fi fost adevărat despre victorieni ; dar desigur nu despre noi cei de azi ? Credea ea oare într-adevăr că noi sîntem dezinteresaţi ? o întrebă domnul Oliver.

— O, nu-l cunoaşteţi pe soţul meu ! exclamă copila naturii, luînd atitudinea cuvenită.

Admirabilă femeie ! Puteai fi sigur că va zbîrnîi ca un orologiu deşteptător cînd bătea ceasul ; că se va opri ca un cal bătrîn de tramcar, cînd auzea clopotul. Oliver nu zise nimic. Doamna Manresa scoase oglinda şi se ocupă de faţa ei.

Toţi erau cu nervii în tensiune. Şedeau acolo fără apărare. Maşinăria ticăia. Nu era nici o muzică. Se auzeau de pe drum sirenele automobilelor. Şi foşnet de copaci. Dînşii nu erau nici una nici alta ; nici victorieni, nici ei-înşişi. Erau suspendaţi, fără fiinţă, părăsiţi şi uitaţi într-un ţinut vag de hotar, nici iad nici ţinut al drepţilor. Tic, tic, tic, da înainte maşinăria.

Iza se agita pe scaun ; aruncînd priviri peste umăr în dreapta şi în stînga.

— „Vreo două duzini de păsări — mierle şi
mierloi — stau înşirate pe-o sfoară, murmură.
Vine deodată asupră-le un struţ, un vultur, un călău,
Care din voi mai bun e de copt în aluatul meu ?
Care din voi potrivit e, care din voi pregătit e ?

Hai, veniţi dulci surioare
Veniţi, domni şi domnişoare"...

Cît avea să-i mai ţină în aşteptare ? „Prezentul. Noi-înşine". Aşa citeau în program. Apoi citiră ce urma : „Beneficiile sînt menite unui fond pentru instalarea luminii electrice în biserică." Unde era biserica ? Acolo, de partea cealaltă. I se vedea turla printre copaci.

„Noi-înşine..." Se întoarseră la program. Dar ce putea ea să ştie despre „noi-înşine" ? Despre elizabetani, da ; despre victorieni, poate ; dar despre noi-înşine, şezînd aici, într-o zi de iunie, în 1939 — era ridicol. „Eu-însămi" — era cu neputinţă. Alţii, poate... Cobbet de la Cobbs Corner ; maiorul ; bătrînul Bartholomew ; doamna Swithin — despre dînşii poate că putea şti ceva — da. Însă pe *mine* n-o să mă prindă — nu, pe mine nu. Spectatorii se agitau. Zgomot de rîsete venea din tufişuri. Dar nimic, nimic nu apărea pe scenă.

— De ce ne-o fi făcînd să aşteptăm atît ? întrebă iritat maiorul. Doar n-au nevoie să se costumeze, dacă-i vorba de prezent.

Doamna Mayhew fu de acord. Afară doar dacă avea de gînd regizoarea să termine cu un *Grand Ensemble*. Armata ; Marina ; Steagul Britanic ; şi îndărătul lor poate — doamna Mayhew schiţă ce-ar fi făcut dînsa dacă ar fi fost un spectacol de tablouri vivante dat la reşedinţa ei — îndărătul tuturor — biserica. Din carton. O fereastră, cea dinspre răsărit, iluminată strălucitor pentru a simboliza... avea să completeze ea planul ăsta la momentul potrivit.

— Uite-o colo, îndărătul copacului, șopti, arătînd spre Miss La Trobe.

Miss la Trobe sta acolo, cu ochii pe textul scenariului ei „După Vic, scrisese, să încerc zece min. de prezent. Rîndunele, vaci etc..." Voia, într-un fel, să-i pună față-n față, să-i dușeze cu realitatea prezentului. Dar ceva nu mergea cum trebuia în experiența asta. „Realitatea-i prea tare !" bombăni. „Afurisiții !" Simțea tot ce simțeau ei. Spectatorii erau infernali. O, de-ai putea să scrii o piesă făcînd abstracție de spectatori ! Să scrii piesa, piesa unică. Dar iat-o pe dînsa aci, față-n față cu spectatorii ei. În fiece secundă își slăbeau lațul. Micul ei joc dăduse greș. De-ar avea barem o pînză de fundal s-o atîrne printre copaci — să excludă vacile, rîndunelele, prezentul ! Dar n-avea nimic. Interzisese muzica. Rîcîind cu degetele scoarța copacului, blestema publicul. O cuprinse panica. Parcă-i șiroia sînge din pantofi. „Asta-i moarte, moarte, moarte !" constată în marginea cugetului ei — „cînd iluzia dă greș". Neputincioasă a ridica mîna, sta în fața publicului ei.

Și atunci se revărsă ploaia, dintr-odată, potop.

Nimeni nu văzuse venind norul. Și iată-l acum, umflîndu-se negru deasupră-le. Se revărsa ploaia de parcă toți oamenii de pe lume ar fi plîns. Lacrimi. Lacrimi. Lacrimi !

„O, de-ar putea sfîrși aci durerea noastră omenească !" murmură Iza. Privind în sus, o plesniră doi stropi mari de ploaie în plin obraz. I se prelinseră pe față de parcă ar fi fost lacrimile ei. Dar erau lacrimile tuturor, plîngînd pentru toată lumea. Unii ridicau mîinile. Ici colo se deschidea cîte o umbrelă de soare. Ploaia șiroia, subită și universală. Apoi se opri. Din iarbă se înălță un miros proaspăt de pămînt.

„Asta a fost ce trebuia", suspină Miss La Trobe, ștergîndu-și stropii de pe obraji.

Natura odată mai mult ținuse cu ea. Riscul ce-l luase jucînd în aer liber se justificase. Flutură în aer caietul ce-l ținea în mîini. Începu muzica. A.B.C. — A.B.C. Melodia era cît se poate de simplă. Dar acum că se revărsase ploaia, vorbea glasul celălalt, glasul nimănui. Și glasul care plîngea pentru nesfîrșita durere omenească spuse :

„Regele e-n vistierie,
Numără băneturi,
Regina-n al ei iatac..."

„O, de-ar putea sfîrșit aci și viața mea !" murmură Iza (avînd grijă să nu miște buzele). Gata ar fi să-i dăruiască acelui glas comoara ei întreagă dacă astfel li s-ar putea pune capăt lacrimilor. Micul crîmpei de cîntec o putea lua toată. Pe altarul pămîntului scăldat în ploaie își depunea jertfa...

— O, ia uitați-vă ! strigă tare.

Apăruse o scenă. Iar pînza grosolan spoită era un perete. Și colo, omul cu căldărușa în spate ! Mister Page, reporterul, lingîndu-și creionul, notă : „Cu foarte limitatele mijloace de care a putut dispune, Miss La Trobe a evocat publicu-

lui Civilizația gata a se nărui (peretele) ; reclădită prin voința umană (dovadă omul cu căldărușa) ; dovadă de asemenea femeia care întinde cărămizile. Cum nu se poate mai ușor de înțeles. Acum iese un bărbat negru cu perucă creață ; altul șocolatiu cu turban argint ; reprezintă probabil Liga..."

O salvă de aplauze primi acest măgulitor tribut adus nouă-înșine. Cam rudimentar, firește. Dar regizoarea era obligată să se restrîngă la speze cît mai reduse. O pînză spoită trebuia să transmită ceea ce atît „The Times" cît și „Telegraph" spuneau în articolele lor de fond chiar în dimineața asta.

Cîntecul îngîna :

„Regele e-n vistierie,
Numără băneturi
Regina-n al ei iatac
Gustă..."

Brusc cîntecul încetă. Melodia se schimbă. Un vals parcă, nu ? Ceva pe jumătate știut, pe jumătate necunoscut. Rîndunelele îl dansau. Dînd întruna ocoluri, ba apropiindu-se, ba depărtîndu-se ; retrăgîndu-se și înaintînd. Și copacii, o, copacii, cît de gravi și calmi, ca niște senatori în consiliu, sau ca stîlpii printre spațiile unei catedrale mari... Da, ei erau bazele muzicii, alcătuiau ritmuri, mase, volumuri, și împiedicau să se reverse ce era fluid. Rîndunelele — sau lăstuni erau ? Rîndunelele care zboară prin temple ca

niște umbre, lăstunii care din totdeauna se întorc mereu... Da, de pe zid unde se lăsaseră, păreau să prezică ceea ce la urma urmei spunea ziarul „Times" ieri. Se vor clădi cămine. Fiece apartament cu frigiderul lui montat în perete. Fiecare din noi un om liber ; farfuriile spălate de un aparat ; nici un aeroplan care să ne supere ; cu toții eliberați ; făcuți oameni întregi...

Cîntecul se schimbă ; deveni repezit ; spart ; colțuros. Foxtrot să fi fost ? Jazz ? În tot cazul, ritmul izbea, creștea, înhăța scurt. Ce cadențe ! Ce stridențe ! De, cu mijloacele ce le are ea la dispoziție, prea mult nu se poate cere. Cîtă cotcodăceală, cîtă cacofonie ! Nimic finisat. Așa abrupt. Și corupt. Ce exces ; și ce insultă ; și neclar. Dar modern, firește, fiind bizar. Care-i sensul așa rar ? Ce dorește ? A dărîma ? Împingînd și alergînd ? Și zvîcnind și smiorcăind ? Vrea în nas să se scobească ? Vrea spanchiu ca să privească ? Sau pieziș, ca neroada — De sus face pe iscoada ?... O, lipsa de respect a generației care-i — slavă Domnului doar trecător — „tînără" ! Tinerii, care nu știu să facă, ci doar să desfacă ; să spargă-n țăndări viziunea cea veche ; să fărîme-n atomi ce-a fost întreg. Ce trăncăneală, ce țăcăneală — parcă-i ciocănitoarea cea verde, pasărea hohotitoare, cum i se spune, care știe doar să zburătăcească din copac în copac, țăcănind, hohotind.

Ia uite colo ! Uite-i cum țîșnesc din tufișuri — derbedeii. Copii ! Diavoli mici — spiriduși — priculici — duhuri poznașe. Ce poartă-n mîini ? Cutii de tablă ? Sfeșnice de dormitor ? Cupe

vechi de cristal ? Dragă, asta-i oglinda ovală, cea mare, din salonul preotului. Şi uite şi oglinda pe care a împrumutat-o de la mine ! A maică-mi. E crăpată. Care-i sensul ? A căutat orişice destul de lucios încît să ne oglindească pe noi ? Probabil.

Pe noi ! Pe noi !

Ţîşneau, zvîcneau, ca din puşcă. Scăpărînd, orbind, dănţuind, ţopăind. Uite, acum l-au prins... pe bătrînul Bart. Acuma pe Manresa. Ici un nas... Colo o fustă... Apoi doar nişte pantaloni... Acum poate un obraz... Noi sîntem ăştia ? Dar e cumplit. Să ne prindă aşa cum sîntem, fără să ne lase timp să luăm o ati... Şi-apoi, doar aşa, în crîmpeie... *Asta*-i atît de deformant şi de tulburător — şi-i cu totul necorect.

Dibuind-schimonosind, jucînd şi săltînd, unduind şi secerînd, oglinzile săgetau, fulgerau, dădeau în vileag. Cei din rîndurile dindărăt se sculară în picioare, să vadă de ce se amuza lumea. Prinşi şi ei, se aşezară... Ce exhibiţie îngrozitoare ! Chiar pentru cei în vîrstă, despre care ai fi crezut că nu le mai pasă cum arată. ... Şi Doamne ! Ce hărmălaie, ce vuiet ! Acum pînă şi vacile mugeau. Bufnind cu copitele, şfichiuind din cozi — reticenţa firii fu răsturnată ; şi bariera ce-ar trebui să despartă pe Omul Stăpîn de jivină era dărîmată. Apoi cîinii începură şi ei. Alertaţi de larmă, iată-i, veneau — zorind, alergînd, tropotind. Uitaţi-vă la ei ! Şi ogarul, ogarul cel afgan... uitaţi-vă la el !

Apoi, odată mai mult, în acel tumult care între timp devenise de nestăpînit, iată că domnişoara Aşaşipedincolo dindărătul copacului îi

chemă dintre tufişuri — ori poate că ei fură cei care-o zbughiră de-acolo — Regina Bess[1] ; Regina Anne ; şi fata de pe Aleea Mall ; şi Era Raţiunii ; şi Budge poliţistul. Iată-i veneau. Şi Pelerinii. Şi îndrăgostiţii. Şi pendula cea mare şi veche. Şi bătrînul cu barbă. Apărură toţi. Şi mai mult decît atît, recitară toţi cîte-o frază sau un crîmpei din rolurile lor. *„Mi-e capul cam tulbure“* — spunea unul. Alta : *„Eu sînt Raţiunea“... „Iar eu ? Eu sînt jobenul cel vechi“... „Întorsu-s-a acasă vînătorul“... „Acasă ? unde minerul asudă, şi unde buna-credinţă a fetei e grosolan terfelită.“ ...„Dulce şi blînd ; dulce şi blînd, vînt din apus, de la mare...“ „E oare-un pumnal ceea ce-n faţă-mi apare ?“ „Bufniţa ţipă şi iedera parcă a batjocură-mi pocăne poc-poc în geam.“ ...„Domniţă pîn' la moarte iubită, lasă-ţi iatacul şi vino...“ „Unde viermele-şi ţese pînza învăluitoare...“ „Aş vrea să fiu un fluture. Aş vrea să fiu un fluture“, ...„în vrerea ta ni-e liniştea“... „Uite, pápá, cartea, citeşte-ne tare din ea“... „vau ! vau ! latră cîinii, vin calicii...“* [2]

Oglinda cea mare, ovală, fu cea care se dovedi prea grea. Flăcăul Bonthorp cu toţi muşchii lui nu mai putea căra de colo colo afurisita de oglindă. Se opri. Şi atunci se opriră toate — oglinzi de mînă, căni de cositor, pahare răzleţe de cristal, cioburi de podoabe de hamuri,

---

[1] Diminutiv familiar pentru Elisabeth.

[2] Autoarea citează fragmente şi parafraze din : R. L. Stevenson — *Requiem*, Tennyson — *The Princess*, Shakespeare — *Macbeth*, cîntece anonime şi cîntece de copii. (n. tr.).

și oglinzi cu rama groasă de argint dăltuit — toate se opriră. Și spectatorii se văzură, firește nu întregi, dar oricum stînd liniștiți locului.

Acele ceasului se opriseră la clipa prezentă. Era acum. Noi-înșine.

Așadar, asta urmărise ea ! Să ne dea în vileag pe de-a-ntregul, așa cum sîntem, aici și acum. Toți se foiau, se aranjau, făceau gesturi nefirești ; se ridicau mîinile, se mutau picioarele. Pînă și Bart, pînă și Lucy, se dădură în lături. Toți se sustrăgeau, se fereau, în afară de doamna Manresa care, față în față cu oglinda, o folosi drept oglindă ; scoase apoi oglinjoara ei ; își pudră nasul ; și așeză la locul ei o buclă deranjată de vînt.

„E grozavă !“ exclamă bătrînul Bartholomew. Ea singură își păstra identitatea nerușinîndu-se și se înfrunta pe sine fără a clipi. Calmă, își rujă buzele.

Purtătorii de oglinzi se tupilară pe vine ; malițioși ; observînd ; așteptînd ; demascînd.

„Ăștia sînt“, sușoteau rîndurile dindărăt. „Trebuie să ne supunem pasiv acestei ocări degradante ?“ întreba rîndul din față. Fiecare se întorcea — chipurile ca să-i spună ceva vecinului său — și-i spunea primul lucru care-i venea în gînd. Fiecare încerca să se mute cît de cît dincolo de ochiul cercetător, insultător. Unii făceau ca și cum ar fi voit să plece.

Spectacolul s-a terminat, presupun, bombăni maiorul Mayhew, căutîndu-și pălăria. E timpul...

Dar mai înainte ca acești spectatori să fi ajuns la o concluzie comună, o voce se făcu auzită. A

cui voce era nu știa nimeni. Venea din tufișuri — o afirmare, megafonică, anonimă, rostită puternic. Vocea spunea :

„*Înainte de a ne despărți, doamnelor și domnilor, înainte de a pleca...* (Cei care se ridicaseră se așezară)... *să vorbim pe șleau, fără podoabe, fără umpluturi, fără cuvinte de gașcă. Să rupem ritmul și să uităm rima. Și să ne privim cu atenție și calm pe noi-înșine. Noi-înșine. Unii slăbănogi. Unii grași.* (Oglinzile o confirmau). *Mincinoși cei mai mulți dintre noi. Și hoți.* (Oglinzile nu făcură nici un comentariu.) *Săracii sînt la fel de răi ca și bogații. Nu vă ascundeți printre zdrențe. Și să nu lăsăm haina să ne protejeze. Ori faimoasa știință de carte ; ori abilele exerciții la pian ; ori aplicarea vopselii. Sau să presupunem că inocența e în copilărie. Gîndiți-vă la oi. Ori credința în iubire. Ori virtutea în cei cărora le-au crescut peri albi. Gîndiți-vă la cei care omoară cu pistolul sau tunul ori aruncînd bombe aici sau acolo. Ei fac fățiș ce facem noi cu viclenie. Uite, de exemplu* (aici megafonul adoptă un ton familiar, de conversație) *vilișoara domnului M. O vedere distrusă pe veci. Asta-i o crimă... Ei, și rujul de pe buzele doamnei E... și unghiile ei roșii ca sîngele... Un tiran, amintiți-vă, e jumătate sclav. Și vanitatea domnului H. scriitorul, scotocind în grămada cu gunoaie după o faimă de cinci parale... Apoi mai e amabila condescendență ce-o are doamna cea mare, stăpîna domeniului. Stilul ce*

se cuvine oricărui om bine din clasa de sus. Şi achiziţia de acţiuni pe piaţă cu vînzarea ca ţel... O, sîntem cu toţii la fel. Uitaţi-vă la mine acum. Scap eu oare de propria-mi reprobare, simulînd — în tufiş, printre frunze — indignare ? Poftim rime, spre a sugera, cu protest cu tot şi cu dorinţa de imolare, că şi eu am avut parte de oarecare „educare“... Uitaţi-vă la noi-înşine, doamnelor şi domnilor ! Apoi la acel zid ; şi întrebaţi-vă cum poate această zidire, acea mare zidire, pe care noi o numim, poate-n neştire, civilizaţie, să fie înălţată de nişte (aici oglinzile scînteiară şi fulgerară) *cioburi, fărîme şi rămăşiţe ca noi ?*

Totuşi aici mă ridic (apelînd iar la rimă, atenţie !) la o strună mai 'naltă — nu-i drept să nu spui nimic despre bunătatea noastră pentru pisic ; apoi observaţi în ziarul de azi „soţia sa iubitoare“ ; şi pornirea ce ne'mboldeşte — fireşte, cînd nimeni nu ne priveşte — la miezul nopţii către fereastră, ca să mirosim fasolea înflorită. Ori refuzul hotărît de a-şi vinde sufletul cîte unui individ prăpădit, bubos şi jegos, în sandale. Există şi aşa ceva — Cum ? dumneavoastră n-aţi observat? Tot ce puteţi vedea în dumneavoastră sînt cioburi, fărîme şi rămăşiţe ? Bine, atunci ascultaţi gramofonul cum susţine...

Aici se produse o zgîlţîire. Plăcile se amestecaseră Foxtrot, Levănţica parfumată, Casa mea dulcea mea Casă, Domneşte Britania... Năduşind abundent, Jimmy, însărcinat cu muzica, le zvîrli de-o parte şi puse pe cea potrivită — era oare Bach, Händel, Beethoven, Mozart, sau nici un nume ilustru, ci doar un cînt al tuturora, moştenit din moşi strămoşi ? Oricum, slavă cerului, era cineva care vorbea, după rägetul anonim al megafonului infernal.

Ca argintul viu lunecînd, ca pilitura magnetizată, cei dispersaţi se adunară. Melodia începu ; prima notă însemna o a doua ; a doua o a treia. Apoi dedesubt în adînc o forţă se născu în opoziţie ; apoi alta. La diferite nivele deviau una faţă de alta. La diferite nivele noi mergeam înainte ; flori culegînd unii la suprafaţă ; alţii cufundîndu-se spre a se lupta cu înţelesul ; dar pricepînd şi cuprinşi cu toţii ; alăturîndu-se toţi. Întreaga populaţie a profunzimilor de nemăsurat ale minţii venea în roiuri ; de la cei neocrotiţi, cei jupuiţi şi cei nebăgători de seamă — Şi zorile mijiră ; şi azurul ; din haos şi cacofonie măsură ; dar n-o domina singură melodia sunetului de suprafaţă ; ci şi luptătorii războindu-se în penaje de bătălie ca să se-nlăture. Să se despartă ? Nu. Siliţi să vină din hotarele zării ; rechemaţi de pe muchea unor îngrozitoare despicături de gheţare ; se ciocneau ; se dizolvau ; se adunau. Şi unii îşi muiară degetele crispate ; şi alţii îşi descrucişară genunchii încleştaţi.

Era vocea asta noi-înşine ? CIOBURI, FĂRÎME ŞI RĂMĂŞIŢE, DAR ŞI ASTA SÎNTEM?

Cum valurile retrăgîndu-se descoperă ; cum ceaţa ridicîndu-se dezvăluie ; înălţîndu-şi ochii (ai doamnei Manresa erau umezi ; pentru o clipă lacrimile făcură ravagii în stratul de pudră) vă-

zură, — așa cum izbește privirea o gheată veche de vagabond, cînd s-au retras apele — un om cu guler de preot escaladînd pe furiș o ladă de săpun menită discursurilor.

„Reverendul G. W. Streatfield, — reporterul își linse creionul și notă — vorbi apoi..."

Cu toții priveau lung. Ce intolerabilă constricție, contracție, reducție la simplificată absurditate era, desigur ! Dintre toate priveliștile nelalocul lor, un preot în livreaua servituții lui, ca încheiere, era cea mai total nelalocul ei, cea mai grotescă. Deschise gura. O Doamne, ocrotește-ne și ne ferește de vorbe, murdăritoarele, de vorbe, impurele ! Ce nevoie avem noi de vorbe să ne amintească ? Trebuie eu să fiu Toma, tu Ioana ? [1]

Ca și cum un corb, nevăzut, s-ar fi săltat la vedere pe-o creangă desfrunzită, el își atinse gulerul și croncăni *hîm-hîm*-ul său preliminar. Un singur fapt atenua oroarea ; degetul său arătător, înălțat în maniera obișnuită, se vedea pătat cu suc de tutun. Nu era un tip chiar așa rău ; Reverendul G. W. Streatfield ; o piesă de mobilier tradițional de-al bisericii ; un dulap-colțar ; ori grinda de sus a unei porți, fasonată de generații de dulgheri de țară după vreun model pierdut în cețurile vremilor.

---

[1] Aluzii, probabil, la Thomas Beckett, martir pentru integritatea conștiinței, și Ioana d'Arc, cea care a luptat cu deplină încredere în glasurile conștiinței ei. **(n. tr.)**

Privi înspre public ; apoi sus către cer. Întreaga adunare, cei cultivați și cei simpli, se simțiră stînjeniți, pentru el, pentru ei-înșiși. Iată-l stînd acolo, purtătorul lor de cuvînt, cel care-i reprezenta ; simbolul lor, ei-înșiși ; un caraghios, un nerod, batjocorit de oglinzi ; ignorat de vaci, condamnat de norii care-și continuau majestuoasa realcătuire a peisajului celest ; o prăjină pe două picioare, fără rost în curgerea și măreția lumii tăcute de vară.

Primele sale cuvinte se pierdură (vîntul se stîrnise ușor ; frunzele foșneau). Apoi fu auzit spunînd : „Ce". Acestui cuvînt îi adăugă un altul „Mesaj" ; și în sfîrșit ieși la suprafață o frază întreagă ; nu de înțeles ; dar destul de lesne de auzit. „Ce mesaj", se părea că întreabă, „a vrut spectacolul nostru să ne transmită ?"

Își împreună mîinile, după obiceiul tradițional, de parcă ar fi șezut în biserică.

— M-am întrebat — cuvintele acestea fură repetate — ce înțeles, sau mesaj, a vrut acest spectacol să ne transmită ?"

Dacă el nu știa, numindu-se Reverend, și Licențiat în Arte, atunci cine să știe ?

— Ca unul dintre spectatori, continuă (cuvintele acum prindeau înțeles), voi supune adunării, cu multă umilință, pentru că eu nu sînt critic — își atinse cu un deget arătător îngălbenit îngrădirea albă care-i încercuia gîtul — interpretarea mea. Nu, acesta-i un cuvînt prea cutezător. Talentata doamnă... privi împrejur. La Trobe era invizibilă. Continuă : Vorbind doar ca unul dintre spectatori, mărturisesc că am fost nedumerit. Pentru care rațiune

— m-am întrebat —, ni s-au arătat aceste scene ? Pe scurt, ce-i drept. Mijloacele ce le-am avut la dispoziţie, în după-amiaza aceasta, erau limitate. Totuşi ni s-au arătat felurite grupuri. Ni s-a înfăţişat, dacă nu greşesc, strădania reînnoită. Puţini erau aleşii ; cei mulţi au trecut în fundal. Aceasta cu siguranţă că ni s-a arătat. Dar iarăşi, ni s-a dat a înţelege — sînt oare prea prezumţios ? Calc oare, asemenea îngerilor, pe-acolo de unde ca un neştiutor ar trebui să lipsesc ? Mie cel puţin mi s-a arătat că sîntem părţi unul din altul. Fiecare e parte dintr-un întreg. Da, acesta a fost gîndul ce mi-a venit cînd şedeam printre dumneavoastră ca spectator. Nu l-am văzut noi pe domnul Hardcastle de colo (arătă cu degetul) la un moment dat ca Viking ? Iar Lady Harriden — iertaţi-mă dacă greşesc vreun nume — n-a fost dînsa unul din pelerinii spre Canterbury ? Noi jucăm roluri diferite ; dar sîntem aceiaşi. Asta las la voia dumneavoastră să interpretaţi. Apoi, iarăşi, în timp ce piesa sau şirul de tablouri se scurgea, mi-a fost atrasă atenţia aiurea. Poate şi aceasta făcea parte din intenţia autoarei spectacolului ? Am crezut a înţelege că şi natura îşi are rolul. Cutezăm oare, m-am întrebat, să limităm viaţa la noi-înşine ? Nu trebuie să considerăm că aşa cum există un duh care inspiră, străbate... (rîndunelele zburau impetuos în juru-i. Păreau să ştie ce voia el să spună. Apoi se avîntară dincolo de raza vederii.) Vă las să hotărîţi dumneavoastră ce-au vrut să însemne toate astea. Eu nu-s aici ca să explic. Această sarcină nu mi-a fost atribuită. Vorbesc doar ca unul dintre spectatori, unul dintre noi. M-am văzut şi eu prins şi oglindit, din întîmplare în propria mea oglindă... (Rîsete) „CIOBURI, FĂRÎME ŞI RĂMĂŞIŢE ! DESIGUR, AR TREBUI SĂ NE ADUNĂM ?"

Însă (*însă* sublinia un nou paragraf) vorbesc şi într-o altă calitate. În aceea de Administrator al Fondului. În care calitate (consultă o foaie de hîrtie) sînt bucuros să vă pot spune că o sumă de treizeci şi şase lire, zece şilingi şi opt pence s-a adunat prin acest divertisment, întru apropierea de ţelul nostru : iluminarea bătrînei, scumpei noastre biserici.

„Aplauze", raportă reporterul.

Domnul Streatfield făcu o pauză. Ascultă. Auzea oare o muzică în depărtare ?

Continuă :

— Dar mai rămîne încă un deficit (îşi consultă hîrtia) de aproximativ una sută şi şaptezeci şi cinci de lire. Încît fiecare dintre noi care s-a bucurat de acest spectacol mai are încă pri...

Cuvîntul fu retezat. Îl reteză un zbîrnîit prelung. Douăsprezece aeroplane în formaţie perfectă, asemenea unui zbor de raţe sălbatice, zburau deasupra capetelor publicului. Asta fusese muzica. Apoi zbîrnîitul deveni zumzet. Avioanele trecuseră.

...lejul, continuă domnul Streatfield, de a aduce o contribuţie.

Făcu un semn. Într-o clipă începură să funcţioneze cutii de colectare. Ascunse îndărătul oglinzilor, ieşiră la iveală. Bani de aramă zdrăngăneau. Arginţi zornăiau. Dar — o, ce păcat, cît

de abject te făcea să te simți ! Iată-l pe Albert, idiotul, zornăindu-și și el cutia de colectare — o cratiță de aluminiu fără capac. Nu te puteai lepăda de el, săracul ! Nu puteai nega că există. Se aruncară șilingi. El zdrăngănea și chicotea ; trăncănea și se codea să plece, smiorcăindu-se. Cînd doamna Parker își aduse contribuția — o jumătate de coroană — ea apelă la domnul Streatfield să exorcizeze această pacoste ; să extindă ocrotirea veșmîntului său.

Acel om de treabă îl contemplă pe idiot cu bunătate. Credința lui — arăta acea privire — avea loc și pentru el. Și el, avea aerul să spună domnul Streatfield, este parte din noi. „Însă nu o parte pe care ne place s-o recunoaștem", adăugă tăcînd doamna Springett, pe cînd lăsa să cadă cele șase pence ale ei.

Contemplîndu-l pe idiot, domnul Streatfield își pierduse șirul cuvîntării. Stăpînirea vorbelor părea să fi zburat. Răsucea în neștire cruciulița ce-i atîrna de lanțul ceasului. Apoi mîna dibui după buzunarul pantalonului. Pe furiș extrase o tabacheră mică de argint. Era limpede tuturor că-l cuprinsese dorința firească a omului firesc. Nu mai avea interes pentru vorbe.

— Și acum, reluă, mîngîind în căușul palmei aprinzătorul de pipă, cea mai agreabilă parte a rolului meu. Să propun a ne aduce omagiul și mulțumirile talentatei doamne... Privi împrejur după un obiect care să corespundă acestei descrieri. Nu era vizibil așa ceva... care pare să dorească a rămîne anonimă. Făcu o pauză. Așa că... Făcu o nouă pauză.

Era un moment stînjenitor. Cum să încheie ? Cui să mulțumească ? Fiece sunet din natură era penibil de audibil ; foșnetul copacilor ; molfăitul vreunei vaci ; chiar și atingerea ierbii de vreo aripă de rîndunică se putea auzi. Dar nimeni nu vorbea. Pe cine-l puteau considera răspunzător ? Cui îi puteau mulțumi pentru petrecerea ce li se oferise ? Nimănui ? Apoi se stîrni un freamăt îndărătul tufișului ; un scrîșnet preliminar, prevestitor. Un ac zgîria un disc ; ciîf, ciîf, ciîf ; apoi, după ce-și găsi făgașul, urmă o rostogolire și o vibrație care anunța pe *Dumnezeu...* (toți se sculară în picioare) *aibă-l în pază pe rege.*

În picioare, spectatorii stăteau cu fețele la actori ; care și ei stăteau în picioare, cu recipientele pentru colectat ofrande potolite ; cu oglinzile ascunse și cu veșmintele diferitelor lor roluri atîrnînd bățoase.

„Fericit și glo-ri-os,
Lung domnească asupră-ne —
Dumnezeu aibă-l în pază pe Rege —"

Notele se stinseră.

Asta era finalul. Actorilor nu le venea să plece. Zăboveau ; se amestecau între ei. Iată-l pe Budge polițistul stînd de vorbă cu Regina Bess. Iar Era Rațiunii pălăvrăgea cu jumătatea dinainte a măgarului. Și doamna Hardcastle își netezea faldurile crinolinei. Și micuța Anglie, tot copil, sugea o bomboană de mentă pe care o scosese dintr-o pungută. Fiecare din ei mai juca

rolul nejucat conferit de costum. Frumusețea plana asupră-le. Frumusețea îi revela. Lumina era oare cea care făcea asta ? — tandra, pieritoarea, discreta și totuși cercetătoarea lumină de seară care dezvăluie profunzimi în apă și face pînă și căsuța de cărămidă roșie iradiantă ?

Priviți, șopteau spectatorii. O, priviți, priviți, priviți !

Și odată mai mult aplaudară ; și actorii se luară de mîini și făcură plecăciuni.

Bătrîna doamnă Lynn-Jones, agitîndu-se să-și găsească poșeta, oftă :

— Ce păcat — acum trebuie să-și schimbe costumele ?

Dar era timpul să-și strîngă toți lucrurile și să plece.

— Acasă, domnilor ; acasă, doamnelor ; e timpul să ne strîngem bagajul și să mergem acasă, fluiera reporterul, petrecînd șiretul de elastic în jurul carnetului de însemnări.

Iar doamna Parker sta aplecată :

— Mă tem că mi-a picat mănușa. Îmi pare foarte rău că vă deranjez. Colo jos, între scaune...

Gramofonul susținea, în tonuri imposibil de negat, triumfător dar și în chip de rămas-bun : *„Împrăștiați sîntem ; cei ce ne-am adunat. Dar,* pretindea gramofonul, *să păstrăm tot ce-a creat această armonie.“*

„O, să rămînem, răspundeau în ecou spectatorii (aplecîndu-se, iscodind, cotrobăind), să rămînem împreună ! E bucurie, e dulce bucurie, să fii cu alții alături.“

„Împrăștiați sîntem !“ repeta gramofonul.

Și spectatorii întorcîndu-se văzură ferestrele în flăcări, fiecare scăldată în soare auriu ; și murmurară : „Casa familiei, domnilor, dulcea...“, dar șovăiră o clipă, văzînd dincolo de strălucirea aurie poate o spărtură în cazanul de apă caldă, poate o gaură în covor ; și auzind poate picurul zilnic al socotelilor zilnice.

„Împrăștiați sîntem !“ îi informa gramofonul. Și-și lua rămas bun de la ei. Așa că, îmbărbătîndu-se o ultimă dată, îndreptîndu-și spinarea, apucînd care o pălărie, care un baston ori o pereche de mănuși de antilopă, aplaudară o ultimă dată pe Budge și pe Regina Bess ; copacii ; șoseaua cea albă ; catedrala Bolney ; și „Folia“ lui Hogben. Își luau adio unii de la alții și se împrăștiau, peste pajiști, pe cărări, dincolo de casă spre semicercul presărat cu pietriș, unde automobile, cărucioare și biciclete erau îngrămădite laolaltă.

Prietenii schimbau în trecere cîteva vorbe, își luau rămas bun.

„Eu — zău așa — cred, spunea cineva, că domnișoara Nuștiucumocheamă s-ar fi cuvenit să iasă și să nu-l lase pe paroh...“ „La urma urmei, ea a scris asta...“ „Eu am găsit spectacolul extraordinar de inteligent...“ „Vai, dragă, totul a fost o vorbărie fără noimă, o trăsnaie. Dumneata ai înțeles care era sensul ?“ „Păi... parohul a zis c-ar fi vrut să spună că noi cu toții jucăm toate rolurile...“ „A mai spus, dacă am înțeles eu bine, că natura își are și ea rolul...“ „Apoi, și idiotul... Și de ce să lase pe din afară

armata, cum spunea bărbatu-meu, dacă-i vorba de istorie ?“ „Şi dacă un singur spirit animă totul, cum rămîne cu aeroplanele ?“ „O, dar aveţi prea mari exigenţe. La urma urmei, nu uitaţi c-a fost doar un spectacol de ţară...“ „Întrucît mă priveşte, eu cred că s-ar fi cuvenit să aducă mulţumiri proprietarilor. Cînd s-a dat la noi serbarea în aer liber nu şi-a revenit iarba pînă în toamnă...“ „Dar noi am avut şi corturi...“ „Ăsta-i Cobbet de la Cobbs Corner, cel care ia mereu toate premiile la expoziţii. Pe mine mă lasă rece florile premiate, şi cîinii premiaţi...“

„Împrăştiaţi sîntem“ ! triumfa gramofonul, lamentîndu-se totuşi, *„Împrăştiaţi sîntem !...“*

„Dar nu uitaţi, flecăreau între ei vechii buni prieteni, că trebuiau să scoată totul cît mai ieftin. Nu prinzi oamenii la repetiţii, în anotimpul ăsta. Au strînsul fînului... fără să mai vorbim de filme.“ „...Ce ne trebuie e un centru. Ceva care să ne adune pe toţi...“ „Brookes-ii au plecat în Italia, în ciuda evenimentelor. Cam uşuratic, nu ?...“ „Dacă s-ar întîmpla tot ce poate fi mai rău — să sperăm că nu se va întîmpla — au să închirieze un avion, aşa spuneau“ „...Ce m-a amuzat a fost moş Streatfield, cînd bîjbîia după punga cu tutun. Îmi place să fie omul natural, nu mereu cocoţat la înălţime...“ „Şi glasurile acelea din tufişuri.“ „...Oracole ? Vă referiţi la Greci ? Erau oare oracolele, iertaţi-mi ireverenţa, un fel de introducere la religia noastră ? Care este ce ?“ „...Tălpi de crep ? E atît de rezonabil... Ţin mult mai mult şi protejează picioarele.“ „...Dar, cum spuneam : se poate adapta

credinţa creştină ? Pe timpuri ca astea... La Larting nu merge nimeni la biserică... Au cîini, au — filme...“ „E curios că ştiinţa, aşa mi se spune, face toate cele (ca să zicem aşa) *mai* pătrunse de spirit...“ „Ultima idee care se propagă este că nu există nimic solid...“ „Vedeţi, acolo se poate zări biserica printre copaci...“

„Domnul Umphelby ! Ce plăcere să vă vedem ! Zău aşa, veniţi la cină ! ...Nu, din păcate — ne întoarcem în oraş. Începe sesiunea Parlamentului.“ „... Le spuneam că Brookesii au plecat în Italia. Au văzut vulcanul. E cum nu se poate mai impresionant, aşa spun, să-l vezi în erupţie — au avut noroc.“ „De acord — lucrurile par să stea mai prost ca oricînd pe continent. Şi ce înseamnă canalul, cînd te gîndeşti, dacă-s hotărîţi să ne invadeze ?... Aeroplanele — nu-mi venea s-o spun — te făceau să te gîndeşti...“ „Nu, mie mi s-a părut că prea era din bucăţele de nimic. De exemplu, idiotul. Ce-o fi vrut să exprime — ceva ascuns — ca să zic aşa, inconştientul, cum i se zice ? Dar de ce se-amestecă mereu sexul în toate cele ?“ „...E-adevărat — într-un sens sîntem cu toţii încă sălbatici, admit asta. Femeile acelea cu unghiile roşii. Şi găteala — ce e ! Vechiul sălbatic, presupun.“ „...Auziţi clopotul. Ding dong. Ding... E cam dogit bătrînul clopot... Şi oglinzile ! Să ne oglindească pe noi !... Asta a fost cruzime — eu aşa zic. Te simţi atît de nerod, prins aşa, fără apărare.“ „Uite-l pe domnul Streatfield — se duce probabil să ţină slujba de seară. O să trebuiască să se grăbească, altfel nu mai are timp să se schimbe. ... Zicea că ea a vrut să spună că ju-

căm cu toţii roluri." „Da, dar în a cui piesă ? A — asta-i întrebarea ! Şi dacă sîntem lăsaţi la urmă cu întrebări de pus, nu înseamnă asta că spectacolul, piesa de teatru, e un eşec ?" „Eu-una declar că-mi place să fiu sigură, cînd am fost la teatru, că am priceput sensul. ...Sau poate că asta o fi vrut să spună ? ...Ding dong. Ding... că dacă nu ne grăbim să tragem concluzii, că dacă dumneata crezi, şi eu cred că gîndim altminteri, poate într-o zi vom gîndi la fel ?"

„Iată-l pe dragul de Mister Carfax, vechiul nostru prieten... Vreţi să vă luăm cu noi în maşină, dacă nu vă temeţi să şedeţi cam înghesuit ? Ne punem nişte întrebări, domnule Carfax, cu privire la spectacol. Ei — de exemplu cu oglinzile — o fi vrut să spună că reflectarea este vis — şi muzica (ce-o fi fost, Bach, Händel, sau nimeni anume) este adevărul ? Ori tocmai contrariul ?"

„Vai de mine şi de mine... ce zăpăceală ! Nu mai poţi deosebi o maşină de alta. De asta am eu o mascotă, o maimuţică. Dar n-o văd... Cît mai aşteptăm, spuneţi-mi ?" „Cînd cădea ploaia, n-aţi simţit că parcă plîngea cineva pentru noi toţi ? Există un poem, *Lacrimi, lacrimi, lacrimi,* aşa începe. Şi continuă *Atunci, dezlănţuit, oceanul...* dar nu-mi pot aminti restul."

„Şi-apoi cînd domnul Streatfield spunea : «Acelaşi spirit animă totul» — au întrerupt avioanele. Asta-i inconvenientul la un spectacol în aer liber... Doar dacă n-o fi vrut să spună chiar asta... Vai, dar aranjamentele pentru parcare nu s-ar putea zice că-s corespunzătoare... Nici nu m-aş fi aşteptat la atîtea Hispano-Suiza... Asta e un Rolls... Asta-i o Bentley... Asta-i noul tip de Ford. ...Ca să ne-ntoarcem la ce-a vrut să spună — Sînt maşinăriile diabolice, sau introduc ele o discordie... Ding, dong, ding... prin care vom ajunge în cele din urmă la... Ding dong. ...Uite maşina cu maimuţica... Haideţi, hopa sus ...Să ne vedem cu bine, doamnă Parker... Mai sunaţi-ne. Data viitoare cînd vom fi pe-aici, nu uitaţi..." „Data viitoare... Data viitoare..."

Roţile se învîrteau scrîşnind pe pietriş. Maşinile porniră — dispărură.

Gramofonul gargarisea UNIRE — ÎMPRĂŞTIERE. Gargarisi — UNI... ÎMPRĂŞ... Şi se opri.

Mica adunare ce se întîlnise la dejun rămăsese, în picioare, pe terasă. Pelerinii tocaseră o cărare în iarbă. Şi pînă s-o curăţa pajiştea are să fie treabă, nu glumă. Mîine va suna telefonul : „Nu mi-am uitat la dumneavoastră poşeta ?"... „O pereche de ochelari într-un toc de piele roşie ?" „O mică broşă veche, care n-are valoare decît pentru mine ?" Mîine va suna telefonul.

Acum, domnul Oliver spuse :

— Scumpă doamnă, şi, luînd în mîna lui mîna înmănuşată a doamnei Manresa, o strînse, ca şi cum i-ar fi spus : „Mi-aţi dat ceea ce acum îmi luaţi."

I-ar fi plăcut să mai zăbovească o clipă pe smaraldele şi rubinele, săpate la iveală, cu mîinile lui — aşa spunea lumea — de firavul Ralph Manresa pe cînd era un biet individ zdrenţăros

și murdar. Dar vai, lumina asfințitului nu era prielnică machiajului ei ; arăta ca o crustă aplicată, nu contopit intim cu pielea. Și el dădu drumul mîinii ei ; iar ea îi făcu cu ochiul ca o mică ștrengăriță, de parcă i-ar fi spus — dar sfîrșitul acelei fraze fu întrerupt brusc. Căci ea se întoarse, și Giles făcu cîțiva pași spre dînsa ; și vîntul ușor prevestit de meteorolog îi flutură poalele — Iar ea înaintă ca o zeiță, copioasă, plutitoare, urmată de captivii înlănțuiți cu flori.

Cu toții se retrăgeau, mergeau înapoi, se împrăștiau ; iar el rămînea cu cenușa răcită și cu nici un licăr de văpaie pe trunchiul stins. Ce cuvînt putea exprima apăsarea inimii lui, scurgerea din vinele sale, pe cînd Manresa retrăgîndu-se — admirabilă femeie, toată numai senzație — sfîșia păpușa de zdrențe și lăsa pleava să curgă din inima lui ?

Bătrînul scoase un sunet gutural și coti spre dreapta. Înainte șchiopiș, înainte tîrîș, de vreme ce dansul a luat sfîrșit. Iată locul unde dimineața, devreme, distrusese lumea băiețașului : Dăduse buzna de printre copaci, cu ziarul pe nas ; și copilul plînsese.

Jos în văiugă, dincolo de eleșteul cu nuferi, actorii se dezbrăcau. Îi putea vedea printre spinării. În vestă și pantaloni ; descheind copci ; încheindu-se la nasturi ; stînd în patru labe ; îndesînd haine în valijoare ieftine ; cu săbii de argint, cu bărbi și cu smaralde prin iarbă. Miss La Trobe, în costum taior — cu fusta prea scurtă față de picioarele ei solide — se lupta cu valurile unei crinoline. El trebuia să respecte con-

vențiile. Încît se opri, lîngă eleșteu. Apa sta opacă peste mîl.

Atunci, apropiindu-se dindărătul lui, soră-sa Lucy îl lovi ușurel pe braț.

— Nu s-ar cădea să-i mulțumim ? îl întrebă.

Cît de neperceptivă o făcuse religia ei ! Fumurile acestei tămîieri întunecau inima omenească. Zburînd la suprafață, ea ignora lupta din mîl. După ce La Trobe fusese torturată de interpretarea parohului, de maltratările și desfigurările actorilor...

— Nu-i trebuiesc mulțumirile noastre, Lucy, spuse el aspru.

Ceea ce îi trebuia, ca și crapului acela (mișca ceva în apă) era întunericul mîlului ; un whisky cu sifon la cîrciumă ; și vorbe grosolane lunecînd ca larvele prin ape.

— Mulțumește actorilor, nu autoarei, spuse. Sau nouă, publicului.

Privi peste umăr. Doamna cea bătrînă, indigena, preistorica, pleca și ea, dusă pe fotoliul cu rotile împins de un lacheu. Acum treceau prin bolta porții. Iată, pajiștea era goală. Linia acoperișului, coșurile drepte, se înălțau dure și roșii în albastrul serii. Casa se ridica iar la suprafață ; casa care dispăruse, care fusese desființată. Era grozav de bucuros că se isprăvise — alergătura și tevatura, rujul și inelele. Se aplecă și ridică o dalie căreia îi picaseră petalele. Solitudinea revenise. Și rațiunea și ziarul luminat de lampă. ...Dar unde îi era cîinele ? Legat cu lanțul într-o cușcă ? I se umflară vinișoarele la tîmple de mînie. Fluieră. Și iată-l, eliberat de

Candish, năvălind peste pajişte cu un smoc de spumă pe nară, venea cîinele lui.

Lucy tot mai privea lung eleşteul cu nuferi.

— S-au dus toţi, murmură, sub frunze.

Speriaţi de umbre trecătoare, peştii se retrăseseră. Ea privea lung apa. Mecanic îşi mîngîia crucea. Dar ochii scrutau mereu apa, uitîndu-se după peşti. Nuferii se închideau ; nufărul roşu, nufărul alb, fiecare pe talerul lui de frunză. Deasupra aerul fremăta ; dedesubt era apa. Ea sta între două fluide, mîngîindu-şi crucea. Credinţa cerea ore de îngenunchiere, din zorii zilei. Adesea se lăsa ispitită de încîntarea privitului hoinar — o rază de soare, o umbră. Acum frunza crestată din colţ sugera, prin contururile ei, Europa. Erau şi alte frunze. Privirea ei fîlfîi peste faţa apei, numind frunzele India, Africa, America. Insule de securitate, lucind, viguroase.

— Bart, îi vorbi fratelui ei.

Voia să-l întrebe despre libelulă — oare firul cel albastru nu s-ar putea aşeza undeva — dacă l-am distruge aici — apoi în alt loc ? Dar el plecase, intrase în casă.

Atunci mişcă ceva în apă ; peştele ei favorit, cel cu coada-evantai. Îl urmă crăpceanul auriu. Apoi zări o sclipire de argint — însuşi crapul cel mare, care atît de rar venea la suprafaţă. Lunecau înainte, intrînd şi ieşind printre tulpini — argint ; trandafiriu ; aur ; pestriţi ; dungaţi ; bălţaţi alb şi negru.

„Noi-înşine“, murmură. Şi regăsind un licăr de credinţă în apele cenuşii — cu nădejde, fără

mult ajutor de la raţiune, urmărea peştii ; cei stropiţi cu picăţele, cei dungaţi, cei cu pete de purpură ; văzînd în această apariţie frumuseţe şi putere şi splendoare în noi-înşine.

„Peştii au credinţă, raţiona ea. Au încredere în noi pentru că niciodată nu i-am prins.“ Dar fratele ei răspundea : „E lăcomia care-i aduce la suprafaţă.“ „Dar frumuseţea lor !“ protesta ea. „Instinctul sexual“, răspundea el. „Dar cine face ca instinctul sexual să fie sensibil la frumuseţe ?“ argumenta ea. El dădea din umeri cu indiferenţă : „Cine ? ! De ce ? !“ Redusă la tăcere, ea se înapoia la viziunea ei proprie ; a frumuseţii care e bunătate ; marea pe care plutim. De obicei impermeabili ; dar desigur orice ambarcaţie are uneori fisuri ?

El purta torţa raţiunii pînă se stingea în întunericul peşterii. Cît despre dînsa, în fiece dimineaţă, în genunchi, îşi ocrotea viziunea. În fiece noapte deschidea fereastra şi privea frunzişul proiectat pe cer. Apoi dormea. Apoi o trezeau trilurile întrepătrunse ale glasurilor de păsărele.

Peştii veniseră la suprafaţă. N-avea nimic ce să le dea — nici o fărîmă de pîine. „Aşteptaţi, drăguţilor“, le vorbi. Are să intre în casă şi are să-i ceară bucătăresei un pesmet. Atunci căzu o umbră. Duşi fură ca săgeţile. Ce rău îi părea ! Cine să fie ? Ia uite colo, tînărul al cărui nume îl uitase ; nu Jones, nici Hodge...

Dodge o părăsise brusc pe doamna Manresa. Prin toată grădina o căutase pe doamna Swithin. Acum o găsea ; şi ea îi uitase numele.

— Eu sînt, William, spuse.

Atunci ea se reînsufleţi, ca o fată îmbrăcată în alb, într-o grădină, printre trandafiri, care ar fi venit alergînd în întîmpinarea lui — un rol nejucat.

— Mă duceam să caut un pesmet — nu, să mulţumesc actorilor, se poticni, feciorelnică, roşind. Apoi îşi aminti de fratele ei. Fratele meu, adăugă, zice că nu trebuie să-i mulţumim autoarei, domnişoarei La Trobe.

Totdeauna „fratele meu... fratele meu" era cel ce se înălţa din adîncimile lacului ei cu nuferi.

Cît despre actori, Hammond îşi desprinsese favoriţii şi acum îşi încheia nasturii la haină. După ce-şi petrecu lanţul ceasului printre nasturi, dus fu.

Numai Miss La Trobe rămăsese, aplecată peste ceva în iarbă.

— Spectacolul s-a sfîrşit, spuse Dodge. Actorii au plecat.

— Şi nu trebuie, spune fratele meu, să-i mulţumim autoarei, repetă doamna Swithin, privind spre Miss La Trobe.

— Aşa că eu vă mulţumesc dumneavoastră, spuse el.

Îi luă mîna şi i-o strînse. Făcînd toate socotelile, nu era probabil să se mai întîlnească vreodată.

Clopotele bisericii totdeauna se opreau lăsîndu-te să te întrebi : „Mai urmează alt sunet ?" Iza, la jumătatea drumului de-a curmezişul pajiştei, asculta... Ding, dong, ding... N-avea să

mai urmeze alt sunet. Enoriaşii erau adunaţi, în genunchi, în biserică. Slujba începea. Spectacolul se terminase ; rîndunele zburau la suprafaţa ierbii ce fusese scena.

Iată-l pe Dodge, cel care citea pe buze, semenul ei, conspirator cu ea, căutător ca şi dînsa al feţelor ascunse. Grăbea să se alăture din nou doamnei Manresa care trecuse înainte cu Giles — „tatăl copiilor mei", murmura ea. Carnea o inunda, fierbinte, străbătută de sîrmele nervilor, aci luminîndu-se, aci întunecată ca mormîntul — trupul ei fizic. Ca să-şi vindece ulceraţia rîncedă a săgeţii otrăvite căuta chipul pe care toată ziua îl căutase. Netezindu-şi părul sau rochia, aruncînd priviri scrutătoare, printre spinări, pe deasupra umerilor, îl căutase pe bărbatul în gri. Îi dăduse o ceaşcă cu ceai la o partidă de tenis ; îi pusese în mînă o rachetă. Asta era tot. Dar, plîngea ea, de ne-am fi întîlnit mai înainte de a sări somonul ca un lingou de argint... de ne-am fi întîlnit — plîngea. Şi cînd venise băieţelul ei în şură, luptîndu-se să-şi croiască drum, murmurase : „De-ar fi fost copilul lui..." În trecere smulse frunza cea amară crescută întîmplător în faţa geamului camerei copiilor. Barba Moşului. Mototolind şi strivind aţele buruienii în locul vorbelor, căci acolo nu creşteau vorbe, şi nici trandafiri, trecu grăbită pe lîngă semenul ei, conspirator cu dînsa, căutător de feţe dispărute — „Ca Venus" — gîndi el, traducînd brut — „către pradă..." şi merse în urma ei.

După colț, iată-l pe Giles alături de doamna Manresa. Ea sta la ușa mașinii. El cu un picior proptit de bordură. Oare simțeau săgețile gata să-i străpungă ?

— Hai, hopa sus, Bill, spuse ea, cu ton de tachinerie.

Și roțile se învîrtiră scrîșnind în pietriș, și mașina porni și dispăru.

În sfîrșit, Miss La Trobe se putea ridica din poziția ei aplecată. O prelungise pentru a evita atenția. Clopotele încetaseră ; publicul plecase ; actorii de asemenea. Își putea îndrepta spinarea. Putea desface brațele. Putea spune lumii : „Ați primit darul meu !" O stăpîni fala — pentru o clipă. Dar ce dăduse ? Un nor ce se topea în ceilalți nori din zare. În dăruire era triumful. Și triumful pălea. Acest dar nu însemnase nimic. Dacă publicul i-ar fi priceput înțelesul ; dacă actorii și-ar fi știut rolurile ; dacă perlele ar fi fost veritabile și fondurile nelimitate — darul ar fi fost mai bun. Acum se dusese să se alăture celorlalte.

„Un eșec !" gemu, și se opri se strîngă discurile.

Atunci, brusc, graurii năvăliră asupra copacului îndărătul căruia se ascunsese. Într-un singur stol îl împroșcară ca tot atîtea pietre înaripate. Tot arborele zbîrnîia de ciripitul lor, de parcă fiece pasăre ar fi smuls de o sîrmă. Un vîjîit, un zumzet se ridica din copacul vibrînd de păsări, zbîrnîind de păsări, înnegrit de păsări. Copacul deveni o rapsodie, o cacofonie trepidantă, un vîrtej de vîjîială și vibrație — ramurile, frunzele, păsările silabisind strident VIAȚĂ, VIAȚĂ, VIAȚĂ, fără măsură, fără încetare devorînd copacul. Apoi zvîrrr ! Se înălțară. Apoi fîșșș ! Își luară zborul.

Ce întrerupsese ? Era bătrîna doamnă Chalmers, care se strecura prin iarbă cu un mănunchi de flori — garoafe parcă — pentru a umple vasul de pe mormîntul soțului ei. Iarna ducea ilice sau frunză de iederă. Vara, o floare. Ea speriase graurii. Acum trecu.

Miss La Trobe apăsă cu un sunet sec încuietoarea și-și săltă pe umăr geanta cea grea cu plăci de gramofon. Traversă terasa și se opri la copacul unde se adunaseră graurii. Aici suferise ea triumf, umilință, extaz, deznădejde — în zadar. Tocurile ei săpaseră o gaură în iarbă.

Se făcea întuneric. Cum nu erau nori care să tulbure cerul, albastrul era mai albastru, verdele mai verde. Nu mai exista nici o priveliște — nici o Folly, nici o săgeată a catedralei Bolney. Doar pămîntul, nici un pămînt anume.

Puse jos geanta cu plăci și stătu privind pămîntul.

„Ar trebui să-i grupez, murmură, aici." Ar fi la miezul nopții ; ar fi două siluete, pe jumătate ascunse de o stîncă. S-ar ridica perdeaua. Primele cuvinte care ar fi ? Cuvintele îi scăpau.

Săltă din nou geanta cea grea pe umăr. O porni cu pași mari peste pajiște. Casa părea că doarme ; un singur fir de fum se tot îngroșa, pe fundalul copacilor. Ce ciudat că pămîntul, cu toate florile astea incandescente — crinii, tran-

dafirii, bulgări de flori albe, tufişuri de verde arzător — era totuşi tare. Din pămînt păreau să se înalţe ape verzi cuprinzînd-o. Porni în călătoria ei pe ape, depărtîndu-se de ţărm, şi ridicînd mîna, bîjbîi după încuietoarea porţii de fier de la intrare.

Avea să vîre geanta pe fereastra bucătăriei şi-apoi să continue drumul pînă la Han. De cînd se certase cu actriţa cu care împărţise patul şi punga simţea tot mai mult nevoia să bea. Şi oroarea şi teroarea de a fi singură. Într-o bună zi, curînd, avea să treacă peste — care oare dintre legile satului ? — Moderaţia ? Castitatea ? Ori avea să ia ceva care nu-i aparţinea de drept ?

În colţ aproape că se ciocni cu bătrîna doamnă Chalmers care se înapoia de la mormînt. Bătrîna o ocoli plecîndu-şi privirea asupra florilor veştede ce le ducea. Aşa făceau totdeauna femeile din căsuţele cu muşcate roşii. Ea era în afara societăţii — o vagabondă fără casă şi prieteni. Natura o despărţise oarecum de specia ei. Şi totuşi, pe marginea textului, mîzgălise : „Sînt sclava publicului meu."

Împinse geanta cu discuri înăuntru prin fereastra bucătărioarei şi merse mai departe, pînă ce văzu în colţ perdeaua roşie din vitrina barului. Acolo va găsi adăpost ; glasuri ; uitare. Deschise uşa cîrciumii. O întîmpină mirosul acru al berei stătute ; şi zgomotul conversaţiei. Se opriră. Vorbiseră despre ea — „Şefa" cum îi ziceau în batjocură — n-avea importanţă. Se aşeză şi privi prin fum nişte picturi stîngace pe

sticlă — o vacă într-un grajd — un cocoş şi o găină. Ridică paharul la buze. Şi bău. Cuvinte de o silabă picau în mîl. Ea moţăia ; clătina din cap. Mîlul începea să rodească. Vorbe ce se ridicau deasupra înaintării trudnice prin mîl de vite mute peste măsură de împovărate. Vorbe fără înţeles — minunate vorbe !

Ceasul cel ieftin ticăia ; fumul întuneca pozele de pe pereţi. Fumul începuse să-i usture cerul gurii. Fumul întuneca surtucele pămîntii. Ea nu-i mai vedea, dar se sprijinea de ei, aşa cum şedea cu mîinile în şolduri şi cu paharul în faţă. Iată cîmpia înaltă la miezul nopţii ; iată stînca ; şi două siluete ce mijeau. Subit copacul fu împroşcat cu grauri. Ea puse paharul jos. Auzise primele cuvinte.

Jos în văiugă, la Pointz Hall, sub copaci, se termina cina în sufragerie. Candish măturase cu peria firimiturile de pe masă ; cruţînd petalele ; şi, în cele din urmă, lăsase familia la desert. Spectacolul se terminase, străinii plecaseră, şi acum erau singuri — ei, familia.

Spectacolul rămînea însă suspendat pe cerul minţii lor — mişcîndu-se, descrescînd, dar încă acolo. Muindu-şi bobul de zmeură în zahăr, doamna Swithin privea spectacolul. Spuse, aruncînd brusc bobul în gură :

— Ce-a vrut să însemne ? Şi adăugă : Sătenii ; regii ; nebunul şi (înghiţi) noi-înşine ?

Cu toţii priveau spectacolul ; Iza, Giles, şi domnul Oliver. Fiecare, fireşte, vedea altceva.

O clipă mai tîrziu se va fi scufundat dincolo de zare, se va fi dus să se alăture altor spectacole. Domnul Oliver, scoţînd o ţigară de foi, zise :

— Prea ambiţios. Şi adăugă, aprinzîndu-şi ţigara : Faţă de mijloacele ei.

Plutea spre depărtări, să se alăture altor nori : făcîndu-se nevăzut. Prin fum Iza vedea nu spectacolul ci pe spectatori împrăştiindu-se. Unii la volanul maşinii ; alţii pe biciclete. O poartă se deschidea larg. Un automobil se avînta pe aleea de intrare către vila cea roşie dintre ţarinile cu grîu. Ramuri joase de salcîmi măturau capota. Presărat cu petale de salcîm sosea automobilul.

— Oglinzile şi vocile din tufişuri, murmură ea. Ce voia să spună ?

— Cînd a rugat-o domnul Streatfield să explice, n-a vrut, zise doamna Swithin.

Aici, cu coaja desfăcută în patru, dînd în vileag un con alb, Giles îi oferi soţiei sale o banană. Ea o refuză. El îşi zvîrli chibritul în farfurie. Se stinse cu un fîsîit uşor în sucul de zmeură.

— Trebuie să fim recunoscători pentru vreme, spuse doamna Swithin, împăturindu-şi şervetul. A fost perfectă — în afară de-o aversă.

Apoi se ridică, iar Iza o urmă prin hol spre odaia cea mare.

Nu trăgeau niciodată perdelele pînă nu se făcea prea întuneric încît să se mai vadă ceva, nici nu închideau ferestrele pînă nu era prea frig. De ce ar fi înlăturat ziua înainte să fi trecut ? Florile mai erau încă vioaie şi strălucitoare ; păsările ciripeau. Adesea puteai să vezi

mai mult seara, cînd nimic nu te întrerupea, cînd n-aveai de comandat peşte, nici de răspuns la telefon. Doamna Swithin se opri lîngă tabloul cel mare care înfăţişa Veneţia — şcoala lui Canaletto. Poate că sub micul acoperiş al gondolei să fi fost o siluetă măruntă — o femeie — voalată ; sau un bărbat ?

Iza, luîndu-şi brusc de pe masă lucrul la care cosea, se ghemui în fotoliul de lîngă fereastră. Din adăpostul de scoică al odăii, privea înserarea zilei de vară. Lucy se întorsese din călătoria ei în interiorul tabloului şi sta tăcută. Soarele arunca luciri roşii în sticlele ochelarilor ei. Şalul ei negru scînteia argintiu. O clipă arătă ca o figură tragică dintr-o altă piesă.

Apoi vorbi cu glasul ei obişnuit.

— Au rămas mai mulţi bani anul ăsta ca anul trecut, aşa a spus. Dar anul trecut a plouat.

„Anul ăsta, anul trecut, anul viitor, niciodată “... murmură Iza. Mîna îi ardea în soare pe pragul ferestrei. Doamna Swithin luă de pe masă lucrul la care tricota.

— Ai simţit ce-a spus ? întrebă. ... jucăm roluri diferite dar sîntem aceiaşi...

— Da, răspunse Iza. Nu, adăugă.

Mereu era DA, NU. DA, DA, DA, fluxul năvălea cuprinzînd. NU, NU, NU, se retrăgea. Gheata cea veche ieşea la iveală pe prundiş.

„RĂMĂŞIŢE, CIOBURI, ŞI FĂRÎME“, cită ce-şi amintea din piesa pe cale a pieri.

Lucy tocmai deschisese buzele ca să răspundă, şi pusese o mînă mîngîietoare pe cruce, cînd intrară domnii. Scoase micul ei ciripit de bun-ve-

nit. Îşi hîrşi deoparte tălpile, să facă mai mult loc. Dar de fapt era loc de prisos şi aveau fotolii încăpătoare, îmbrăcate cu huse.

Bărbaţii se aşezară, înnobilaţi amîndoi de soarele în asfinţit. Amîndoi se schimbaseră. Giles purta acum vestonul negru şi cravata albă a claselor profesionale — la care se cerea (Iza îşi coborî privirea spre picioarele lui) pantofi de lac. „Reprezentantul nostru, purtătorul nostru de cuvînt", îl ironiză. Totuşi era extraordinar de chipeş. „Tatăl copiilor mei — pe care-l iubesc şi-l urăsc." Iubire şi ură — cum o rupeau în două ! Desigur era timpul ca cineva să născocească o altă schemă de piesă ori ca autorul să iasă din tufişuri...

Intră Candish. Aducea poşta a doua pe o tavă de argint. Erau scrisori ; note de plată ; şi ziarul de dimineaţă — ziarul care anula ziua din ajun. Ca un peşte înălţîndu-se spre o fărîmă de pesmet, Bartholomew înhăţă ziarul. Giles tăia plicul unei aparente hîrtii de afaceri. Lucy citi o scrisoare de lamentaţie de la o veche prietenă din Scarborough. Iza nu primise decît note de plată.

Obişnuitele sunete reverberau prin scoică ; Sands aţîţa focul ; Candish umplea boilerul. Iza terminase cu notele de plată. Şezînd în scoica odăii urmărea spectacolul pălind. Florile mai licăreau înainte de a se stinge. Le privea licărind.

Ziarul foşnea. Minutarul sălta înainte. Daladier ţintuise francul la o cotă mai joasă. Fata plecase să se distreze cu soldaţii. Ţipase. Îl lovise. ...Şi apoi ?

Cînd privi Iza din nou florile, se stinseseră.

Bartholomew apăsă butonul lămpii de citit. Cercul cititorilor, legaţi de hîrtiile lor albe, se ilumină. Iată-i adunaţi în această văiugă a cîmpului copt de soare, lăcusta, furnica şi gîndăcelul, rostogolind fărîme de ţărînă coaptă de soare prin miriştea lucioasă. În acel ungher trandafiriu al cîmpului copt de soare Bartholomew, Giles şi Lucy netezeau şi ronţăiau şi ciupeau fărîme. Iza îi privea.

Apoi ziarul fu lăsat jos.

— Gata ? făcu Giles, întinzînd mîna să-l ia.

Bătrînul cedă ziarul. Se îmbăia în căldură şi lumină. O mînă mîngîia cîinele, mototolind falduri de piele către zgardă.

Ceasul ticăia. Casa scotea mici scîrţîieli ca şi cum ar fi fost foarte fărîmicioasă, foarte uscată. Mîna Izei pe pragul ferestrei simţi deodată răceală. Trandafirii se retrăseseră pentru noapte.

Doamna Swithin împăturindu-şi scrisoarea îi murmură Izei :

— M-am uitat înăuntru şi i-am văzut pe puişori — dormeau bine, sub trandafirii de hîrtie.

— Rămaşi de la încoronare, bombăni Borthołomew, pe jumătate adormit.

— Degeaba ne-am bătut atîta capul cu decorarea, adăugă Lucy, anul ăsta n-a plouat.

— Anul ăsta, anul trecut, anul viitor, niciodată, murmură Iza.

— Fierar, croitor, soldat, marinar, veni ca un ecou glasul lui Bartholomew. Vorbea în somn.

Lucy vîrî scrisoarea înapoi în plic. Era timpul acum să-şi reia lectura — „Momente din Istorie".

Dar nu mai știa unde rămăsese. Răsfoi paginile, uitîndu-se la ilustrații — mamuți, mastodonți, păsări preistorice. Găsi pagina unde se oprise.

Întunericul sporea. Vîntul pătrundea în odaie. Cu un mic fior doamna Swithin își strînse șalul argintiu în jurul umerilor. Era prea cufundată în lectură încît să roage a se închide fereastra. „Anglia, citea ea, era pe atunci o mlaștină. Păduri dese acopereau ținutul. Prin vîrfurile crengilor lor încîlcite cîntau păsări..."

Pătratul cel mare al ferestrei deschise nu mai arăta acum decît cer. Secat de lumină, sever, rece ca piatra. Se lăsau umbre. Se tîrau umbre peste fruntea înaltă a lui Bartholomew ; peste nasul lui mare. Arăta neînsuflețit, spectral, iar scaunul lui monumental. Îi zvîcnea pielea, cum zvîcnește pielea unui cîine. Se ridică, se scutură, privi țintă în gol, apoi ieși cu pas falnic din odaie. Auziră labele cîinelui tropotind înnăbușit pe covor în urmă-i.

Lucy întoarse pagina repede, cu un sentiment de vinovăție, ca un copil căruia i se va spune să meargă la culcare înainte de a fi sfîrșit capitolul.

„Omul preistoric, citi, jumătate om, jumătate maimuță se înalță din poziția lui semi-ghemuită și ridică pietre mari".

Ajunsă aci, strecură între pagini scrisoarea dela Scarborough, ca să însemne sfîrșitul capitolului, apoi se ridică, zîmbi, și tăcută ieși în vîrful picioarelor din odaie.

Sus, bătrînii se duseseră la culcare. Giles făcu mototol ziarul și stinse lampa. Rămași singuri pentru prima oară în această zi, tăceau. Singuri fiind, dușmănia ieșea la iveală ; dragostea de asemenea. Înainte de a dormi, trebuiau să se războiască ; după ce se vor fi războit, aveau să se îmbrățișeze. Din acea îmbrățișare se putea naște o nouă viață. Dar mai întîi trebuiau să se lupte, cum se luptă cîinele vulpoi cu cățeaua vulpoaică, în inima întunericului, în cîmpiile nopții.

Iza lăsă să-i cadă din mînă cusătura. Fotoliile mari, îmbrăcate în huse, deveniseră enorme. Giles de asemenea. Și Iza de asemenea, pe fundalul ferestrei. Fereastra era toată numai cer fără culoare. Casa își pierduse însușirea de adăpost. Era noapte ca înainte de a se fi durat drumuri, sau case. Era noaptea în care locuitorii peșterilor vegheau din vreun loc înalt printre stînci.

Atunci s-a ridicat perdeaua. Și ei vorbiră.

POSTFAȚĂ

ULTIMELE SCRIERI ALE VIRGINIEI WOOLF

CU ÎNTRE ACTE, o inovatoare de seamă a secolului XX în arta romanului și-a spus ultimul cuvînt.

Autoarea a cărei întreagă operă stă sub semnul lucidității învăluită în grație n-a fost niciodată o estetă ruptă de realitățile vremii ei — imagine ce ar putea stărui în mintea unora care au citit, de pildă, doar feeria *Valurile*, ultimul ei roman tradus la noi. Aceasta se vede cel mai limpede — și totodată la cel mai înalt nivel artistic — în măiestrita construcție care este *Între acte*, roman publicat postum, în 1941) — simbioză desăvîrșită între realitatea exterioară și cea lăuntrică a diferitelor personaje, între oglindirea gravelor probleme ale orei (plină de patos pentru că plină de adevăr) și evocarea vastului fundal al istoriei și preistoriei; — toate acestea cu o tehnică inedită, lesne accesibilă, extrem de divertisantă și, în cele din urmă, — însușire deloc de disprețuit — arătînd, cu convingere și gingășie artistică, o cale posibilă pentru ieșirea din marasm.

Cine a citit o parte mai însemnată a operei Virginiei Woolf — cuprinzînd și numeroasele cicluri de eseuri substanțiale, — convingătoare prin pătrundere și erudiție, cuceritoare prin farmec și naturalețe ; articolele de teorie și critică literară care au contribuit la primenirea tehnicii romanului contemporan ; pamfletele feministe și antirăzboinice care încă nu și-au pierdut actualitatea ; elucidantele portrete biografice și portrete de epocă pline de fantezie și adevăr ; schițele și scurtele povestiri, emanînd, cu toată voita lor detașare și compoziție extrem de studiată, interes și gingașă compasiune pentru oamenii umili — a putut constata că *lirismul* este într-adevăr o trăsătură de căpetenie a personalității Virginiei Woolf — un lirism de tip modern, cuprinzînd și *cotidianul* și priveliștile citadine — dar că aceeași pondere în viziunea sa foarte personală o au *cerebralitatea* lucidă, care nu exclude din realitate *suferința, răul și nedreptatea socială ; curiozitatea pentru toate tipurile de umanitate ; onestitatea și simțul de răspundere* al adevăratului intelectual ; toate pătrunse de ardenta căutare a unui *„sens“, a frumuseții, armoniei, a progresului omenirii pe calea echității și adevărului.*

Ca romancieră, Virginia Woolf a fost *o neobosită experimentatoare,* vrînd cu fiecare dintre cărțile ei să traducă autentic, în alt tipar formal, *viața adevărată.*

După atemporalitatea voită a tulburătorului roman-poem *Valurile* — în care se concentrase exclusiv asupra peisajelor lăuntrice, din zorii pînă în asfințitul vieții, a șase personaje foarte diferite (ale căror pieritoare glasuri împletite, șoptind și zbuciumîndu-se ca și valurile veșnice, într-un limbaj conventio-

nal-monoton, sînt fericit întretăiate de interludiile poetice evocînd peisajul grădinii și al mării din zori pînă la lăsarea nopții) Virginia Woolf simte nevoia unui contrast, unei forme larg accesibile, care să readucă în cîmpul atenției *lumea* și *omenirea* în mijlocul cărora trăiesc personajele sale, în specificitatea peisajelor și structurii sociale engleze cît și a timpului istoric. Cu atît mai mult cu cît malefica ascensiune a fascismului îi inspira o îngrijorare crescîndă.

Iată prima înregistrare din Jurnalul scriitoarei, referindu-se la lucrarea intitulată mai întîi *Familia Pargiter,* apoi *Aici și Acum* și finalmente *Anii* (500 pagini, publicate în 1937 — singura carte voluminoasă a Virginiei Woolf) : „Constat că mă farmecă infinit faptele de data aceasta, și că sînt în posesia unor cantități inestimabile.“ Mai tîrziu, *Jurnalul* pomenește de „torente de fapte“ și despre determinarea de a scrie *după aceea o carte de poet.* (Aceasta va fi *Între acte.)*

Încă din *Anii* — cronica unei familii engleze în perioada dintre 1880 și „prezentul“ contemporan (1936) — vastă frescă scrisă în stil larg accesibil, dar dîndu-i cititorului sentimentul că pătrunde singur, nu prin intermediul autorului, în cugetele și scenele înfățișate — o descoperim pe scriitoare preocupată în primul rînd să fixeze trăsăturile țării sale ; schimbările în structură și mentalitate, mișcarea de opinii în societatea engleză, protestul generației tinere contra fascismului cotropitor și degradant, impulsul ei către o viață nouă. ANGLIA e în toate felurile regăsită și celebrată, evocată, — cu ironie uneori, cu farmec tot-

deauna — cu metropola ei Londra palpitînd de viață, de trecut, de poezie, cu așezările ei înnobilate de vechime, păstrîndu-și inconfundabilul suflu vital prin demnitatea și civilitatea, prin curajul, tenacitatea și umorul, prin solidaritatea oamenilor săi în clipe grele.

Încă din romanul *Anii* o vedem pe Virginia Woolf atentă, cu cea mai desăvîrșită luciditate, la realitatea contemporană și intens îngrijorată pentru valorile spirituale care fac gloria și demnitatea omului. Încă din *Anii* scriitoarea asociază tînăra generație cu nădejdea în continuitatea vieții demne, în triumful *luminii* asupra întunericului — idee exprimată cu artistică gingășie și sobrietate în finalul cărții — apropiat ca spirit celui din *Între acte,* dar mult mai puțin dramatic.

Penultima carte a Virginiei Voolf ; *Roger Fry, o biografie* (1940) — scrisă la îndemnul prietenilor rămași din *Grupul Bloomsbury* — ne duce cu gîndul la acea *școală de idei, de gust și de opinii* care a fost pentru tînăra Virginia Stephen (crescută în spiritul raționalismului luminat al sfîrșitului secolului 19, încă destul de frînat în Anglia de prejudecățile societății victoriene) acea grupare amicală, unde domnea spiritul de avangardă, cultul prieteniei și voioșiei, grupare care se întrunea pe la începutul noului secol în locuința surorilor și fraților Stephen din cartierul londonez Bloomsbury — și care a devenit cu timpul un important ferment progresist în Anglia, în deosebi pe tărîm estetic. Acești foști studenți străluciți de la Cambridge, anticonformiști și laburiști mai toți, — scriitori, pictori, istorici, economiști, critici de artă — mai tîrziu celebri și gravitînd în

jurul soților Woolf — au descoperit pînzele pictorilor francezi impresioniști, apoi cele postimpresioniste și cubiste ; pe marii romancieri ruși ai vremii ; prestigioasele creații ale baletelor rusești ale lui Djaghilev, în care dansa marele Nijinski pe muzică de Stravinski și Debussy ; pe marii gînditori și psihologi de limbă germană. Iată cum evocă criticul Clive Bell (devenit cumnatul Virginiei) etica celor de la Bloomsbury: *„Omul era considerat civilizat cînd simțul său pentru valori era rafinat printr-o delicată apreciere a OPEREI DE ARTĂ. Ceea ce-l caracteriza pe cel civilizat în ochii noștri era gustul pentru adevăr și frumusețe, toleranța și onestitatea intelectuală, oroarea de plictiseală, simțul umorului și al bunelor maniere ; curiozitatea ; dezgustul pentru vulgaritate, brutalitate și pompă ; evitarea superstiției ca și a pruderiei ; acceptarea fără teamă a lucrurilor plăcute oferite de viață ; dorința de a se exprima complet, grija pentru o educație liberală..."*

Pentru *intelectualitatea* vremii aceste idei erau revoluționare...

„Păstrînd vechiul ideal de adevăr și liberă rostire cultivat la Cambridge, Bloomsbury-ii rămîneau tradiționaliști și individualiști. Împăcînd *Libertatea și bunele maniere, Arta și morala,* ei lichidau conflictul care divizase întreg secolul al 19-lea." [1]

Roger Fry — membru marcant al Grupului Bloomsbury o trezise pe Virginia la arta modernă, cu care ea avea afinități atît de intense. Avuseseră împreună nesfîrșite convorbiri despre rolul artistului, unitatea artelor, natura emoției estetice. Critic strălucit — însărcinat cu achiziția operelor de artă destinate Muzeului Metropolitan din New York — reușise a stîrni un interes prodigios pentru problemele de estetică ce le punea arta modernă. După el, „pe artist nu trebuie să-l preocupe crearea a ceva agreabil, ci sesizarea, îndărătul aparențelor, a realității spirituale, hrănită de experiență", pe care el o numește „viziune" — cuvînt ce revine des și în opera Virginiei Woolf.

[1] Monique Nathan — *Virginia Woolf par elle même,* Editions du Seuil.

Înainte și după primul război, la țară, la Asheham, în valea Ousei, unde de curînd căsătoriții Leonard și Virginia Woolf își petreceau vacanțele și multe *week-end*-uri, și unde Virginia a scris primele nuvele, prietenii continuau să se întîlnească. Într-o fotografie a acelor zile îl vedem pe poetul T. S. Eliot, un tînăr zîmbitor, într-o manta-antereu cam excentrică și cu o pălărie moale, de stradă, pe cap, cu Virginia Woolf alături. Ilustrul economist J. Maynard Keynes, între două călătorii prin lume, plivea ierburile în grădină ; Lytton Stratchey citea din mai tîrziu celebra sa carte *Victorieni eminenți.* Veneau în vizită poetul W.B. Yearts, filozofii Bertrand Russel și Georges Moore. Discuțiile durau pînă noaptea tîrziu, ca și în Bloomsbury. Se discuta oportunitatea mobilizării, muncile fermei, ultimul tablou al lui Cézanne descoperit de Fry. Cînd soții Woolf au trebuit să părăsească Asheham și s-au instalat la Rodmell, de partea cealaltă a rîului, tradiția acestor seri s-a prelungit cîtăva vreme.

Din nucleul faimosului Grup Bloomsbury, numai Leonard Woolf nu făcea parte din păturile conducă-

toare, ale înaltei burghezii. Abia recent, mergînd pe urmele tatălui său, liberal și el, rupsese cu statutul de modești comercianți. Strălucit om de cultură, istoric și economist, romancier și el la începuturile sale, a făcut din veghea asupra sănătății și scrisului soției lui — fără de care ea nu putea trăi — opera sa de căpetenie. O rodnică și luminată activitate editorială (secondată de Virginia) și aderența la politica laburistă au fost pînă la urmă cei doi poli ai vieții sale.

Ca editori, soții Woolf au descoperit pe poetul T.S. Eliot și pe geniala nuvelistă Katherine Mansfield ; au tradus și editat pe Tolstoi, Gogol, Dostoievski, Gorki și Cehov ; pe Rilke ; și (primii în lume) opera completă a profesorului Freud (pe care, cu mari eforturi, Leonard Woolf a reușit a-l salva, fizic, din ghearele persecuției naziste și a-l instala la Londra) ; au stimulat și editat un șir întreg de talente substanțiale ale epocii, devenite apoi nume prestigioase.

Alături de Gide, Huxley, Bertrand Russel ș.a., soții Woolf au fost membri ai organizațiilor mondiale pentru apărarea păcii.

Virginia Woolf a ținut totdeauna să aibă o activitate socială și politică. După cum ca fată tînără se ducea să predea lecții de literatură engleză și de istorie în școli pentru săraci, ajunsă la apogeul faimei ei scriitoricești, nu și-a precupețit contribuția — prin conferințe și colaborări (devenite celebre) la reviste și simpozioane — dar și în îndeletniciri și sarcini modeste în cadrul unor asociații pentru revendicarea drepturilor femeii.

Între cele două războaie, în timpul așa-zisei „generații pierdute", Virginia Woolf refuză a se retrage în deșert, ca atîția alții. Alături de T.S. Eliot, Aldous Huxley, D.H. Lawrence, Joyce, se numără printre scriitorii cei mai semnificativi ai anilor 20.

Într-un Eseu din 1940, Virginia Woolf arată situația paradoxală a artistului neangajat în cetate : „În secolul 19 — scria ea — scriitorii sînt încă aristocrați. Solid așezați pe prejudecățile clasei lor, pe bogăția familiei lor, ei nu sînt atinși de răsturnările care zguduie lumea și continuă să trăiască și să scrie de parcă nu s-ar întîmpla nimic. Dar de la 1925 încoace, în timp ce se instalează ici revoluția, dincoace fascismul, *Turnul de ivoriu în care sînt cocoțați începe să se aplece*, în chip neobișnuit, spre dreapta sau spre stînga. Dacă acum nu mai rămîn indiferenți față de politică, trăiesc în cea mai incomodă dintre dileme : știind că privilegiile lor se întemeiază pe tiranie și nedreptate, ei sînt totuși încă incapabili a le repudia. Ba mai mult, profită de o societate pe care o atacă și refuză să meargă alături de cei de care în scrierile lor vor să se apropie. Dar au început a deschide ochii, s-au văzut amenințați în existența lor și foarte aproape de a cădea, de bună voie sau siliți. *Să aibă așadar curajul de a părăsi confreria «turnului aplecat», să înceapă a pregăti arta unui ev într-adevăr democrat !*"

Ultima ei carte, *Între acte*, Virginia Woolf a desăvîrșit-o spre primăvara anului 1941, la Rodmell, în Valea Ousei, unde soții Woolf se instalaseră permanent de un an încoace, de cînd bombardamentele bîntuiau Londra. Între timp, locuința lor londoneză și sediul editurii Hogarth deveniseră mormane de

ruine. Editura fusese transferată provizoriu în provincie. Trăiau, izolați de vechii prieteni (cea mai grea lovitură pentru Virginia) și de activitatea editorială, într-un vechi *cottage,* „Monk's House“, la umbra unei mici biserici de țară. Din camera de la etaj se vedea mica grădină, cu livada, și iazul cu pești aurii de partea cealaltă (eleșteul pe care-l contemplă Lucy Swithin din *Între acte).*

Și la țară încep să fie doborîte pe cîmp avioane, și în apropierea casei explodează bombe. În timpul unei asemenea nopți, în plin bombardament, Virginia scrie pentru o revistă americană — contribuție la un simpozion — admirabilul eseu *„Gînduri despre pace“* — cu ideea : „Să le dăm tinerilor noștri și celor din lumea întreagă — care au fost crescuți în glorificarea acestui fel de vitejie — alte idei și alte năzuințe care să-i absoarbă.“

Cunoscînd soarta rezervată lui Leonard (evreu și socialist) în cazul victoriei germane, se asiguraseră că nici ea nici Leonard nu vor supraviețui unei capitulări.

Cînd mai pleca la Londra după o carte sau o tîrguială, se întorcea cu sufletul pustiit. „Lumea magnifică și viguroasă“ ce o cîntase în cărțile ei se stingea din „boala disperată a războiului“. Dezastrele sporeau. Cohorte de refugiați străbăteau orașul. Prietenii nu mai răspundeau... Atunci aluneca în „marele lac al melancoliei“.

Dar pe ultima pagină a jurnalului ei, găsim clamoarea lucidității și a curajului :

„Nu introspecțiune. Observă fără încetare! ...Observă cupiditatea ! Observă apropierea bătrîneții ! Observă-ți propria dezolare... Cu ocolișul acesta orice poate deveni util. Esențialul e să fii activ. Insist să scot din acest interval toate avantajele. MĂ VOI SCUFUNDA CU STEAGUL SUS !“

Pînă la urmă a continuat să scrie, să citească conștiincios și cu interes manuscrise pentru editură, să însemne ultimele evenimente politice, să pună la punct ultimul ei roman, să joace popice.

John Lehmann, destinatarul scrisorii de odinioară „către un tînăr poet“ (devenit prieten și colaborator al editurii) — a cărui opinie Virginia Woolf o prețuia foarte mult și căruia, în ultimele ei zile, i-a încredințat manuscrisul romanului *Între acte* ne spune : *„Această carte a fost scrisă de dînsa cu seninătate — în ciuda războiului — și fără dificultate, aproape cu bucurie. (Ea nu se temea de bombe, ci de criza ce lua naștere într-însa). E poate cea mai bună carte a ei — și cea care se deschide spre cercetări libere și multiple“.*

Cu mult înainte de a-și fi terminat truda la revizuirea și scurtarea romanului „Anii“ (publicat în 1937), încolțise în mintea Virginiei Woolf ideea cărții ÎNTRE ACTE — după cum arată următoarea însemnare din Jurnalul scriitoarei :

„21 august 1934. „Lecția lui *Aici și acum* (titlul provizoriu al romanului *„Anii“)* este că se pot folosi laolaltă tot felul de genuri. Așadar următoarea carte ar putea fi POEM, REALITATE, COMEDIE, SPECTACOL, NARAȚIUNE, PSIHOLOGIE, toate într-una. Foarte scurtă. Asta trebuie chibzuit...“

Mai bine de un an mai tîrziu, la 15 octombrie 1935, o scurtă însemnare arată progresul germinării acestei cărți, stimulată — după cum notează pentru sine autoa-

rea — de o împrejurare pe care cititorul obişnuit al unei singure cărţi de Virginia Woolf — să zicem *Valurile* — n-ar fi bănuit-o a fi de un asemenea impact în creaţia ei :

„Acum trei zile m-a apucat o efervescenţă teribilă în jurul cărţii *„Războiul următor“*. Nu ştiu dacă am mai spus că rezultatul L. P.-ului (Adunării *Labour-Party*-ului — Partidului Muncii n.n.) de la Brighton a fost surparea zăgazului ce mă despărţea de noua carte — încît n-am putut rezista să scriu în vîrtej un capitol ; m-am oprit ; dar am totul gata de dezvoltat — forma, cred, bună — îndată ce am timp...“

Titlul iniţial *Războiul următor* arată că autoarei i se limpezise între timp tema centrală. Un an mai tîrziu cartea începuse a lua formă — dovadă titlul, provizoriu, *„Poyntz Hall“* şi notiţele din Jurnal :

„Un centru : toată literatura discutată — legate cu umor real viu mărunţişuri disparate. EU respins. Substituit NOI. NOI, compusul multor lucruri diferite, NOI, numai viaţă, numai artă, numai plutitoare porniri contrarii — un întreg răzleţ, capricios, dar oarecum unificat. (Prezenta mea stare de spirit ?) Şi satul englez — şi o arătoasă casă veche —... şi oameni în trecere — şi o perpetuă varietate — şi schimbare de la intensitate la proză ; şi fapte — şi însemnări ; şi — dar destul !“

Toate acestea le găsim în cartea realizată (care, pe parcursul zămislirii a purtat titlurile succesive de : *Pointz Hall ; Serbarea ; Spectacolul ;* şi a fost terminată în februarie 1941, cu titlul ce-l cunoaştem *Între acte.)* Spectacolul intercalat în roman — evenimentul său central — reprezintă acel „NOI — compusul multor

lucruri diferite“, poporul englez în fazele de căpetenie ale civilizaţiei sale — cu ajutorul unui şir de pastişe scăpărătoare de vervă şi umor, dar care, ca şi delectabilele portrete de epocă din Eseurile Virginiei Woolf, redau cu pătrundere (chiar dacă aci şarjat) esenţa fiecărei epoci. Corul ce se perindă în fundal, — mulţimea truditoare ale cărei vorbe sînt mereu spulberate de vînt — este elementul de permanenţă şi unificare ce dă autenticitate şi măreţie întregului.

În preajma invaziei hitleriste aşteptate, pîndită de o ireversibilă criză a bolii depresive ce a hărţuit-o la răstimpuri, cu gîndul sinuciderii dîndu-i tîrcoale — scriitoarea găseşte puterea de a aduce, la modul şăgalnic, un scînteietor omagiu poporului său.

Titlul — cu sugestiva ambiguitate a scriitoarei — pare a se referi la spectacol. Ne dăm însă seama curînd că e vorba de intervalul dintre două războaie. S-ar putea referi şi la tensiunea de-alungul cărţii dintre Iza şi Giles (reprezentanţii generaţiei mature, în carte) care se regăsesc în cele din urmă, unindu-se în îmbrăţişare după ce se vor fi războit. Dar se regăsesc „în inima întunericului, în cîmpiile nopţii“, în „noaptea dinainte de a se fi durat drumuri sau case.“ „Era noaptea în care locuitorii peşterilor vegheau dintr-un loc înalt, printre stînci“ este modulaţia către acordul final, tonic : „ATUNCI S-A RIDICAT PERDEAUA. ŞI EI VORBIRĂ.“

Lucrarea este structurată ca o bucată muzicală, cu teme şi laitmotive, în contrapunct.

Un patetic rapel al faptului că scriitoarea simţea că nu mai are mult timp poate să pară sfîrşitul, cam nebulos la prima vedere, cam abrupt — dar în realitate

pătruns de un subtext de semnificație solemnă și tulburătoare și de o gravă poezie. Acest sfîrșit — ca dealtfel toată proza poetică, pătrunsă de semnificații, a Virginiei Woolf (și ca orice poem modern de înaltă ținută) — trebuie citit cu atenție. Îl vom descoperi legat și de scena în care autoarea și regizoarea spectacolului, Miss La Trobe — *artistul* menit să facă publicul să vadă — dezesperă („Asta-i moarte, moarte... cînd iluzia dă greș...") apoi, trezită la viață de stolul de grauri care invadează copacul (cît de fericită metaforă a inspirației!) vede mijind o nouă viziune creatoare — două siluete proiectate pe o stîncă — dar nu le aude glasurile. Le aude abia, după o lungă descurajare, „sprijinită" de oamenii de rînd, în cîrciuma satului, unde i se întoarce viziunea, unde copacul e iar năpădit de grauri.

La sfîrșitul lungii tensiuni dintre Giles și Iza (artistul dibuitor), în noaptea ce-i înconjoară, răsună glasurile care risipesc întunericul *(„atunci s-a ridicat perdeaua, și ei vorbiră."*

Între acte înseamnă, poate, intervalul între două epoci de cruzime și neînțelegere, între două războaie, calea semănată cu suferință, cu suspiciuni, cu vanități, cu umbrele unor întrebări stătute, și cu scînteieri de geniu, pe care o străbate omenirea pînă să ajungă la clipa cînd perdeaua se ridică și impulsurile către rațiune și armonie prind glas.

În marea varietate de forme a scrisului Virginiei Woolf regăsim statornicie în teme și preocupări. Chiar în atemporalul roman-poem *Valurile* figura, printre glasurile mai discrete, pe lîngă glasul care afirma *„Noi sîntem creatorii"* și glasul *„Noi sîntem moștenitorii"* (cei care purtăm în mîinile noastre, pe umerii noștri, comoara și povara de tradiții ale civilizației noastre). Acest glas a devenit preponderent în *Între acte.* Tema strămoșilor este împletită aproape în fiece pagină a cărții. După cum e topită în textura ei și misiunea artistului de a culege trecutul, de a-i face pe contemporanii mai puțin conștienți, pe *spectatori,* „să vadă" primejdiile prezentului, dintre care cea majoră, de viață și de moarte, era la ora aceea, pentru autoare, năruirea unei străvechi civilizații în „mlaștinile populate de monștri" și în întunericul fascismului.

Mai există în carte o seamă de teme și motive — mai noi și mai vechi — care potențează tîlcul său major. Tema realității concrete răsună net din prima frază — încadrată de motivele cînd discrete, cînd pline de vitalitate, ale naturii rustice („Vorbeau despre canalul de scurgere. Consiliul comitatului promisese că va aduce apă în sat..."). Se trece îndată, sobru, la tema strămoșilor. („Dovadă mormintele din cimitir") motiv tot mai tulburător modulat pe parcurs : („zăceau, învălmășiți ca rădăcinile iederii, sub zidul cimitirului din curtea bisericii"). Împletite, cele două teme sînt viu luminate de tema istoriei („Canalul de scurgere se găsea pe calea romană. Din aeroplan... se vedeau limpede urmele crestate de briți ; de romani ; de conacele elisabetane ; și de pluguri cînd araseră dealul ca să crească grîu în războaiele napoleoniene."). Prin lectura doamnei Swithin, *Momente din istorie,* fundalul se adîncește vast pînă în *preistorie.* Din suavitatea dimineții, a cîntecului păsărilor în zori, și încadrate de imaginea slujnicuței cu fustă înflorată și cu numele de Grace care aduce „porțelanuri albastre pe o tavă", se desprind primele acorduri brutale ale motivului *monștrilor* (ce transmite pregnant gravitatea momentului istoric, pericolul reve-

nirii la animalitatea primară). Tema evoluţiei revine în final cu accent tonic : („Omul preistoric — citi — jumătate om, jumătate maimuţă, se înalţă din poziţia lui semighemuită şi ridică pietre mari."). Răsună repetat tema violării candorii de către *forţa brută* şi neperceptivă (Bătrînul care deghizat în monstru irupe cu cîinele lui între copil şi floarea ce dogoreşte lumină ; imaginea ce-o obsedează pe Iza după ştirea citită în ziar — a fetei ademenită în cazarmă şi despuiată de soldaţi). Tema dominării prin puterea *convenţiilor* o reprezintă sugestiv Iza, care se simte „ca un balon captiv, ţintuită de miriadele de fire subţiri ale domesticităţii" şi care-şi ascunde versurile între copertile unui caiet de socoteli. Iza ilustrează convingerea pentru care Virginia Woolf a militat o viaţă — că femeia este egala şi complementul bărbatului, îndreptăţită a-şi rosti opinia şi a-şi urma vocaţia (idee ilustrată şăgalnic şi în romanul *Orlando).*

Însuşirea de *flux-reflux* (dragoste-neînţelegere) în prietenie şi în deosebi în iubirea conjugală este şi ea o temă mai veche a Virginiei Woolf. Pendularea între raţionalism şi poezie este de asemenea ilustrată aici, de bătrînul Bart şi de sora lui Lucy. Divergenţele dintre ei nu împiedică însă predominanta armonie. Darul unor femei (ca doamna Ramsay din *Spre far,* ca Lucy Swithin din ÎNTRE ACTE) de a crea armonie în juru-le, este numai aparent în contradicţie cu violent afirmata opoziţie a Virginiei Woolf faţă de rolul exclusiv de „înger al căminului" atribuit femeii.

Sensibilitatea delicată şi fina percepere a personalităţii celorlalţi, onestitatea şi clarviziunea unor femei ca Iza, ca Lucy, alcătuiesc după Virginia Woolf trăsăturile necesare — pe lîngă cele aşa zis virile — unei

fiinţe umane complete (şi numai nedreptatea socială, prejudecăţile moştenite le lipsesc de altă afirmare posibilă decît în cadrul relaţiilor familiale şi social-mondene.)

Ca şi celelalte eroine de neuitat ale Virginiei Woolf, Lucy Swithin („Bătrînica-Aiurica", ironizată, dar iubită, păstrîndu-şi vie curiozitatea, sensibilitatea şi disponibilitatea la visare) ştie să cultive *arta de a trăi,* de a închega *unitatea în diversitate.* Lucy şi Iza din *Între acte* nutresc o intensă viaţă lăuntrică, au o gîndire cu mult mai bogată în intuiţie şi în deosebirea esenţialului decît a sexului opus. Giles, singurul din carte pe deplin conştient de primejdie, îşi traduce deznădejdea doar prin mînie neputincioasă, sau prin violenţă absurdă (strivirea şarpelui care nu poate să înghită broasca) — se simte „înlănţuit ca de-o stîncă" de convenţiile societăţii în care trăieşte. Lumea interioară a bătrînului Bart este pur egocentrică. Dar „Bătrînica-Aiurica" Lucy Swithin, cu fina ei intuiţie, are revelaţia că, neînsemnată cum e, ar fi putut juca un rol însemnat, rolul Cleopatrei ! (Autoarea a învăluit tîlcul scenei într-o formă umoristică, grotesc-absurdă, dar miezul rămîne.) Iar Iza, artistul dibuitor, care înţelege zădărnicia şi brutalitatea de sub spoiala „civilizaţiei" îşi intuieşte menirea — aceea de a-şi „umple panerele cu ce-au scos ei cu toţii din ţărînă... Asta-i povara ce mi-a fost pusă în leagăn... asta-i ce trebuie să ne-amintim ; ce-altminteri am uita.")

Dialectica pendulare între duioşia pentru trecut şi saţietatea de vechea orînduire, pătrunsă de necesitatea unei schimbări, răsună sugestiv şi convingător în gîndurile unora dintre spectatori şi în scenele caustice înfăţişînd civilizaţia victoriană (prin care se descarcă

autoarea, firește mai virulent, de tabuurile și restricțiile de pe urma cărora a suferit).

Tema efortului este pregnant înfățișată în strădania mereu reînnoită a *artistului*-regizor Miss La Trobe (un *alter-ego* al Virginiei, ușor caricaturizat, ca și bătrîna Lucy).

Toate întrebările grave se pun — dar peste toate se ridică, tot mai stăruitor, îndemnul la *adunarea forțelor împrăștiate ale omenirii,* la strîngerea rîndurilor, pentru a salva *„acea zidire pe care-n neștire o numim civilizație...“* Îndemnul la *unitate în diversitate ;* demascarea stării de „cioburi și fărîme“ ce riscă a fi măturate de Istorie ; necesitatea unei *reînnoiri* (care răsuna puternic încă din romanul anterior al Virginiei Woolf, *Anii)* — iată temele majore ale parabolei *Între acte,* vehiculate de o formă nouă, inedită, de exprimare (amestecarea mai multor genuri literare), învăluită în poezie și scăldată în patetism, deși autoarea folosește limbajul cotidian (chiar în pasajele poetice) — cînd nu pastișează, întrecîndu-și adesea modelele, în înșiruirea de stiluri ce-o prilejuiește „spectacolul“.

Este cartea aceasta și o laudă a puterii de revelare a teatrului, a menirii, ce-o are dramaturgul, de catalizator al tendințelor — subterane și fățișe — ale epocii — și o demonstrație a eficacității mesajului cînd e transmis cu delicatețe și umor.

Poate că Virginia Woolf, totdeauna sedusă de experiențe — și atît de bună cunoscătoare a celui mai strălucit teatru, cel elisabetan — ar fi pășit mai hotărît spre această artă și ÎNTRE ACTE a fost preludiul unor împliniri zădărnicite. În tot cazul, în acest preludiu ni se dezvăluie o abilă regizoare și scenografă, intuind mijloace noi de sugestie și oglindire a realităților profunde, o autentică dramaturgă de mare rafinament, înzestrată nu numai cu o vastă cultură mînuită cu abilitate și discreție, ci și cu un delectabil și modern-mordant umor.

Pentru cititorul romanelor anterioare ale Virginiei Woolf este deosebit de interesantă evoluția stilului și concepției autoarei în această ultimă scriere. Imaginile, adesea imagini-simboluri, sînt cele pe care le știm — fluturii, vegetația, păsările, peștii, apa, copacii — dar întrupate acum unui cadru precis și foarte limpede conturat — parcului unei vechi case de țară englezești, priveliștilor engleze, satului englez. Impresionismul scriitoarei operează crearea atmosferei cu tușe mult mai delicate decît în *Valurile,* avînd prilejul, de-a lungul unei zile de vară, să-și desfășoare firesc vrăjile. Peste substanța patetică a fondului e aruncat aparent neglijent învelișul limbajului cotidian, firesc, eliptic. Totuși, uneori se ivește o bogăție deconcertantă pentru traducător a valorii sonore și plastice a cuvintelor. Încă din *Anii* autoarea cedează uneori cu vădită plăcere, dar cu sobrietate, tradiționalului joc englezesc cu cuvintele.

Versificarea proliferantă — chiar în afara scenelor jucate în spectacol — ilustrează intensa viață interioară a unor personaje, ce curge paralel (adesea divergent) cu acțiunile cotidiene, cît și comentariile glasului demascator din tufișuri ; evadarea din realitate, legănarea conștiințelor în vorbe bine sunătoare, cît și automatismul gîndirii incriminat. (Rimele sînt uneori destul de facile, se cheamă una pe alta, asemănătoare declicului unui automat.) Mai semnalează desigur și aluviunile adunate din marele fluviu al literaturii — unele

fiind citate sau modulații de citate — transparente numai cititorului englez sau cunoscătorului literaturii engleze — după cum și plăcile ce se pun la vechiul gramofon și se amestecă între ele la urmă (ridicîndu-se peste toate „un cînt al tuturora, un vechi cîntec strămoșesc“) sînt cîntece curente englezești.

Prin gîndirea lor lăuntrică și prin reflecțiile unuia despre celălalt ni se dezvăluie îndeaproape și ni se luminează intens personajele acestei cărți — în tehnica proprie — de „oglinzi atîrnate în diferite colțuri“, perfecționată de autoare de-a lungul romanelor ei mature (*Doamna Dalloway,* 1925 ; *Spre far,* 1927 ; *Valurile,* 1931). Avem însă aci un element de narație mai pronunțat, — ca un „liant“ în acest voit mozaic. Nu mai sînt atît de accentuate fluctuația, insesizabilul caracterelor, cît specificul și stabilitatea lor, motivate preponderent de condițiile economice și sociale ce se dezvăluie prin scurte notații narative sau prin fulgerătoare *flash-back*-uri în conștiința eroilor — efectuate cu firescul virtuozității depline. Și cu toată înțelegerea arătată unor variate tipuri de umanitate și diferitelor concepții de viață (înțelegere nuanțată de îngăduitoare duioșie, ca în cazul bătrînei Lucy Swithin ; de ageră și jucăușă maliție demascatoare în cazul Manresei ; de îngăduitoare — și cu atît mai distrugătoare — ironie, în cazul Reverendului Streatfield), transpare o mai cristalizată, o fermă LUARE DE POZIȚIE a autorului — atotprezent și mai puțin nevăzut decît în romanele anterioare — în această complexă, măiestrită îmbinare de comedie modernă de moravuri și de poem dramatic.

Cu această carte subțirică — pornită ca toate lucrările de ficțiune ale Virginiei Woolf de la o idee asupra

formei (demonstrația că se poate face orice cu romanul) și devenită sub apăsarea și biciul evenimentelor istorice parabola care ni se înfățișează astăzi (învăluit în grațiile metaforei, un strigăt de alarmă pentru salvarea civilizației) — scriitoarea ne dă din punct de vedere artistic o adevărată bijuterie. *Între acte* este un mozaic scînteietor, de o rară expresivitate și putere de convingere, prin autenticitate, lirism și patos — îmbinînd cu naturalețe nuanțele suave și proaspete cu sevele acide și amare, cu tonurile sumbre sau grave, toate încorporate firesc și organic structurii, iar întregul purtînd amprenta acelei supreme calități a talentului, *timbrul său specific, unicitatea sa,* și emanînd o spiritualitate de ascuțită sensibilitate și pătrundere și de matură cunoaștere a firii omenești, care caută răspuns la problemele acute ale orei.

FRIDA PAPADACHE

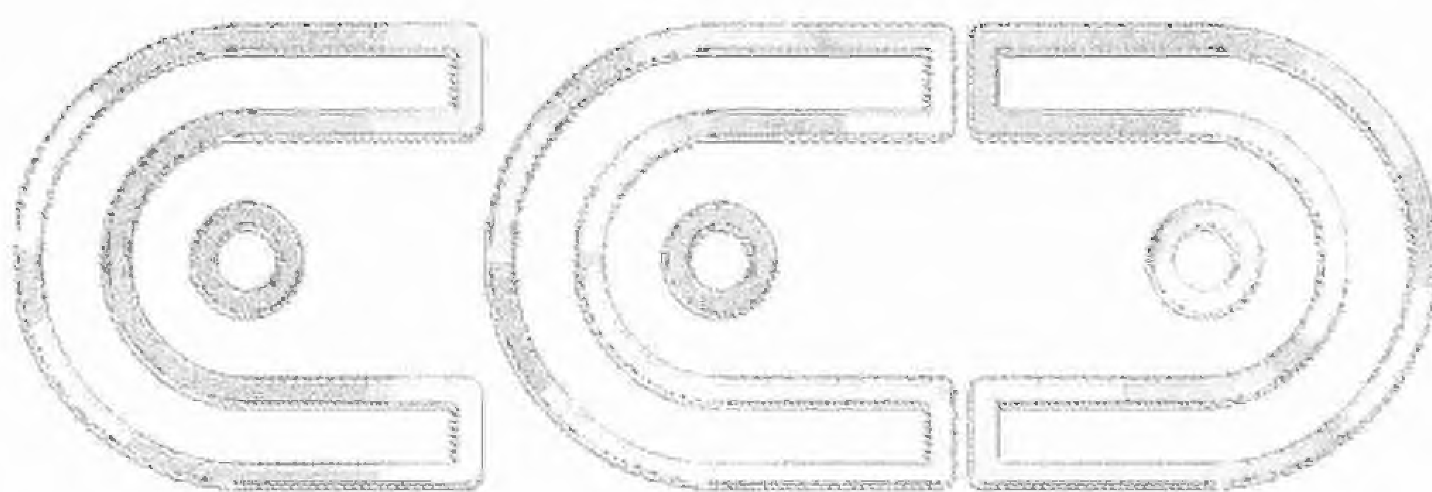
Lector : ANTOANETA RALIAN
Tehnoredactor : ELENA BABY-POPESCU

Tiraj 50 130. Bun de tipar 22.05.1978
Coli tipar 7,25.

Comanda nr. 70 529
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii",
București — Piața Scînteii nr. 1,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

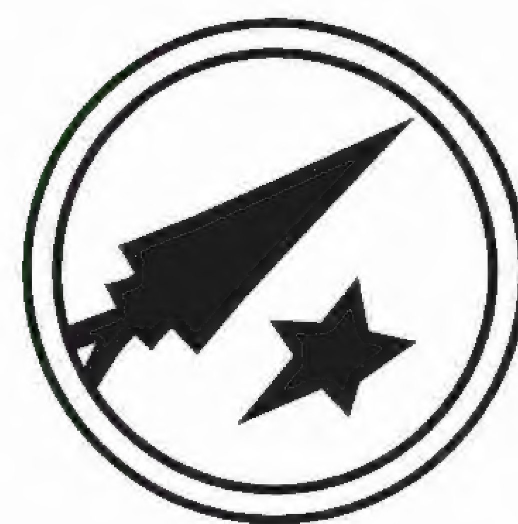
Anonim

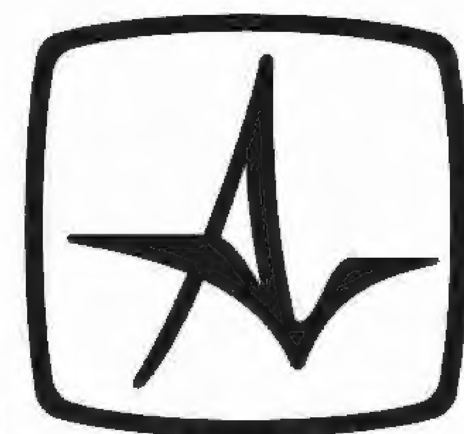
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

